Introducere în literatura VEDICĂ

Tradiția vorbește prin ea însăși

SATSVARŪPA DĀSA GOSWAMI

Introducere în literatura VEDICĂ

Tradiția vorbește prin ea însăși

SATSVARŪPA DĀSA GOSWAMI

THE BHAKTIVEDANTA BOOK TRUST

Readings in Vedic Literature (Romanian)

Cărțile editurii "Bhaktivedanta Book Trust" și o informație mai amplă despre Conștiința de Kṛṣṇa le puteți primi de la următoarea adresă:

Societatea pentru Conștiința de Kṛṣṇa
Str. C. Porumbescu nr. 92
Timișoara – 1900
tel: 961 / 54776

EDITAT DE:
EDITURA GOVINDA, CU PERMISUL

Tiparul executat sub cda. nr. 283/1993
la Imprimeria de Vest Oradea

ISBN 973-96081-1-6

evaṁ paramparā-prāptam…

Această știință supremă
a fost astfel primită prin
lanțul succesiunii de discipoli…
–*Bhagavad-gītā* 4.2

Dedicată
maestrului meu spiritual
Grația Sa Divină
A.C. Bhaktivedanta
Swami
Prabhupāda

Cuprins

Cuvînt înainte

Este just, într-un sens karmic, ca un universitar să fie solicitat pentru a scrie cuvîntul înainte la o carte ce respinge viziunea celor mai mulți universitari asupra dezvoltării istorice a *Vedelor.* Pentru a-mi apăra propriul statut academic (și a-mi atrage, probabil, și mai multă karmă rea), ar trebui să spun pentru început că nu accept ca și om de știință punctul de vedere al lui Satsvarūpa dāsa Goswami asupra originii *Vedelor* și că îmi exprim îndoiala legată de folosirea de către el a dovezilor din epopei și *Purāṇe,* pe care le consider non-vedice, pentru a justifica faptul că aceste surse identice au autoritate vedică. În același timp însă, recunosc că astfel de obiecții sînt pură pedanterie din perspectiva tradiției vii. Multă știință academică aduce cu proverbiala expresie a medicilor: operația a reușit, dar pacientul a murit. Tradițiile sănătoase nu iau niciodată prea în serios diagnosticele savanților și rămîn în viață ținîndu-se departe de masa de operație.

Avem de-a face aici cu mult mai mult decît o simplă respingere a științei academice sau „empirice“: e un punct de vedere care are propria sa validitate și, în interiorul setului său de afirmații, propriul său standard înalt de studiu științific. După ce am sugerat rezervele mele academice, trebuie să adaug că sînt impresionat de prezentarea făcută de Satsvarūpa dāsa Goswami. Primul său capitol este una dintre cele mai reușite exprimări posibile a importanței pe care o are *guru* în transmiterea cunoașterii spirituale. Capitolele „Elemente esențiale ale gîndirii vedice“, „Literatura vedică – *siddhānta* și istorie“, „Învățăturile transmise de *ācārya*“ și „Impersonalism versus teism“ sînt excelente rezumate ale teologiei devoționale, așa cum poate fi ea găsită în tradiția religioasă indiană, iar capitolul „Filozofia socială vedică“ oferă o imagine irezistibilă asupra „societății centrate pe Dumnezeu“.

Viziunea ce străbate întreaga lucrare este exprimată cel mai bine în *Bhagavad-gītā* și *Bhāgavata Purāṇa.* Ea e portretizată grafic

într-o adăugire tîrzie la *Bhāgavata Purāṇa,* anume *Bhāgavata Mahātmya,* în care Bhakti (Devoțiunea) este descrisă ca o tînără femeie cu doi fii – Jñāna (Cunoașterea) și Vairāgya (Eliberarea de dorințe) – care, în mod nefiresc, au crescut bătrîni și slabi și trebuie îngrijiți pentru a se însănătoși de mama lor încă tînără și puternică. Detașarea și Cunoașterea singure se veștejesc în această eră decăzută; numai Devoțiunea are puterea de a le readuce la tinerețe și vitalitate. Aplicată unei teorii a cunoașterii vedice, această atitudine ne duce direct la tezele expuse de Satsvarūpa dāsa Goswami: că adevărul și înclinația către disciplinele spirituale oferite de *Vede* pot fi menținute numai dacă sînt transformate de puterea vitală a devoțiunii către Dumnezeul Personal.

O problemă inerentă o constituie aceea de a comunica acest punct de vedere în expresia nefamiliară a limbajului teologic sanscrit, dar situația nu este neobișnuită în Occident; într-adevăr, se poate aduce argumentul după care vitalitatea tradițiilor religioase ale Vestului au depins, nu în mică măsură, de o continuă reînnoire a vechilor autorități pe baza unei noi înțelegeri spirituale. Toate bisericile creștine acceptă neîntrerupte revelații, într-o formă sau alta, iar sfinții, reformatorii, papii, teologii, evangheliștii și vindecătorii carismatici, cu toții revendică o înțelegere nouă a adevărului neschimbător al Scripturii prin puterea Sfîntului Duh. Comentariile Talmudului, interpretările rabinice, mișcările reformatoare și misticismul hassidic au dat în mod similar un sens și o viață nouă anticei Torah.

O tradiție religioasă fără sfinți și mistici, fără noi revelații, fără experiența sacrului, care dă sensuri noi vechilor învățături – o astfel de tradiție, în oricare parte a lumii s-ar afla, este moartă spiritual. Satsvarūpa dāsa Goswami ne arată în această carte că tradiția vedică, așa cum a fost ea transmisă, în înfățișarea ei dinamică, devoțională, nu se află într-un astfel de pericol.

DR. THOMAS J. HOPKINS
Departamentul pentru Studii Religioase
Colegiul Franklin și Marshall

Prefață

Intenția mea de a scrie această carte s-a născut din încurajările primite de la profesorii în ale căror clase am predat, în timpul turneului meu ca și conferențiar al Centrului pentru Studii Vedice din Los Angeles. În noiembrie 1973, dr. Alton Becker m-a invitat să vorbesc în fața facultății și a studenților Centrului pentru Studii asupra Sudului și Sud-estului al Universității din Michigan. Expunerea mea a propus o atitudine nouă față de studiile vedice: o încercare de a aprecia cunoașterea vedică prin prisma valorii ei intrinseci, așa cum există ea, separat de interpretările științei empirice occidentale. Dr. Becker a găsit punctul meu de vedere plin de prospețime și m-a sfătuit să-l dezvolt în continuare. Din discuțiile avute cu studenții colegiului, care cunoșteau doar manualele vedice curente, m-am convins de faptul că cei ce studiază literatura vedică ar găsi mai mult entuziasm în acest lucru, dacă ar vedea literatura pe care o învață nu numai ca o amestecătură de mituri, ci efectiv ca pe ceva ce le dă o nouă viziune coerentă asupra vieții. Călătoriile pe care le-am întreprins m-au făcut să mă întîlnesc cu savanți vedici ca dr. Edward Dimock (Universitatea din Chicago), dr. Thomas Hopkins (Colegiul Franklin și Marshall) și dr. Joseph O'Connell (Universitatea din Toronto). Toți acești domni au văzut proiectul meu și mi-au confirmat utilitatea acestei cărți ca și bază de studiu vedic.

Propriul meu interes în tradiția vedică a început în 1966. În acel an l-am cunoscut pe Grația Sa Divină A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, care sosise cu un an înainte în Statele Unite pentru a răspîndi cultura vedică. Eu obținusem un B.A. în literatura engleză de la Brooklyn College și activitatea mea era orientată către o carieră de scriitor. Dar m-am hotărît ca în loc de aceasta să-mi dedic viața studierii *Vedelor* și, în septembrie 1966, Śrīla Prabhupāda m-a acceptat ca și *śiṣya* (discipol) al său. Am fost secretarul personal al lui Śrīla Prabhupāda începînd cu

1970 și, în 1972, am primit ordinul de viață *sannyāsa* (acordat pentru învățătură și renunțare). În general, în ultimii zece ani, am studiat literatura vedică, am scris articole referitoare la ea și am ținut conferințe în colegii din Statele Unite din partea Centrului pentru Studii Vedice.

Încercarea de față vrea să prezinte un manual și o antologie vedică dedicată studenților, care să le permită să asculte o mare tradiție vorbind prin ea însăși.

1/ Ce sînt Vedele?

Madhva, unul dintre principalii maeștri ai filozofiei vedice, în comentariile sale asupra *Vedānta-sūtrei* (2.1.6), citează din *Bhaviṣya Purāṇa:*

ṛg-yajuḥ-sāmārtharvāś ca
bhāratam̐ pañcarātrakam
mūla-rāmāyaṇam̐ caiva
veda ity eva śabditaḥ

purāṇāni ca yānīha
vaiṣṇavāni vido viduḥ

„*Ṛg Veda, Yajur Veda, Sāma Veda, Atharva Veda, Mahābhārata* (care include *Bhagavad-gītā*), *Pañcarātra* și *Rāmāyaṇa* originală sînt considerate toate literatură vedică... Suplimentele vaiṣṇava, *Purāṇele* sînt de asemenea literatură vedică." Putem include și literaturi consecutive ca *Sam̐hitā* și comentariile marilor maeștri ce au condus cursul gîndirii vedice secole de-a rîndul.

Unii savanți susțin că numai cele patru *Vede* originare – *Ṛg, Yajur, Atharva* și *Sāma* – constituie adevărata literatură vedică.[1] Cu toate acestea, *Vedele* în sine nu suportă această viziune și nici cei mai importanți maeștri vedici, incluzîndu-i pe Śaṅkara, Rāmānuja și Madhva. *Chāndogya Upaniṣad* (7.1.4) se referă la *Purāṇe* și *Itihāsa,* considerate în general istorice, ca la a cincea *Veda: itihāsa-purāṇaḥ pañcamaḥ vedānām̐ vedaḥ. Bhāgavata Purāṇa* (1.4.20) ne dă și ea o confirmare în acest sens: „Faptele istorice și povestirile autentice ce apar în *Purāṇe* poartă numele de a cincea *Veda.*"[2]

În orice caz, pentru a fi acceptată ca vedică, o literatură trebuie să urmărească același scop ca și textele vedice originare. Scripturile vedice (*śāstra*) cuprind un întreg armonios cu o concluzie armonioasă (*siddhānta*). În consecință, putem accepta ca scriere

vedică autorizată orice lucrare ce dezvoltă *siddhānta* vedică, fără a-i schimba înțelesul, chiar dacă lucrarea nu este una dintre scripturile originare. De fapt, tradiția vedică necesită lucrări autorizate suplimentare, care să transmită mesajul vedic în concordanță cu timpul și locul respectiv. Pentru a fi autentice însă, aceste prelungiri ale literaturii vedice trebuie să urmărească îndeaproape doctrinele *Vedelor, Purāṇelor* și ale *Vedānta-sūtrei.*

Literatura vedică nu este nici moartă, nici arhaică. Cu toate acestea, orice literatură – veche sau modernă – trebuie considerată non-vedică dacă se îndepărtează de *siddhānta* vedică. Astfel budismul, jainismul și sikhismul, deși cu siguranță produse ale literaturii vedice, nu sînt considerate vedice. Chiar și concepția hinduistă e străină de concluziile vedice, așa cum vom vedea mai tîrziu.

Scripturile vedice sînt de mari proporții. *Ṛg Veda* singură conține 1 017 imnuri, *Mahābhārata* e constituită din 110 000 de cuplete, iar cele optsprezece *Purāṇe* principale au sute de mii de versuri.

Ne putem întreba: „Pentru ce există aceste scrieri? De unde au apărut? Cine e autorul lor?“ Prezenta carte caută răspunsurile la întrebările noastre în chiar *śāstrele* vedice.

Scopul literaturii vedice

Scopul cel mai de seamă pe care literatura vedică și-l propune este de a împărtăși știința realizării de sine și, în consecință, a eliberării (*mokṣa*) de suferință. În general, învățații sînt de acord asupra faptului că țelul gîndirii indiene este de a atinge adevărul, „recunoașterea a ceea ce duce la eliberare“.[3] „Orice sistem indian caută adevărul, nu în sens scolastic, «cunoaștere de dragul cunoașterii», ci pentru a ajunge la acel adevăr ce-i va putea elibera pe toți oamenii.“[4] Într-adevăr, gîndirea indiană nu-și îndreaptă eforturile pentru obținerea de informație, ci spre transformare.[5] *Bhagavad-gītā* prezintă cunoașterea ca pe „acceptarea importanței realizării sinelui și căutarea filozofică a Adevărului Absolut“.[6] Cu toate acestea, dacă oamenii își vor închipui că progresează urmînd calea fericirii materiale, ei nu vor mai căuta să se transforme pe ei înșiși. De aici însemnătatea unei alte realizări – *janma-mṛtyu-jarā-vyādhi-duḥka-doṣānudarśanam:* „înțelegerea răului cuprins în naștere, moarte, bătrînețe și boală“ (*Bhagavad-gītā* 13.9). Literatura vedică afirmă fără putință de tăgadă că, în ciuda aparentei sale bucurii, viața materială înseamnă suferință. Cunoașterea vedică are ca scop eliberarea căutătorului sincer de această suferință.

Bhagavad-gītā (8.16) ne spune că: „De la cele mai înalte planete ale lumii materiale pînă la cele mai de jos, toate sînt locuri ale nefericirii în care au loc repetate nașteri și morți“. În afară de mizeriile repetate ale nașterii, bătrîneții, bolii și morții, scrierile vedice descriu încă trei categorii de suferințe: suferințele ce provin din corpul însuși, nefericirile produse de alte ființe vii și nenorocirile naturale (ca frigul aspru, dogoarea, inundațiile, cutremurele de pămînt sau vîntul puternic). Maeștrii vedici spun că, și în cazul în care aceste suferințe din urmă lipsesc, nimeni nu poate găsi fericirea în lumea materială – forța timpului și a morții obligînd pe oricine să-și părăsească poziția. Într-adevăr, denumirea sanscrită a Pămîntului este Mṛtyuloka, locul morții. El e de asemenea *duḥkhālayam* (un loc al nefericirii) și *aśāśvatam* (trecător) (*Bg.* 8.15).

Auzind această analiză zdrobitoare a vieții în lumea materială, Albert Schweitzer a numit filozofia vedică „negarea lumii și a vieții“.[7] Alții au afirmat că *Vedele* propovăduiesc pesimismul și resemnarea fatalistă. Dar o privire mai atentă asupra *Vedelor* arată că ele ne învață tocmai contrariul; ele propun ca țel al vieții umane, nu încredințarea unei lumi temporare și mizere, ci strădunța îndreptată spre obținerea unei fericiri permanente. Pentru oamenii care urmează formula vedică, viața înseamnă posibilitatea de a atinge victoria asupra morții. În concepția vedică, o persoană neagă în mod cert viața atunci cînd identifică trupul iluzoriu cu sufletul și consideră lumea temporară ca fiind totul.

O asemenea persoană pierde posibilitatea care i-a fost oferită ca ființă umană – posibilitatea de a căuta Supremul.

Primul vers din *Vedānta-sūtra* (*athāto brahma-jijñāsā*) este în același timp o declarație și o invitație făcută tuturor: „Acum, de aceea, să ne întrebăm asupra Adevărului Absolut".[8] *Vedele* îndeamnă oamenii să aleagă calea eliberării. Într-un cîntec devoțional bengalez se spune „Domnul Gaurāṅga cheamă: «Treziți-vă, suflete adormite! Cît timp veți mai dormi pe genunchiul vrăjitoarei numite Māyā (iluzia materială)?»"[9]

Vedele descriu eliberarea ca pe un prerogativ special acordat ființelor umane și nu speciilor inferioare. Din acest motiv corpul uman este comparat cu o ambarcațiune cu ajutorul căreia se poate traversa oceanul transmigrației. Un bun instructor vedic, care a învățat *Vedele,* e asemenea unui căpitan competent, iar imnurile vedice sînt ca și vînturile favorabile. Dacă o persoană nu trece oceanul și nu atinge eterna eliberare, este considerată ca fiind lipsită de inteligență, deoarece filozofia vedică neagă importanța oricărei cunoașteri ce nu duce la oprirea suferinței. *Garga Upaniṣad* spune: „El este un nefericit, ce nu găsește răspuns la problemele vieții ca un om și care părăsește lumea asemeni unei pisici sau a unui cîine, neînțelegînd știința realizării sinelui."[10]

Originea Vedelor

Bṛhad-āraṇyaka Upaniṣad (2.4.10) afirmă că: „*Ṛg Veda, Yajur Veda, Sāma Veda, Atharva Veda* și *Itihāsa* (povestiri precum *Mahābhārata* și *Purāṇele*) sînt toate expirația Adevărului Absolut. Așa cum suflarea iese dintr-un om fără greutate, acestea se nasc din Supremul Brahman fără nici un efort din partea Lui."[11] În conformitate cu tradiția vedică, *Vedele* sînt în sine o autoritate absolută. Nu depind de nimic altceva decît de ele însele pentru orice lămurire. Acest principiu vine chiar din gura lui Śrī Kṛṣṇa în *Bhagavad-gītā* (3.15): *brahmākṣara-samudbhavam.* „*Vedele* sînt exprimate direct de către infailibila Personalitate Supremă a lui Dumnezeu." Comentatorul lor, Śrīdhara Svāmī (*Bhāvārtha-dipikā* 6.1.40) subliniază faptul că *Vedele* au o autoritate supremă deoarece ele vin de la Nārāyaṇa Însuși. Jiva Gosvāmī spune că scriptura vedică *Madhyandina-śruti* atribuie toate *Vedele* (*Sāma, Atharva, Ṛg* și *Yajur*), la fel ca și *Purāṇele* și *Itihāsa* respirației Ființei Supreme. În sfîrșit, *Atharva Veda* vorbește despre Kṛṣṇa, care l-a instruit la începuturi pe Brahmā și a răspîndit cunoașterea vedică în trecut.

Astfel, după cum am văzut, scripturile vedice își desemnează propria lor origine. Scripturile se descriu pe ele însele ca *apauruṣeya,* ceea ce înseamnă că nu provin de la nici o persoană condiționată material, ci de la Suprem (o sursă transcendentală dualității pămîntești). Cunoașterea vedică a fost împărtășită lui Brahmā la începuturile creației. Brahmā l-a instruit apoi pe Nārada, a cărui realizare apare pe tot cuprinsul literaturii vedice.

Cunoașterea vedică e considerată eternă, dar deoarece universul material se află într-o curgere continuă, învățăturile vedice au nevoie de o constantă reafirmare. Deși universul material este considerat de asemenea etern, el trece prin etape de creație, menținere și anihilare. Pe vremuri, *Vedele* erau transmise pe cale orală, dar mai tîrziu, înțeleptul Vyāsadeva a dat tuturor *śāstrelor* vedice o formă scrisă. Într-un capitol aparte vom analiza rolul lui Śrīla Vyāsadeva și istoria alcătuirii *Vedelor.* Vom discuta de asemenea modul în care savanții încearcă să înțeleagă originea și istoria literaturii vedice prin intermediul metodei empirice.

Procesul vedic de primire a învățăturii

Putem vedea în versurile vedice o legătură inexorabilă între substanța cunoașterii vedice și mijloacele prin care ea este însușită (între mesajul vedic, am putea spune, și mijloacele vedice). Spre deosebire de concepția occidentală, epistemologia vedică preferă procesul numit *śabda* (a audia literatura vedică), din trei procese posibile de a obține cunoașterea.

Primul proces, *pratyakṣa* (percepție empirică senzorială), depinde de corecțiile venite de la sursè exterioare. De exemplu, pentru ochii noștri soarele poate părea nu cu mult mai mare decît o monedă, dar din calculele științifice ne putem da seama că simțurile noastre ne induc în eroare – soarele este de multe ori mai mare decît Pămîntul.

Al doilea proces folosit în cunoaștere, *anumāna* (teorii bazate pe probe), nu poate dărui cunoaștere asupra a ceea ce se află dincolo de domeniul dovezilor. Teoria lui Charles Darwin, ca și o mare parte a arheologiei și antropologiei se bazează pe asemenea presupuneri inductive („Ar fi putut să fie așa, sau poate a fost așa"). După *Vede, anumāna* singură nu poate duce la cunoaștere perfectă. *Vedele* afirmă că lucrurile de deasupra lumii materiale nu pot fi cunoscute experimental. De aceea aceste lucruri se numesc *acintya.* Ceea ce este *acintya* nu poate fi cunoscut prin speculații sau prin argumente, ci numai prin *śabda,* procesul de audiere a literaturii vedice.

Într-adevăr, *śabda,* al treilea proces de acumulare a cunoașterii este considerat a fi cel mai demn de încredere și mai important. Pentru că, atîta timp cît oamenii sînt limitați și imperfecți, percepțiile, teoriile și speculațiile lor nu pot fi perfecte. Excluzînd *śabda, Veda* consideră întreaga cunoaștere ca avînd patru tipuri de neajunsuri. În primul rînd, oricît de inteligentă și de precisă ar fi o persoană, *Vedele* afirmă că ea nu poate evita greșelile – „a greși e omenesc". În al doilea rînd, o ființă umană e supusă iluziei. De exemplu, *śāstrele* spun că fiecare ființă condiționată material se află în iluzia identificării corpului cu sinele. Oricare ar fi poziția sa în lume, o persoană se găsește în iluzie dacă se raportează la sine ca naționalitate, religie, rasă sau familie. (Primul pas al unei persoane în cunoașterea transcendentală este, după *Vede,* acela de a realiza faptul că identitatea sa se află dincolo de temporarul corp material.) În al treilea rînd, simțurile oricărui om sînt limitate sau imperfecte. Într-o cameră întunecată, bunăoară, el nu-și poate vedea mîna ținută în dreptul ochilor.

În sfîrșit, *Vedele* susțin că fiecare are tendința de a înșela. De exemplu, un om care are pretenția de a-i învăța pe alții, deși el însuși este plin de lacune, nu face decît să înșele, deoarece cunoașterea sa este imperfectă.

Cunoașterea vedică este *śabda,* cunoaștere provenită din audierea ei de la autorități superioare și, de aceea, e considerată a fi perfectă. Învățatul indian Mysore Hiriyana scrie: „*Vedele* nu renunță niciodată la rațiune, iar *Upanișadele* sînt pline de argumente. Singura problemă ce se pune este aceea a valabilității finale a rațiunii în probleme ce depășesc sfera ei."[12] Pentru a utiliza un exemplu clasic, dacă un copil dorește să știe cine îi este tatăl, el trebuie s-o întrebe pe mama sa. El poate face o cercetare asupra populației masculine, dar cel mai simplu este de a o întreba pe mamă, autoritatea naturală. Cu alte cuvinte, dacă o persoană acceptă informațiile date de o autoritate, ea nu va mai trebui să depună eforturi pentru a le căuta de una singură. Metoda *śabda,* în care acceptăm o autoritate, este absolut necesară atunci cînd ne punem întrebări asupra problemelor ce depășesc domeniul simțurilor și al rațiunii. Trebuie să remarcăm că, în concepția vedică, autoritatea nu are înțelesul negativ ce i se atribuie în Occident. Termenul nu se referă la un tiran, ci la cel ce furnizează cunoașterea fundamentală. De exemplu, Shakespeare însuși este autoritatea prin excelență a operelor lui William Shakespeare.

Receptarea orală a cunoașterii transcendentale de la o autoritate reprezintă etalonul vedic. În timp ce cunoașterea materială se referă la lucruri din interiorul universului material, cunoașterea transcendentală corespunde lucrurilor de dincolo de acest univers. *Vedele* călăuzesc spre un adevăr originar suprem, ce nu poate fi cunoscut nici prin percepție directă (*pratyakṣa*), nici prin metoda inductivă (*anumāna*). O persoană ce primește cunoașterea transcendentală prin receptare orală de la o autoritate devine pe deplin mulțumită și fericită. Ea transcede dualitățile lumii materiale. Pe de altă parte, urmînd tradiția empirică omul

ajunge să privească tot ce nu ține de percepția senzorială sau de inducție ca pe o credință, dogmă sau intuiție. El va trage concluzia, așa după cum o face A.B. Keith, că „o asemenea cunoaștere, care nu e empirică, e lipsită de sens și n-ar trebui considerată cunoaștere."[13]

Filozofii vedici susțin că *śabda* (a asculta ceea ce spune o autoritate) deschide un tărîm de cunoaștere mai presus de metodologia științifică. Ei consideră *śabda* ca fiind singurul proces prin care putem cunoaște ceea ce este de necunoscut în starea noastră prezentă condiționată. Pentru a-și cunoaște tatăl, un copil nu poate face altceva decît să-și întrebe mama. Aceasta nu e o problemă de credință, dogmă sau sentiment, ci pur și simplu a afla de la cel care știe. Dacă o persoană poate învăța de la cineva care a primit cunoașterea perfectă, ea se poate elibera de toate nefericirile. „Încearcă să înveți ceea ce este adevărat apropiindu-te de un maestru spiritual," cere *Gītā* (4.34) cu stăruință. „Pune-i smerit întrebări și îndeplinește servicii pentru el. Sufletul realizat de sine îți poate împărtăși cunoașterea, pentru că el a văzut adevărul." În tradiția vedică, numai cel care „a văzut adevărul" poate fi învățătorul ideal, *guru*. În plus, *Muṇḍaka Upaniṣad* (1.2.12) insistă ca un aspirant sincer să se apropie de *gurul* ideal pentru a primi cunoașterea transcendentală și iluminarea.

Guru și paramparā

Pentru a cunoaște mai multe despre *śabda*, trebuie să examinăm concepția vedică despre profesor (*guru*) și student (*śiṣya*). Studentul nu trebuie să se îndrepte spre literatura vedică numai pentru o cunoaștere perfectă, el trebuie să obțină cunoașterea personal de la un învățător calificat, cu care are o relație specifică. Tehnic vorbind, cuvîntul *guru* înseamnă „greu", iar un *guru* calificat trebuie să fie greu (sau grav) de cunoaștere. Oricine e nelămurit asupra problemelor existenței, trebuie să se apropie de un maestru spiritual pentru a primi cunoașterea. Astfel, *Bhagavad-gītā* prezintă relația ideală dintre învățător și discipol.

Aflat în situația de a purta o bătălie împotriva prietenilor și rudelor sale, Arjuna se prăbușește. Un renumit psiholog a caracterizat situația spunînd că Arjuna trăiește o „angoasă ontologică", generată de pierderea identității și a simțului datoriei. De aceea, el se apropie de *gurul* său, Kṛṣṇa (care este acceptat pe parcursul *Vedelor* ca Persoana Supremă, cunoscătorul *Vedelor* și cel ce le-a compus). „Mi-am pierdut toată liniștea" spune Arjuna. „Te rog instruiește-mă" (*Bg.* 2.7). Mai tîrziu, Śrī Kṛṣṇa îi spune lui Arjuna că fiecare ar trebui să accepte un maestru spiritual autentic.

În *Muṇḍaka Upaniṣad* (1.2.12) stă scris *tad-vijñānārthaṁ sa gurum evābhigacchet samit-pāṇiḥ śrotriyaṁ brahma-niṣṭham:*

> Pentru a deprinde știința transcendentală, omul trebuie să se apropie cu supunere de un maestru spiritual autentic, care provine dintr-o succesiune de discipoli și este stabilit în Adevărul Absolut.[14]

Hiriyanna scrie că această concepție vedică nu e greu de acceptat. „Pentru că efortul de unul singur, valoros oricum prin el însuși, nu este un mijloc potrivit pentru a-ți însuși un adevăr atît de profund... Vocea vie a unui învățător, ce crede cu tărie în ceea ce îi învață pe alții, are în mod sigur o șansă mai mare de a crea convingere decît cuvîntul scris."[15]

Astfel, mesajul *Vedelor* coboară prin maestrul spiritual. După cum am spus, *Vedele* susțin că acea cunoaștere ce se obține prin percepția simțurilor sau speculații nu poate da studentului posibilitatea de a atinge țelul cel mai înalt. Adevărul vedic ajunge la discipol printr-un proces descendent, de la *Vede* prin *guru*. Acest lanț de transmitere se numește *guru-paramparā*, succesiunea de discipoli. În *Bhagavad-gītā* (4.2) Kṛṣṇa îi spune lui Arjuna, *evaṁ paramparā prāptam:* „Această știință supremă (*bhakti-yoga*, cunoaștere prin serviciu devoțional) a fost astfel primită prin lanțul succesiunii de discipoli." În acest mod, relația discipolului nu este numai cu propriul său maestru spiritual, dar și cu maestrul spiritual al maestrului său spiritual și cu maestrul spiritual

al acestui maestru și așa mai departe, într-un lanț neîntrerupt de maeștri. Lanțul de maeștri în care un anume *guru* aude și transmite adevărul se numește propria sa *sampradāya.* De exemplu, în Brahma-sampradāya cunoașterea vedică descinde de la Brahmā, iar în Kumāra-sampradāya coboară de la Kumāra Ṛșii (înțelepți). În concepția vedică, aceste *sampradāya* încep odată cu crearea universului și durează pînă în prezent, în persoana *gurului* respectivului discipol. Mulțumită consecvenței transmiterii, toți precedenții *guru* sînt prezenți în învățăturile actualului maestru spiritual. Studentul primește mesajul vedic pur, în același fel în care ar primi un fruct de mango de la un număr de oameni așezați pe crengile unui pom de mango. Omul din vîrful pomului culege fructul și îl înmînează cu grijă celui aflat dedesupt. Astfel, el coboară dintr-un om într-altul și ajunge la cel aflat pe pămînt nevătămat și neschimbat.

Se poate pune întrebarea dacă o linie de învățători poate transmite mesajul exact de la unul la celălalt, fără schimbări sau adăugiri. Dar nu oricine își poate permite să exprime cunoașterea vedică într-o succesiune venind de la învățătorii precedenți, ci numai un *guru* perfect. Procesul vedic ne asigură că transmiterea rămîne pură, încredințîndu-se de calificările celui care o transmite.

Calificările unui guru

Guru trebuie să transmită perfect adevărurile cunoașterii vedice și de aceea el joacă un rol crucial. Prin urmare, *Vedele* sfătuiesc pe viitorul discipol să se informeze asupra calificărilor pe care trebuie să le dețină un *guru* autentic. Din păcate, în ultimii ani mulți profesori indieni și occidentali, aflați în contradicție cu versiunea vedică, au subminat credibilitatea unui *guru.* Avem în prezent *guru* profesioniști, care încasează taxe pentru mantre secrete și le îngăduie studenților lor să nesocotească austeritățile vedice reglementative, care predau *yoga* ca pe o gimnastică și susțin că scopul *yogăi* este bunăstarea materială, care sfidează *Vedele* declarîndu-se pe ei înșiși și pe oricine ca fiind Dumnezeu

și așa mai departe. E cel puțin surprinzător că, atunci cînd auzim cuvîntul *guru,* devenim sceptici.

Oricum, după versiunea vedică, relația dintre *guru* și *śișya* este un adevăr etern, pe care o persoană îl poate înțelege numai dacă se apropie cu sinceritate de un *guru* autentic. De aceea este necesar să fie înțelese în primul rînd semnele după care se poate recunoaște un *guru* autentic, adică un maestru spiritual care a primit și poate transmite cunoașterea pură. Rūpa Gosvāmī, un filozof vedic din secolul al șaisprezecelea, discipol al lui Kṛșṇa Caitanya, enumeră în a sa *Upadeśāmṛta* șase calități ale unui *guru:* „Orice persoană cumpătată, ce poate rezista îndemnului de a vorbi, cerințelor minții, reacțiilor mîniei și impulsurilor limbii, pîntecului și ale genitalelor este calificat pentru a face discipoli în întreaga lume."[16]

Maestrul spiritual este de asemenea un *ācārya,* cel ce instruiește prin exemplu personal. Inteligența care e preocupată să găsească doar argumente împotrivă, un caracter dubios, atașat de satisfacții egoiste și de propriul interes nu-l pot reprezenta pe un maestru spiritual. Śrī Kṛșṇa Caitanya a spus *āpani ācari' bhakti karila pracāra:* „Întîi să devii perfect, apoi poți să-i înveți pe alții."[17] Cu alte cuvinte, *gurul* trebuie să fie un *svāmī,* sau un stăpîn al simțurilor și nu un sclav al îndemnurilor lor. Nimeni nu trebuie să obțină titlurile de *guru, svāmī* și *sannyāsī* (călugăr ce a făcut legămîntul renunțării) în mod întîmplător. Candidatul trebuie să demonstreze efectiv că are calitățile unui *guru, svāmī* sau *sannyāsī.*

Prin definiție, *gurul* împărtășește instrucțiuni corespunzătoare cu învățăturile literaturii vedice. El nu deviază de la învățăturile vedice prin speculații mentale, nu este nici un ateu, nici un politician monden și nici un filantrop. El susține că știința spirituală constituie binele fundamental al umanității; de aceea, el însuși duce o viață ce dovedește detașare față de plăcerile materiale. Cu alte cuvinte, el trebuie să fie unit în mod fericit cu Supremul. Literatura vedică e de acord că o astfel de persoană este *sudurlabha,* foarte greu de găsit. (*Bg.* 7.19)

În ceea ce-l privește, *gurul* însuși trebuie să fie un *śiṣya* (student) al unui maestru spiritual autentic din succesiunea de discipoli. Există de asemenea un sistem de verificare și echilibru numit *guru-śāstra-sādhu.*[18] Învățăturile unui *guru* trebuie să corespundă cu învățăturile unui *sādhu* (maestrul spiritual precedent în succesiunea de discipoli), care, la rîndul lor, trebuie să corespundă în totalitate cu înțelesul direct din *śāstra* (scripturi).

Calificările discipolului

Un student trebuie să fie de asemenea calificat, iar cerințele de bază referitoare la el sînt dezvăluite în *Bhagavad-gītā*. Discipolul trebuie „să pună supus întrebări *gurului* și să îndeplinească servicii pentru el" (*Bg.* 4.34). Încrederea în *guru* este de cea mai mare importanță și face pe cineva potrivit pentru inițiere. *Śvetāśvatara Upaniṣad* (6.23) spune:

yasya deve parā bhaktir
yathā deve tathā gurau
tasyaite kathitā hy arthāḥ
prakāśante mahātmanaḥ

„Numai acelor suflete mari, care au credință totală în Suprem și în maestrul spiritual, le sînt revelate de la sine toate înțelesurile cunoașterii vedice."

Credința în *guru* constituie tema unei povestiri despre Śrī Kṛṣṇa din *Bhāgavata Purāṇa* (10.80). Evocînd vremurile copilăriei Sale, Kṛṣṇa Își amintește că, odată, cînd S-a dus să strîngă lemne pentru *gurul* Său, El și prietenii Lui s-au pierdut în pădure în timpul unei furtuni și și-au petrecut toată noaptea cutreierînd prin împrejurimi. Dimineața, cînd *gurul* și alți discipoli L-au găsit în sfîrșit pe Kṛṣṇa, *gurul* a fost foarte mulțumit și L-a binecuvîntat pe Kṛṣṇa:

> Este minunat că ai trecut prin atîtea pentru mine. Fiecăruia îi place să aibă grijă în primul rînd de corpul său, dar Tu ești atît de bun și de credincios *gurului* Tău, încît n-ai ținut cont de tihna trupească și ai înfruntat atîtea necazuri pentru a-Ți mulțumi maestrul spiritual. Este datoria discipolului să-și dedice viața îndeplinirii serviciului către maestrul spiritual. Dragul meu cel mai bun din rîndul rudelor brahmanilor, sînt foarte mulțumit de ceea ce ai făcut și Te binecuvîntez: fie ca toate dorințele și aspirațiile Tale să se împlinească. Fie ca înțelegerea *Vedelor* pe care Ți-ai însușit-o de la mine să rămînă pentru totdeauna în mintea Ta, astfel ca în fiece clipă să-Ți poți aminti învățăturile *Vedelor* și să le poți spune fără dificultate instrucțiunile pe dinafară. Astfel nu vei fi dezamăgit niciodată în viața aceasta sau în cea viitoare.[20]

Kṛṣṇa și-a reamintit întîmplarea spunînd:

> Fără binecuvîntarea maestrului spiritual, nimeni nu poate fi fericit. Numai prin grația maestrului spiritual și binecuvîntarea sa, omul poate să atingă pacea și bunăstarea și să ajungă în stare de a îndeplini misiunea vieții umane.[21]

Evident, credința descrisă aici nu e doar o simplă punere de acord la nivel intelectual asupra unor probleme teologice. Mai degrabă, discipolul trebuie să se dăruiască pe sine, mental și trupește ca și slujitor al *gurului* și să primească instrucțiunile date de *guru* ca pe misiunea vieții sale. Și atunci nu e nici o exagerare în a spune că „alegerea *gurului* este mai importantă decît alegerea soțului sau a soției."[22]

Vedele insistă asupra unei asemenea angajări totale. Înainte de toate, *gurul* slujește ca și mîntuitor al discipolului. Numai el poate dărui cunoașterea vedică și, prin aceasta, eliberarea. În consecință, discipolul are o datorie față de *gurul* său, care l-a înălțat deasupra ignoranței condiționate și l-a binecuvîntat cu perfecțiunea eternității, fericirii și a cunoașterii. La rîndul său, gurul trebuie să-și îndeplinească umil datoriile ca și slujitor al Supremului și al propriului său *guru* în succesiunea de discipoli. Dacă cineva își mulțumește *gurul* prin serviciu sincer și înțelege cu adevărat învățăturile vedice, poate primi inițierea ca *brāhmaṇa.* Un *brāhmaṇa* este o persoană învățată, care e suficient de responsabilă ca să-i lumineze pe alții. În India există mulți *smārta-brāhmaṇa,* sau *brāhmaṇa* cu o conștiință de castă, care susțin că cineva nu

poate fi ridicat la un statut de *brāhmaṇa* dacă nu e născut într-o familie de *brāhmaṇi*. Această concepție de *brāhmaṇa* prin naștere este în mod sigur non-vedică. Un învățat scrie: „În *Śrīmad Bhagavad-gītā-parvādhyāyāḥ* din *Mahābhārata*, Vāsudeva-Kṛṣṇa spune într-un mod foarte clar că împărțirea oamenilor în patru *varṇa* (caste) este bazată pe *guṇa-karma*, ceea ce înseamnă calitate și conduită spirituale.“[23]

Există o povestire cunoscută în *Chāndogya Upaniṣad* despre un băiat pe nume Satyakāma, care s-a apropiat de un *guru* pentru a primi iluminarea. „Ești fiul unui *brāhmaṇa?*“ l-a întrebat *gurul*. Băiatul a spus că nu știe cine este tatăl lui. *Gurul* i-a cerut atunci să-și întrebe mama, dar mama băiatului i-a răspuns acestuia fără ocolișuri că ea a cunoscut mulți bărbați și deci nu poate fi sigură care e tatăl lui. Băiatul s-a întors atunci la *guru* și i-a spus: „Mama mea nu știe.“ Mulțumit de onestitatea băiatului, maestrul spiritual a conchis: „Tu ești un *brāhmaṇa*.“[24]

După standardul vedic, oricine poate fi elevat prin educație. În *Hari-bhakti-vilāsa* a lui Sanātana Gosvāmī se spune că cel ce este inițiat corect devine cu siguranță un *brāhmaṇa*, așa cum metalul de clopot poate fi transformat din nou în aur prin amestec cu mercur. În Cîntul Șapte din *Bhāgavata Purāṇa* (7.11.35), Nārada îi spune regelui Yudiṣṭhira că, dacă cineva are calitățile unui *brāhmaṇa*, el trebuie acceptat ca și *brāhmaṇa*. De aceea, nașterea într-o anumită familie, rasă sau religie nu constituie o calificare esențială pentru un *śiṣya*.

Cele mai importante dintre calificările discipolului le reprezintă credința, serviciul și întrebările puse cu smerenie. Cu toate astea, discipolul nu trebuie să-și urmeze *gurul* orbește. În *Bhagavad-gītā*, Arjuna pune o serie de întrebări pentru a se convinge, iar Śrī Kṛṣṇa îi răspunde cu argumente filozofice și referiri la *śāstra* și *sādhu*.

În tradiția vedică, importanța relației *guru-śiṣya* nu poate fi exagerată. Într-adevăr, *Padma Purāṇa* subliniază faptul că e imposibil să se ajungă la cunoaștere spirituală fără un *guru*: „Atîta timp cît cineva nu este inițiat de către un maestru spiritual autorizat în succesiunea de discipoli, mantra pe care a primit-o nu are nici un efect.“ *Śāstrele* pun accent în repetate rînduri pe valoarea inestimabilă a asocierii cu o persoană sfîntă. O asociere de o clipă se spune a fi mai valoroasă decît mii de vieți lipsite de această asociere. Dorința unui *śiṣya* de a auzi cuvintele *gurului* este prin ea însăși o mare calificare. După ce l-a ascultat, dacă urmează cu supunere instrucțiunile maestrului spiritual, discipolul avansează în mod automat spre finalul eliberării, la ultima treaptă a iubirii de Dumnezeu.

Este necesar ca un *śiṣya*, ca și *gurul* său, să trăiască după standardele morale ridicate prezentate în *śāstra*. Śaṅkara spune că cel ce studiază filozofia trebuie să întrunească următoarele condiții esențiale: studentul trebuie să posede o dorință puternică de a se lămuri asupra diferenței dintre materie și spirit, el trebuie să renunțe la toate cerințele personale și egoiste și să-și controleze mintea și simțurile.[25] Atîta timp cît nu poate renunța la toate plăcerile materiale și nu s-a detașat totodată și de tristețe, el nu este pregătit pentru viața transcendentală. După cum Kṛṣṇa ne confirmă în *Bhagavad-gītā* (2.41): „Cei care se află pe această cale sînt neclintiți în ceea ce și-au propus, iar scopul lor este unul singur ... Inteligența celor șovăielnici are multe ramuri.“ Tradițional, un discipol trebuie să renunțe la cei „patru piloni ai păcatului“: mîncatul cărnii, sexualitatea ilicită, jocurile de noroc și intoxicațiile.[26]

Sumar

Am descris scopul, originea și procesul cunoașterii vedice în concordanță chiar cu afirmațiile *Vedelor* în sine. Cel ce urmează *Vedele* acceptă *śāstra* ca pe cuvîntul Supremei Persoane (*īśvara*, Nārāyaṇa), deci ca pe un adevăr axiomatic. Cu alte cuvinte, el nu va simți nevoia de a verifica aceste adevăruri pe care *Vedele* le-au stabilit deja. În continuare, adeptul lor trebuie să înțeleagă cauza tuturor cauzelor nu prin intermediul cunoașterii materiale

sau a unor presupuneri mentale independente, ci ascultînd cu credință un maestru spiritual autorizat. Misterele sublime ale vieții spirituale transmise de la *guru* la *śiṣya* sînt deschise orișicui, indiferent de castă socială sau naștere. Pentru a deveni un candidat la cunoașterea spirituală, adeptul trebuie să respecte regulile de purificare stabilite de *guru.* Acestea sînt perceptele de bază ale *Vedelor* privind dobîndirea cunoașterii transcendentale.

2/ Abordarea din perspectivă empirică a literaturii vedice

În capitolul unu am discutat cîteva dintre principiile învățării vedice, transmise prin succesiunea de discipoli a învățătorilor vedici. Trebuie să remarcăm de asemenea că, în ultimele două sute de ani, practic toate universitățile apusene au găsit o apropiere istoric-critică sau empirică de aceasta. Hinduismul și filozofia indiană au devenit subiecte privite cu interes în multe colegii și o societate recunoscută a sanscritologilor și indianiștilor a luat ființă. Cu toate acestea, dacă vom compara versiunea empirică a cunoașterii vedice cu versiunea dată chiar de *Vede,* le vom găsi de multe ori situate la poli opuși. Acest conflict e arareori luat în discuție de către oamenii de știință empiriști. Ei presupun, de cele mai multe ori pe bună dreptate, că cititorii vor accepta versiunea empirică datorită reputației savantului respectiv pentru cercetări și analize confirmate. Atunci cînd discrepanțele devin evidente, savanții empiriști obișnuiesc să își prezinte propriile puncte de vedere ca pe tabloul obiectiv al civilizației vedice.

Totuși, aceste conflicte ridică numeroase întrebări. De ce unii cercetători resping explicațiile originii, scopului și naturii transcendentale a literaturii vedice, așa cum sînt ele transmise atît de către texte în sine, cît și de tradiționalii maeștrii vedici? De ce ar fi descrierea făcută de literatura vedică despre ea însăși în mod necesar de neacceptat? Numai pentru că savanții empiriști se îndoiesc că *Vedele* sau *ācārya* sînt ceea ce afirmă că sînt? *Vedele* își susțin originea divină, iar savanții le consideră originar mitologie. *Vedele* își propun să ridice omul din suferință și să-i dăruiască eliberarea, dar savanții afirmă că studiul *Vedelor* în scopuri spirituale este neștiințific. Cu toate că *Vedele* previn asupra faptului că învățăturile vedice sînt transcendentale investigațiilor materiale, cercetătorii resping asemenea instrucțiuni ca pe tabuuri ezoterice și analizează *Vedele* în spirit empiric. Ei tratează

fățiș *Vedele* ca pe o mitologie și își atribuie sarcina de a le demitiza.

În *Vede* se afirmă necesitatea primirii cunoașterii vedice prin audierea unui maestru spiritual din succesiunea de discipoli, dar savantul care scrie cărți despre *Vede* nu este un *guru* și nici nu îi este îngăduit de către conștiința sa cărturărească să accepte o asemenea abordare. Mai mult, savantul privește *gurul* din ceea ce el consideră a fi un punct de vedere superior, obiectiv și științific mai avantajos. *Vedele* recomandă respectarea unor principii morale stricte și suportarea de privațiuni înainte de a înțelege literatura vedică, dar savanții cred că asemenea lucruri nu sînt necesare.

Care este modul cel mai indicat de a studia *Vedele?* Să dăm crezare, în final, la ceea ce spun *Vedele* despre ele? Înainte de a ne decide, ar trebui să cunoaștem mai adînc substanțialitatea științei empirice referitoare la *Vede.*

Instrumentele empiriștilor

Mijloacele de care se folosesc indianiștii empiriști sînt reprezentate de standardele științifice ale istoriei, antropologiei, arheologiei, filologiei și ale disciplinelor înrudite. De la începuturile studiilor indianiste, din secolul al optsprezecelea, și pînă în prezent, cercetările în fiecare domeniu au devenit din ce în ce mai complicate. Cu toate acestea, savanții recunosc că reconstituirea critică a originii și naturii culturii vedice este foarte nesigură.

Istorie

Empiriștii acordă în general o mare importanță dezvoltării istorice, dar pentru perioada vedică nu există altă istorie în afară de *śāstra.* Timp de mii de ani, vechii indieni nu au consemnat o asemenea istorie și, după cum scrie O.L. Chavarria-Aguilar în cartea sa *India tradițională:* „Un popor mai puțin istoric ar fi greu de găsit."[1] *O carte sursă în filozofia indiană* ne dă informații în

acest sens: „Marii gînditori indieni nu s-au ocupat ei înșiși de o tratare istorică a filozofiei indiene."[2] Roma antică l-a avut pe Liviu, iar Grecia antică pe Herodot, dar India nu a avut nici un mare istoric care să înregistreze perioada vedică. Indianiștii moderni consideră că lipsa de interes a indianului pentru istorie nu s-a datorat unei incapacități primitive de a ține documente; mai degrabă, el a acceptat versiunea istorică a *śāstrelor* ca fiind suficientă.

Istoricii au preferat să nu admită valabilitatea istorică a *śāstrelor;* alternativa lor este de a începe istoria oficială a Indiei odată cu moartea lui Buddha, în anul 483 înainte de Cristos. În orice caz, aceasta este prima dată stabilită experimental. Savanții sînt de acord că perioada vedică a început cu mii de ani înainte de Cristos, dar asupra datelor exacte sau măcar a unor perioade aproximative se afirmă că „peste tot ne aflăm pe teren nesigur."[3] Cu toate acestea, savanții au reconstituit multe perioade istorice cărora le-au atribuit teoretic mii de ani neelucidați. Pionierul indianisticii Max Müller a construit un sistem de clasificare a civilizației vedice în perioade numite „chandas, mantra, brāhmaṇa și sūtra" și un număr de alți savanți au căzut de acord cu el. Alții au avut propriile lor împărțiri. Radhakrishnan, de exemplu, spune că cele patru perioade vaste ale istoriei indiene sînt perioada vedică, epică, sūtra și scolastică.[5] Manualele ce tratează istoria vedică diferă între ele la date precise chiar cu o mie sau două mii de ani. Și într-adevăr, Moriz Winternitz, unul dintre cei mai respectați cronologi, susține că orice încercare de a reconstitui perioada vedică este neștiințifică. El scrie: „Cronologia istoriei literaturii indiene este învăluită într-o întunecime cu adevărat înspăimîntătoare."[6] Winternitz scrie într-un fel cam tăios că este plăcut și convenabil, mai ales cînd scriem un manual de literatură vedică, să împărțim literatura în trei sau patru perioade și să-i alocăm date și categorii. „Dar orice încercare de acest fel e sortită eșecului la nivelul actual de cunoaștere, iar utilizarea de date ipotetice ar fi doar o înșelăciune, care ar face

mai mult rău decît bine."[7] El afirmă că ar fi chiar mai potrivit să nu se stabilească date pentru cea mai veche perioadă a istoriei literaturii indiene. Folosindu-se de descoperiri din domenii înrudite și conducînd pe mai departe cercetări asupra textelor, generații succesive de istorici continuă să realizeze noi imagini ale trecutului vedic. Cu toate acestea, Winternitz îl citează pe un pionier al sanscritologiei americane care a spus cu ani în urmă: „Toate datele stabilite în istoria literară indiană nu sînt decît popice aranjate pentru a fi răsturnate din nou."[8] Winternitz remarcă: „În cea mai mare parte, această situație este valabilă și astăzi."[9] Putem trage în felul acesta concluzia că pur și simplu nu există o istorie a civilizației vedice originare din India, cel puțin nici una care să poată fi acceptată în sensul strict al istoriei experimentale.

Arheologie

Arheologia este, bineînțeles, foarte potrivită pentru cercetarea culturilor vechi. Ceea ce era valabil însă pentru documentele istorice vedice este valabil și pentru descoperirile arheologice, care nu ne oferă astăzi o imagine clară asupra civilizației vedice. Firește, multe dintre așezările geografice menționate în scripturi sînt cunoscute și azi și, conform tradiției, multe dintre templele din India au fost păstrate mii de ani, dar aceste locuri nu au furnizat dovezi arheologice solide. Arheologii și antropologii nu acceptă versiunea *śāstrelor,* după care civilizația vedică a înflorit în India cu mult înainte de cincisprezece mii de ani în urmă, dată pe care oamenii de știință o consideră a fi cea mai veche posibilă pentru apariția lui *homo sapiens* pe Pămînt. *Śāstrele* menționează des faptul că literatura vedică a fost scrisă la începutul epocii Kali, cu cinci mii de ani în urmă, și că filozofii, yoghinii și *ṛṣii* au trăit cu multe milioane de ani înainte. Și, deși empiriștii privesc de cele mai multe ori cu neîncredere asemenea rafinamente la umanitatea veche, ei admit totuși că „istoria rasei umane este rescrisă cu noi procedee de stabilire a datelor și cu descoperiri senzaționale peste tot în lume."[10] Tendința generală în rescrierea istoriei umane este de a împinge datele teoretice de la începutul civilizației umane avansate tot mai mult în urmă, în ceea ce se cunoaște sub numele de preistorie. Cît despre arheologia Indiei, săpăturile întreprinse în orașe și temple nu au adus date experimentale concludente asupra celei dintîi apariții a culturii vedice.

Arheologia apuseană și-a marcat începuturile în India destul de devreme, în secolul al nouăsprezecelea, atunci cînd topografii de la East India Company au descoperit un număr mare de temple, altare, monede vechi și inscripții în scrieri moarte. În anul 1830 au fost descifrate edictele Împăratului Aśoka și astfel civilizația indiană a fost datată la anul 300 înainte de Cristos.[11] În secolul douăzeci munca în această direcție a început pe o scară largă. Cele mai cunoscute descoperiri arheologice legate de perioada preistorică au fost făcute sub direcția arheologului Sir John Marshall, care în 1920 a dezgropat orașele Harappa și Mohenjaro, localizate pe teritoriul actualului Pakistan. Acestea au fost orașe ce au aparținut unei comunități urbane active, numită acum civilizația hindusă, care a fost datată la anul 3 000 înainte de Cristos. Deși reprezintă o fabuloasă descoperire pentru arheologie, Harappa a contribuit totuși foarte puțin la înțelegerea vechii perioade vedice. Dacă s-a sperat că descoperirile de la Harappa și Mohenjaro ar putea să arunce o oarecare lumină asupra *Vedelor,* această speranță nu s-a împlinit. Printre vestigiile găsite la Harappa se află o mică figurină reprezentînd un om ce stă jos, care ar putea fi Śiva, dar acest lucru nu e sigur.

Cercetările lingvistice și interpretările făcute asupra *Ṛg Vedei* au dat naștere unei ipoteze care pune în legătură civilizația hindusă cu originea *Vedelor.* După cum spune povestea, pașnicii dravidieni (numele locuitorilor originari din Harappa) au fost invadați de către barbarii āryeni, care au adus cu ei poveștile lor despre Indra (*Ṛg Veda*). Această relatare se bucură de o largă răspîndire în cărți, dar nu reprezintă în nici un fel o concluzie științifică.[12] Mai degrabă este o creație ipotetică menită să explice ceea ce altfel ar fi inexplicabil. În ceea ce privește civilizația

hindusă, un indianist spune: „Nu știm cu siguranță cine au fost autorii acestei civilizații remarcabile; este încă unul dintre acele mistere ce fac viața cercetătorilor în același timp interesantă și, într-o anume măsură, frustrantă."[13] Cît despre teoria după care dravidienii și-ar fi găsit sfîrșitul sub hoardele de jefuitori āryeni ale lui Indra, H.P. Rowlinson scrie: „O serie de savanți și-au îndreptat degetul acuzator către āryeni... dar vina acestor emigranți e departe de a fi stabilită."[14] Astfel, deși savanții susțin diverse teorii, descoperirile arheologice, precum cea a civilizației hinduse, au furnizat pînă în prezent dovezi insuficiente pentru a reconstitui perioada în care au apărut scripturile vedice.

Arheologia cîștigă o considerabilă veridicitate științifică prin cooperarea cu alte discipline, cum ar fi fizica atomică (prin procesul de stabilire a vechimii cu carbon 14). Vor găsi arheologii într-o zi ceva ce va rezolva cu adevărat enigma vedică odată pentru totdeauna? Antropologul Julian H. Steward scrie: „Faptele există numai în legătură cu teoriile, iar teoriile nu sînt desființate de fapte – ele sînt înlocuite de teorii noi, ce explică mai bine faptele."[15] Cu alte cuvinte, putem spune că, deși arheologii intenționează să găsească mult mai mult, s-ar putea să nu cunoască niciodată nimic sigur.

Oricîte fapte și teorii ar putea aduce viitorul, arheologia, principala speranță a empiriștilor, nu a reușit astfel, nici pe departe, să străpungă întunericul ce învăluie perioada vedică; principalul document al culturii vedice este, firește, tradiția orală. De aceea, în aria stîmtă în care arheologia dă singură cunoaștere empirică, ne putem întreba foarte serios dacă arheologia este cu adevărat relevantă. „Religia este un fenomen natural sau spiritual în care cuvîntul sacru sau supranatural joacă un rol important. În mod evident, această expresie esențială a religiei nu poate fi investigată arheologic – rămășițele fiind lipsite de cuvinte."[16]

Cercetări lingvistice

Cum era de așteptat, cercetările s-au extins cuprinzînd și alte

discipline. De fapt, studiul lingvistic se află printre cele mai importante instrumente ale cercetărilor indianistice. La sfîrșitul secolului al optsprezecelea, lingviștii din India au făcut un studiu comparativ de sanscrită, greacă și latină și au ajuns la concluzia că aceste limbi sînt atît de apropiate în ceea ce privește vocabularul și gramatica încît trebuie să provină dintr-o vorbire ancestrală comună. În 1786, Sir William Jones a susținut teoretic că sanscrita și alte limbi „își au originea într-o sursă comună care probabil că nu mai există."[17] Această limbă a primit numele de proto-indo-europeană. Deși nu există dovezi certe că această limbă a fost vorbită vreodată, lingviștii au reconstituit o limbă proto-indo-europeană cu ajutorul arheologilor, care au adus dovezi referitoare la cei care ar fi putut să o vorbească și unde. Stuart Piggot scrie: „Localizarea unei posibile țări de obîrșie indo-europene și identificarea culturii presupuse de cercetările lingvistice cu un fenomen arheologic comparabil au constituit subiect de discuție din momentul cînd a fost prima dată formulată ideea, în secolul trecut."[18] Pornind de la o limbă ipotetică s-a născut o comunitate umană ipotetică, ai cărei membri se numesc indo-europeni. Datorită faptului că anumite cuvinte ca „tată" și „cal" erau predominante în vocabularul proto-indo-europenilor, cercetătorii au imaginat o comunitate de fermieri ce au domesticit calul și în a cărei structură socială tatăl era dominant.[19] Savanții le-au atribuit și o religie și ritualuri, deși nimeni nu poate să spună cu siguranță unde au trăit acești oameni. Într-o istorie recentă a Indiei găsim următoarea remarcă:

> Locul de proveniență al āryenilor (se presupune că indo-europenii sînt predecesorii āryenilor ce au invadat India) este un alt punct controversat și în fața haosului descurajant de păreri contradictorii pare imposibil să se ajungă la o concluzie definitivă. Cea mai probabilă dintre teorii pare a fi aceea că āryenii au migrat spre India din afară, zona precisă de unde au venit constituind încă un subiect de discuție.[20]

Profesorul de lingvistică Ward Goddenaugh a scos în evidență

faptul că șovinismul și rasismul au intrat în mod sigur în interpretările istorice europene asupra originii indo-europene. Astfel, savanții au compilat date în mod arbitrar pentru a dovedi că strămoșii indo-europeni au venit din Europa.[21]

În ciuda informațiilor limitate, lingviștii au tendința de a construi ipoteze. Celebrul sanscritolog A.B. Keith a remarcat odată că luînd în considerare metoda lingvistică în sens strict putem ajunge la concluzia că indo-europenii originari au cunoscut untul dar nu și laptele, zăpada și picioarele, dar nu și ploaia și mîinile.[22]

Se știe deja că disciplina cunoscută ca paleontologie lingvistică a căzut în dizgrația savanților. În 1971 eminentul lingvist Winifred Lehmann afirma: „E limpede că lingviștii paleontologi s-au extins atît de mult pînă au ajuns să se elimine singuri."[23] Dr. Lehmann insistă asupra faptului că limba nu poate fi folosită ca sursă primară în reconstituirea unei culturi timpurii. Cu toate acestea, teoriile lingvistice asupra originii și fondului cultural al *Vedelor* continuă să figureze cu preponderență în relatările academice ce privesc perioada vedică.

Pentru a data limbile vechi, în actualul deceniu Morris Swadesh a imaginat o metodă lingvistică numită glottocronologie. Această metodă provine din teoria conform căreia de-a lungul mileniilor schimbările din vocabularul unei limbi tind să survină regulat, într-un ritm măsurabil. Savanții au utilizat această metodă pentru a data tradiția orală a *Vedelor*, ca și apariția anumitor literaturi. Cu toate acestea, lingviștii înșiși declară că „nu contează cît de mult se îmbunătățește tehnica, singura datare pe care el o poate furniza va avea un anumit grad de probabilitate."[24] Glottocronologii au elaborat grafice ce indică zone în care unui anume tip de limbă i se poate atribui o dată corectă cu o probabilitate de nouăzeci la sută. Cu cît este mai vastă perioada de timp în care e posibil să fi apărut o anumită literatură (pentru literatura vedică mii de ani) cu atît va fi mai mare eroarea în a atribui o dată aproximativă. Eroarea crește atît de mult încît ajunge să nu mai fie decît o ghiceală savantă. Criticul lingvist Charles Hockett

scrie: „Firește că nu ne este de nici un folos să descoperim că, deși cea mai probabilă dată a unui eveniment este cu patruzeci de mii de ani în urmă, cel mai bun nivel de încredere descrie un interval ce se întinde de la nouăzeci de mii de ani în urmă pînă la o dată aflată la zece mii de ani în viitor."[25] Deși considerată deosebit de imperfectă, glottocronologia constituie cel mai bun instrument de lucru pe care îl avem astăzi la îndemînă pentru a data limbile vechi. Ea nu a revelat totuși nimic sigur despre originea și adevărata semnificație a literaturii vedice.

Sumar

După cum am văzut, dovezile experimentale referitoare la perioada vedică par a fi insuficiente și fragmentare; cercetătorii dețin puține dovezi serioase pe care să se poată baza concluzii mature și demne de încredere. În consecință, întreaga imagine ce s-a fabricat asupra istoriei vedice pare a fi ipotetică și conjuncturală. Bineînțeles, alcătuită fiind din complicate cercetări istorice, arheologice și lingvistice, imaginea ipotetică merită fără îndoială considerație. În același timp însă, ar fi bine ca indianiștii să țină cont de faptul că o fotografie fidelă este un lucru, iar un tablou ipotetic cu totul altul.

În realitate, savanții occidentali nu au considerat niciodată *śāstrele* vedice ca valoare în sine. Primele studii despre *Vede*, spre exemplu, au fost umbrite de motivații nu foarte obiective. În secolul optsprezece și începutul secolului al nouăsprezecelea, primii indianiști ca Sir William Jones, Horace H. Wilson, Theodore Goldstücker și Sir M. Monier-Williams s-au apropiat de cultura vedică urmărind să o înlocuiască pe aceasta cu cultura creștină.[26] Acest lucru a contaminat în mod firesc cercetările lor asupra literaturii vedice. În perioada în care motivația misionară a scăzut, școala transcendentală americană (Henry David Thoreau și Ralph Waldo Emerson, etc.) a depus eforturi pentru a recunoaște *Vedele* așa cum sînt. Corect este să spunem că metoda istorică empirică a eclipsat strădania lor înainte ca aceasta să poată străluci

cu adevărat. Și dat fiind că sistemul vedic se află în sine deasupra sferei investigațiilor empirice, la rîndul lor, indianiștii moderni nu au putut studia *Vedele* în termenii literaturii însăși. Astfel că, ar fi poate potrivit, să vedem ce spun *Vedele* despre ele. Față de aprecierile fragmentare, foarte teoretice sau, în cel mai bun caz, parțiale ale *Vedelor* făcute de savanții occidentali, această abordare ne va ajuta în înțelegerea domeniului larg al literaturii vedice ca un întreg sublim și unitar.

3/ Elemente esențiale ale gîndirii vedice

Este posibil ca cel ce începe să studieze literatura vedică să nu fie familiarizat cu sanscrita, cu toate acestea, el va trebui să înțeleagă mulți termeni în sanscrită. Simpla memorizare a unor cuvinte dintr-un glosar nu poate satisface această nevoie; *Vedele* spun că, pentru a înțelege sensul unor termeni ca Bhagavān, Paramātmā și Brahman, cel ce le studiază trebuie să fie situat transcendental sau realizat. El trebuie să cunoască dintr-o experiență personală distincția dintre materie (*jaḍa*) și spirit (Brahman), precum și natura iluziei (*māyā*), cît și a supremului deținător de control (*īśvara*). Și datorită faptului că anumite cuvinte ca *dharma* și *rasa* nu au un echivalent real în engleză, nevoia studentului de experiență personală și realizare devine cu atît mai imperioasă.

Pentru o înțelegere clară, el trebuie să învețe în primul rînd înțelesul simplu, literal al termenilor sanscriți. Evitînd interpretările alegorice și speculațiile, el va evita confuzii nedorite. Cu alte cuvinte, el va avansa mai ușor dacă acceptă înțelesul direct dat de *śāstre,* decît sensurile indirecte explicate de comentatori imperfecți. Literatura vedică nu e greu de pătruns, dacă cel ce o studiază învață termenii *śāstrelor* în semnificația lor originară.

Cele trei aspecte ale Absolutului

Literatura vedică tratează trei aspecte ale Adevărului Absolut: Brahman, Paramātmā și Bhagavān. *Upanișadele* se concentrează asupra lui Brahman; sistemul *yoga* pe Paramātmā; *Bhagavad-gītā* și *Purāṇele* asupra lui Bhagavān. *Bhāgavata Purāṇa* (1.2.11.) afirmă că toate cele trei aspecte sînt în realitate unul singur, văzut din unghiuri diferite: „Transcendentaliștii luminați, care cunosc Adevărul Absolut, numesc această substanță nonduală Brahman, Paramātma sau Bhagavān.“[1]

1) Brahman

Brahman se referă la aspectul impersonal, atotpătrunzător al Adevărului Absolut. Manifestările multiple ale cosmosului – materia în mișcare sau în nemișcare, atomi, corpuri, planete, spațiu – nu-și au cauza ultimă în ele însele și nici nu sînt eterne. Toate provin din eternul Brahman. *Vedānta-sūtra* (1.1.2) afirmă fără putință de tăgadă, *janmādy asya yataḥ:* „Supremul Brahman este originea a tot ce există."[2] *Muṇḍaka Upaniṣad* (2.2.10-12) oferă o imagine edificatoare:

> Strălucitoare este Ea, lumina luminilor –
> Aceea pe care cunoscătorii sufletului o știu!
> Soarele nu strălucește acolo, nici luna și nici stelele;
> Aceste fulgere nu fac lumină, cu atît mai puțin acest foc (pămîntean)!
> Urmîndu-L pe El, așa cum El luminează, așa totul strălucește.
> Această întreagă lume este luminată cu lumina Lui.
> ... înainte,... înapoi, la dreapta și la stînga,
> Răspîndită dedesupt și deasupra.[3]

Radhakrishnan scrie că Brahman „nu poate fi definit prin categorii logice sau simboluri lingvistice. Este incomprehensibilul *nirguṇa* (lipsit de însușiri) Brahman, Absolutul pur."[4]

Bṛhad-āraṇyaka Upaniṣad (3.9.26) îi prezintă pe filozofii brahmani ca fiind căutători ai originii existenței în componentele materiei, ce nu pot descoperi altceva decît negații, *neti-neti:* „Sufletul nu este nici acest lucru, nici celălalt."[5] Atunci cînd cineva îl realizează pe Brahman, el va cunoaște spiritul impersonal în toate lucrurile.

2) Paramātmā

Ātmā înseamnă „sine". Thomas Hopkins scrie: „*Ātman* a fost distins de corpul fizic grosier; el a fost sinele *lăuntric*, principiul de energie ce a dat omului natura sa esențială."[6] În filozofia vedică sinele este considerat ca etern și individual; nu este distrus atunci cînd trupul este distrus. Pe cîmpul de bătălie de la Kurukșetra, Kṛṣṇa nu face decît să-l încurajeze pe Arjuna:

> Nu a fost nicicînd un timp în care Eu să nu fi existat, nici tu și nici vreunul dintre acești regi; și nici nu va înceta vreodată în viitor vreunul dintre noi să existe... Pentru suflet (*ātmā*) nu există nicicînd naștere sau moarte. Odată ce este, el nu va înceta să fie. El e nenăscut, etern, existînd pentru totdeauna, nemuritor și primordial. El nu e ucis atunci cînd trupul e ucis.[7]

Ātmā, sufletul individual, este distinct de Paramātmā (Suprasufletul, o identitate mai presus de suflet). Cuvîntul *parama* înseamnă „suprem și transcendental" și, așa cum spune *Kaṭha Upaniṣad* (1.2.20), *ātmā* și Paramātmā sînt asemeni a două păsări ce stau pe crengile unui copac:

> Atît Suprasufletul (Paramātmā), cît și sufletul atomic individual (*jīva-ātmā*) sînt situate pe același arbore al trupului, în interiorul aceleiași inimi a ființei vii; numai cel ce s-a eliberat de toate dorințele materiale și în aceeași măsură de lamentare, poate să înțeleagă, prin grația Supremului, splendoarea sufletului.[8]

Realizarea relației eterne a fiecăruia cu Paramātmā reprezintă scopul misticei *aṣṭānga-yoga*, învățătura lui Patanjali (autorul *Yoga-sūtrei*). După *Bhagavad-gītā:* „Suprasufletul (Paramātmā) este perceput de către unii prin meditație..."[9] Perfecțiunea meditației are drept rezultat transa yoghină numită *samādhi:*

> Starea de perfecțiune este numită transă sau *samādhi*, atunci cînd mintea umană este complet detașată de activitățile mentale materiale prin practica *yoga*. Aceasta se caracterizează prin capacitatea de a vedea sufletul prin mintea pură, de a-l simți și a se bucura de el. În această stare de beatitudine, omul există în fericirea transcendentală nelimitată și gustă bucuria prin simțurile transcendentale. Astfel situat, el nu se îndepărtează nicicînd de adevăr și, cucerind aceasta, știe că o cucerire mai mare nu se poate afla. Într-o asemenea poziție, nimeni nu mai poate fi clintit, nici chiar în mijlocul celor mai mari dificultăți. Aceasta reprezintă cu adevărat eliberarea de toate nefericirile provenind din legătura cu materia.[10]

Această realizare apare atunci cînd misticul vede forma transcendentală a lui Dumnezeu în interiorul inimii sale. Cu toate că

numai misticii adevărați pot vedea Suprasufletul. El se află în inimile tuturor ființelor vii, fie că ele realizează acest lucru sau nu. „Sînt situat în inima fiecăruia și de la Mine vin amintirea, cunoașterea și uitarea."[11] Paramātmā călăuzește sufletul întrupat, este martor la ceea ce acesta face și îl răsplătește pentru faptele sale. „Suprasufletul intră în trupul ființelor create, care se găsesc sub influența celor trei tendințe ale naturii materiale, și le face să se bucure de efectele acestora prin intermediul minții subtile."[12]

Conștient de prezența Suprasufletului împreună cu fiecare suflet, în fiecare corp material, yoghinul Paramātmā-realizat vede toate ființele în mod egal. „Înțeleptul umil, prin virtutea adevăratei cunoașteri, privește în același fel un *brāhmaṇa* învățat și blînd, o vacă, un elefant, un cîine sau un mîncător de cîini (categorie de oameni aflați în afara castelor)."[13] Într-adevăr, viziunea unificată a yoghinului Paramātmā-realizat se extinde asupra tuturor aspectelor existenței. „O asemenea persoană se află în transcendență și deține controlul asupra sa însăși. El vede totul – fie că e o pietricică, un bolovan sau o bucată de aur – ca fiind același lucru... El este un yoghin perfect care, prin raportare la propriul suflet, înțelege adevărata egalitate a tuturor ființelor, atît în fericirea, cît și în nefericirea lor, o, Arjuna."[14]

3) Bhagavān

Realizarea lui Bhagavān este viziunea teistă a Adevărului Absolut ca și Supremă Persoană posedînd atribute de neconceput.[15] Parāśara Muni Îl definește pe Bhagavān ca și Persoana Supremă, deținînd infinită frumusețe, cunoaștere, putere, faimă, bogăție și renunțare. Deși conceptul de creație amintește de multe personalități mărețe (sau semizei), în sensul său deplin, cuvîntul *bhagavān* se aplică numai Ființei Supreme, Dumnezeu Însuși.

Bhagavān este trăsătura cea mai înaltă a Absolutului. El este Supremul Brahman (Parabrahman) și sursa lui Paramātmā. După cum am observat mai înainte, *Vedānta-sūtra* (1.1.2) afirmă că Adevărul Absolut este originea tuturor emanațiilor (*janmādy asya yataḥ*). *Vedānta* și *Purāṇele* spun în continuare că, fiind sursa a tot ce există, Absolutul trebuie să posede inteligență și conștiință. Aceste ultime atribute implică personalitate, iar trăsătura personală supremă a Adevărului Absolut se numește Bhagavān. În timp ce Brahman e lipsit de atribute sau calități materiale, Bhagavān deține calități transcendentale. Toate ființele își au locul în Brahman, iar Brahman însuși se află în Suprema Persoană. *Vedele* consideră Brahman ca fiind strălucirea (*brahmajyoti*) corpului transcendental al Personalității Supreme a lui Dumnezeu. *Brahma-saṁhitā* (5.1) postulează faptul că Bhagavān este *sac-cid-ānanda-vigrahaḥ*, forma personală a eternității, cunoașterii complete și fericirii depline.[16]

Impersonalul Brahman manifestă doar trăsătura *sat* (de eternitate) a Absolutului. Brahman este față de Bhagavān așa cum e lumina soarelui față de soare. Lumina este strălucirea soarelui și nu are o existență independentă de soare. Paramātmā exprimă aspectele *sat* (de eternitate) și *cit* (de cunoaștere) ale Absolutului și numai Bhagavān manifestă pe deplin cele trei aspecte de *sat*, *cit* și *ānanda* (fericire). Bhagavān este astfel întruchiparea deplină (*vigraha*) a lui *sac-cid-ānanda*.

În *Bhagavad-gītā* fiecare afirmație a lui Śrī Kṛṣṇa este precedată de fraza *śrī-bhagavān uvāca* – „Suprema Personalitate a lui Dumnezeu a spus". În continuare *Gītā* stabilește faptul că Bhagavān, Kṛṣṇa este adevărul ultim: „Nu există adevăr deasupra Mea."[17] *Brahma-saṁhita* aduce o confirmare de aceeași natură, *īśvaraḥ paramaḥ kṛṣṇaḥ sac-cid-ānanda-vigrahaḥ*: „Kṛṣṇa este deținătorul controlului suprem, care are o formă transcendentală de eternitate, fericire și cunoaștere."[18] *Bhāgavata Purāṇa* (1.3.28) la rîndul ei dezvăluie faptul că toți *avatāra* provin din Supremul Bhagavān (Kṛṣṇa).[19]

Într-un sens, Dumnezeu sau Bhagavān nu are nume; cu toate acestea, activitățile Sale îi aduc multe nume. Numele Kṛṣṇa, însemnînd „atotatrăgătorul", este fundamental pentru că, așa după cum spune Parāśara Muni, Persoana Supremă trebuie să fie

atotatrăgătoare sau pe deplin înzestrată. Pentru a juca numeroase petreceri (*līlā*) pentru bucuria Sa, cît și pentru a crea și menține, Bhagavān-Kṛṣṇa se extinde în forme ca Nārāyaṇa, Vāsudeva și Mahā-Viṣṇu. Numele Kṛṣṇa (atotatrăgătorul) implică de asemenea Viṣṇu (atotpătrunzătorul). Numele Bhagavān (cel ce are toată opulența) presupune numele *īśvara* (deținătorul controlului suprem) și *puruṣa* (supremul care savurează și se bucură). În *Lagu-bhāgavatāmṛta* de Rūpa Gosvāmī se spun următoarele despre numele date Absolutului:

> Urmînd relația intimă dintre Śrī Kṛṣṇa, Domnul primordial și devoții Săi, *Purāṇele* Îl descriu cu diferite nume. Uneori este numit Nārāyaṇa; alteori Upendra (Vāmana), fratele mai tînăr al lui Indra, regele cerurilor (*upa-indra*); iar alteori Kṣīrodakaśāyī Viṣṇu. Cîteodată i se spune Śeṣa Nāga cel cu o mie de capete, iar altădată Domnul Vaikuṇṭhei.[20]

Atunci cînd cel ce caută Îl realizează pe Bhagavān, Suprema Personalitate a lui Dumnezeu, el va realiza totodată Brahman și Paramātmā. Înțelegînd aceasta, putem vedea că, departe de a fi separate una de cealaltă, cele trei aspecte ale Absolutului sînt prezente toate în Bhagavān.

Cele trei energii ale Absolutului

1) *Cit*

Cit-śakti este energia spirituală a Adevărului Absolut. Bhagavān, Persoana Supremă, constituie sursa de energie, iar puterea Sa internă *cit* este cea prin care se manifestă împărăția lui Dumnezeu și eternii Săi însoțitori eliberați. „În același fel în care *māyā* construiește acest univers profan cu cele cinci elemente materiale, puterea spirutuală (*cit*) a clădit lumea spirituală."[21] Universul spiritual este numit Vaikuṇṭha, „locul lipsit de anxietate". *Bhagavad-gītā* descrie acest univers distinct ca fiind natura eternă care continuă să existe chiar și după anihilarea universului material.

> Totuși, există o altă natură care este eternă și transcendentală acestei materii manifestate și nemanifestate. Ea este supremă și nu e niciodată distrusă. Cînd totul în lume piere, această parte rămîne așa cum este. Acest sălaș suprem este numit nemanifestat și infailibil și constituie suprema destinație. Cel ce ajunge acolo nu se mai întoarce înapoi. Acesta este domeniul Meu suprem.[22]

Universul spiritual, Vaikuṇṭha, este etern; ceea ce înseamnă că este ocolit de legile stricte ale lumii materiale, în care toate entitățile vii suferă nașterea, bătrînețea, boala și moartea. Atunci cînd Bhagavān intră în universul material sub forma unei încarnări (*avatāra*), El nu e niciodată supus legilor materiale, ci rămîne situat în puterea Sa spirituală internă (*cit*).

2) *Jīva*

Rădăcina lingvistică *jīv* înseamnă „a trăi, a fi sau a rămîne în viață", iar substantivul *jīva* se referă la ființa vie individuală, la suflet. După analiza vedică, ființa vie (*jīva*) este separată de corp; cu toate acestea, în interiorul fiecărui corp (atît de om, cît și de animal, pasăre sau plantă) se află un suflet individual (*jīva*). Conștiința individuală este semnul prezenței lui *jīva*.

Deși corpul este perisabil, *jīva* este etern. „Ceea ce pătrunde întregul trup este indestructibil. Nimeni nu poate distruge sufletul netrecător."[23] *Bhāgavata Purāṇa* descrie dimensiunea lui *jīva*: „Există nenumărate particole de atomi spirituali, avînd o măsură egală cu a zecea mia parte dintr-un fir de păr."[24] Limpede spus, *jīva* nu se supune percepțiilor prin simțuri materiale.

Conform concepției vedice, conștiința nu provine dintr-o combinație materială; ea este manifestarea prezenței lui *jīva* în interiorul corpului. Atunci cînd *jīva* părăsește corpul, conștiința îl părăsește de asemenea, iar corpul piere. Adevăratul sine este *jīva*, dar în contact cu materia, el devine condiționat. „Individualitatea empirică, *jīva*, este limitată de corp și de simțuri."[25] La origine, *jīva* este o parte spirituală din Supremul Bhagavān și împărtășește calitățile Lui de *sac-cid-ānanda* în porțiuni minuscule. Poziția constituțională a lui *jīva* este subordonată aceleia a

Supremului Bhagavān. Cu toate că Supremul Bhagavān nu poate ajunge nicicînd sub controlul energiei materiale, *jīva*, datorită iluziei și a folosirii greșite a liberului său arbitru, cade sub controlul energiei materiale și-și uită relația sa cu Supremul Bhagavān. Dorind să se bucure independent, *jīva* intră în lumea materială. Căderea lui *jīva* din poziția sa constituțională constituie subiectul unor povestiri din literatura apuseană, cum ar fi „Paradisul pierdut" al lui Milton.

Jīva suferă în moduri multiple în lumea materială, cu toate acestea, el rămîne prins de vraja naturii materiale (*māyā*). În realitate, sufletul *jīva* nu are nimic de a face cu lumea materială, dar iluzia (*māyā*) îl face să acționeze astfel încît să obțină satisfacție prin simțurile materiale. Dacă, în momentul anihilării universale, el nu a ajuns la eliberarea din captivitatea trupească, materială, se va întoarce în trupul Supremului Viṣṇu și se va naște din nou, în următoarea creațiune, pentru a-și urma dorințele (*karma*). Cînd *jīva* atinge eliberarea, el va merge în *brahmajyoti* sau chiar în Vaikuṇṭha, planetele spirituale unde sălășluiește Supremul în forma Sa personală completă. Adevărata eliberare a lui *jīva* este aceea de a-și atinge identitatea sa spirituală originară (*svarūpa*), deoarece în forma sa eternă *jīva* se poate asocia cu Bhagavān, Suprema Personalitate a lui Dumnezeu.

3) *Māyā*

Iluzia materială este numită *māyā*. *Māyā* înseamnă „irealitate, decepție, uitare" – „ceea ce nu este". Sub influența *māyei*, omul consideră că poate fi fericit în interiorul temporarei lumi materiale. Fiind energia înșelătoare a Supremului, *māyā* nu acționează independent, ci sub conducerea Lui. „Datorită iluziei (*māyā*), celălalt (*jīva*) este ținut captiv. Omul ar trebui să știe că natura este iluzie (*māyā*) și că atotputernicul Dumnezeu e cel ce construiește această iluzie."[26]

Puterea *māyei* e de așa natură încît omul poate să îndure multe feluri de mizerii și totuși să se considere fericit. „Cauza suferinței și neputinței omului este *māyā*, sub a cărei influență el își uită natura sa divină."[27] Atunci cînd *jīva* se identifică pe sine cu corpul, el dezvoltă mii de dorinți, ca apoi să încerce să și le împlinească. Prin natura lumii materiale, cu cît *jīva* încearcă să exploateze mai mult situația materială, cu atît mai puternic va fi legat de complexitățile *māyei*. Acționînd sub influența *māyei*, *jīva* se supune legii *karmei* (cauză și efect).

Referitor la originea *māyei*, Bhagavān Kṛṣṇa spune: „Aceasta energie divină a Mea (*māyā*), ce constă din cele trei tendințe ale naturii materiale, este greu de învins."[28] *Vedele* afirmă de asemenea: „Cu toate că *māyā* (iluzia) este falsă sau temporară, fondul *māyei* îl constituie supremul magician, Personalitatea lui Dumnezeu, care este Maheśvara, supremul stăpîn."[29]

Pe scurt, *māyā* este o înșelăciune, un truc, un miraj, care amăgește o persoană, făcînd-o să creadă că eternitatea și fericirea se află în activitățile lumii materiale (care este în realitate trecătoare și mizerabilă). Chiar și un om foarte educat și inteligent se poate găsi sub vraja *māyei*; *Bhagavad-gītā* numește o astfel de persoană *māyayāpahṛta-jñāna*, „cel a cărui cunoaștere e furată de *māyā*."[30] Scopul literaturii vedice este de a dezlega toate ființele de cătușele *māyei*. „Eliberarea de această iluzie, care a ajuns într-un fel sau altul să domine rasa umană, constituie scopul final al întregii străduințe."[31] După cum spune *Bhagavad-gītā*, este foarte greu pentru *jīva* să se rupă de strînsorile *māyei*: „Această energie divină a Mea, ce constă în cele trei tendințe ale naturii materiale, e greu de învins. Aceia însă care mi s-au predat Mie pot să treacă fără dificultate dincolo de ea."[32]

Karma

Știința și filozofia apuseană susțin în mod obișnuit că legea cauzalității guvernează toate acțiunile și evenimentele din univers, că nu pot exista acțiuni și evenimente în afara unor cauze ce le corespund, cel puțin la nivel material. Literatura vedică numește această lege a cauzelor și efectelor legea *karmei*.

Din timpuri imemoriale, *jīva* acționează în lumea materială bucurîndu-se sau suferind reacțiile acțiunilor sale. Acțiunile sale aduc după sine transmigrarea lui dintr-un corp într-altul. Cu alte cuvinte, *jīva* îmbracă și dezbracă trupuri în același mod în care cineva își lasă hainele vechi și nefolositoare pentru a-și lua unele noi. Pe parcursul transmigrării, *jīva* suferă sau se bucură de rezultatele activităților sale trecute (*karma*).

Într-un anume sens, orice *karma* reprezintă o limitare. Chiar și activitățile pioase sau „*karma* bună“ leagă o persoană de roata transmigrării. Omul trebuie să fie eliberat de întreaga sa *karma*, dacă dorește să transceadă *saṁsāra*, repetatele nașteri și morți. *Jīva* își crează propria sa *karma* prin dorințele sale specifice de a se bucura de această lume în moduri diverse. Astfel că nici Bhagavān și nici natura materială nu poartă răspunderea pentru *karma* pe care *jīva* o are; el își creează propriul destin. Ținînd cont de activitățile pe care *jīva* le-a îndeplinit (și sub supravegherea Supremului), natura materială pur și simplu îi acordă acestuia următorul său corp pentru a-și realiza dorințele. Eliberarea de marele lanț al *karmei* vine prin cunoaștere. „Așa cum focul strălucitor transformă lemnul în cenușă, o, Arjuna, tot așa focul cunoașterii arde pînă la scrum toate reacțiile (*sarva-karmāṇi*) produse de activitățile materiale.“[33] Acest „foc al cunoașterii“ se referă la conștientizarea de către *jīva* a poziției sale constituționale de etern slujitor al Supremului. Cel ce se predă lui Bhagavān transcede toată *karma* trecută, prezentă și viitoare.

Jīva nu poate să ajungă liber de *karma* doar abținîndu-se de la acțiune. *Vedele* descriu sufletul ca fiind etern și irevocabil activ. „Îi este de-a dreptul imposibil unei ființe întrupate să părăsească toate activitățile. De aceea se spune că cel ce renunță la fructele faptei (*karma-phala-tyāgī*) este cel ce a renunțat cu adevărat.“[34] Cu alte cuvinte, trebuie învățată arta de a acționa fără a acumula *karma*.

În *Bhagavad-gītā*, Bhagavān Kṛṣṇa expune în amănunt această artă de *karma-yoga*. Pe scurt, cel ce-și săvîrșește activitățile ca pe un sacrificiu către Supremul Bhagavān evită *karma*, înlănțuirea în interiorul lumii materiale. O asemenea activitate elevată, sacrificială este numită *akarma*, ceea ce înseamnă acțiune fără reacțiune. *Nārada-pañcarātra* spune că arta *karma-yogăi* este *hṛṣikeṇa-hṛṣikeśa-sevanam*: „a-L servi pe Domnul simțurilor cu simțurile tale.“ Este rolul pe care și-l asumă *gurul* de a-și învăța discipolul această artă greu de însușit a *akarmei*, acțiune fără reacție.

Saṁsāra

Saṁsāra înseamnă repetate nașteri și morți, sau transmigrație. Ca rezultat al *karmei*, o persoană poate să se nască într-o familie de negustori bogați sau într-o familie de insecte. *Padma Purāṇa* dă o descriere a 8 400 000 de specii, căzutul *jīva* trebuind să se nască în fiecare dintre ele. După ce evoluează prin multe mii de nașteri, *jīva* ajunge în cele din urmă la forma umană, o șansă pentru a se dedica realizării sinelui, în scopul eliberării sale finale din ciclul *saṁsāra*.

Guṇa

Înțelesul exact al cuvîntului *guṇa* este „frînghie“. Există trei *guṇa* (tendințe ale naturii materiale) – bunătate (*sattva*), pasiune (*rajas*) și ignoranță (*tamas*) – care leagă omul de natură ca trei frînghii puternice. De aceea, lumea materială a *māyei* este uneori numită *tri-guṇa-mayī*.

Jīva ajunge în diferite corpuri în conformitate cu *guṇa* în care s-a aflat în trecut și fiecare corp la rîndul său îl determină să acționeze după *guṇa* sa predominantă. Să considerăm un om influențat de tendința spre bunătate (cum ar fi, de exemplu, un filozof, un medic sau un poet). Acest om trăiește cu o înclinație spre cunoaștere și, de aceea, cu un simț al fericirii. Cultivînd cunoașterea lumii materiale, el își face viața plăcută; înlănțuit de acest sentiment plăcut cu „frînghia“ bunătății lumești, el nu mai

aspiră spre elevarea spirituală. Atîta timp cît o persoană este atașată de un stadiu avansat al fericirii materiale și acționează doar pentru a-și îmbunătăți condițiile materiale, ea nu poate atinge eliberarea (deși e posibil să continue să primească trupuri în starea bunătății). Oricare ar fi bogăția sa materială, aceasta va trebui să înfrunte împătritele mizerii ale nașterii, bătrîneții, bolii și morții.

Bhagavad-gītā descrie starea pasiunii (*rajo-guṇa*) ca fiind „născută din nelimitate doruri și dorinți."[35] Caracteristice pentru această *guṇa* sînt atracția sexuală și plăcerile. *Jīva* e în căutarea satisfacțiilor sexuale și, urmărind să-și împlinească dorințele, își formează un nod puternic în atașamentul față de viața materială. Treptat, dorințele sale grosiere cunosc o expansiune în năzuințe subtile pentru onoare, bucuriile aduse de familie, bani și așa mai departe. *Jīva* trebuie să muncească din greu, tot timpul, pentru a obține și menține toate aceste lucruri. După analiza vedică, apariția marilor civilizații materialiste își are originea în *rajo-guṇa*.

În sfîrșit, *tamo-guṇa*, starea ignoranței, îl predispune pe *jīva* către lenevie și somn excesiv și, în general, spre dejecție și dependență de intoxicații. „Rezultatul acestei stări este nebunia."[36]

Acțiunile lui *jīva* din fiecare moment nu sînt influențate numai de o singură tendință, ci de o combinație a acestor tendințe. Odată, *rajas* poate domina asupra lui *tamas;* altădată, *sattva* asupra lui *rajas;* iar altădată, *tamas* asupra lui *rajas* și așa mai departe. În clipa morții, *jīva* aflat în starea de bunătate transmigrează într-un corp de pe planetele superioare ale universului, cel aflat în starea pasiunii într-o planetă de mijloc, cum ar fi Pămîntul, iar *jīva* din starea de ignoranță transmigreză într-un corp din speciile de animale.[37]

Tot ce există în lumea materială se naște din interacțiunea tendințelor naturii. „Cele trei *guṇa* constituie elementele primordiale care se combină în proporții diferite pentru a forma toate lucrurile din lume."[38] *Jīva* pare a dansa ca o păpușă, cînd în realitate nu face decît să oscileze pe aceste trei sfori, *tri-guṇa-*

mayī. *Śāstrele* explică totul în termenii celor trei *guṇa* – inclusiv tipurile de credință, determinările cuiva, felul de hrană pe care îl are, precum și genul de caritate pe care îl practică. Un transcendentalist este cel care se poate ridica deasupra acestor tendințe. O diferență importantă între Bhagavān, sufletul suprem și sufletul *jīva*, sufletul infinitezimal, este aceea că Bhagavān nu se află nicicînd sub influența celor trei *guṇa*. El rămîne întotdeauna stăpînul lor, în timp ce *jīva* cade sub înrîurirea acestora. Urmînd instrucțiunile *Vedelor, jīva* poate transcede treptat cele trei tendințe materiale și atinge conștiința sa transcendentală pură. De aceea, Kṛṣṇa îi cere lui Arjuna în *Bhagavad-gītā* să se „ridice deasupra acestor trei tendințe", întorcîndu-se spre Suprem.[39]

Puruṣa și prakṛti

Puruṣa (referindu-se la Bhagavān, Domnul Suprem) înseamnă supremul care domină și care se bucură. *Prakṛti* reprezintă natura dominată. Ființele vii (*jīva*) și energia materială (*māyā*) sînt forme superioare și respectiv inferioare de *prakṛti*. *Puruṣa* corespunde masculinului (cel care se bucură); iar *prakṛti* femininului (cea care oferă bucuria). Amîndoi, firește, savurează relația.

Śvetāśvatara Upaniṣad (6.7) descrie aspectul *puruṣa* al Adevărului Absolut în felul următor: „Îl cunoaștem pe El, care este Stăpînul Suprem al tuturor stăpînilor, Cîrmuitorul tuturor cîrmuitorilor."[40] Bhagavān Kṛṣṇa spune: „Pentru tot ceea ce este material și tot ceea ce este spiritual în această lume, să știi cu certitudine că Eu le sînt atît originea cît și sfîrșitul."[41] *Puruṣa* este cauza tuturor cauzelor, sursa de energie a tuturor energiilor. Chiar dacă va ajunge la eliberare, *jīva* nu-și va putea asuma poziția întregului, a lui *puruṣa*, deoarece *jīva* este o eternă parte fragmentară a lui *puruṣa*. *Bhāgavata Purāṇa* (10.87.30) caracterizează această stare în felul următor:

O, Suprem Etern! Dacă entitățile vii întrupate ar fi eterne și atotcuprinzătoare ca și Tine, ele nu s-ar mai găsi sub controlul Tău.

Dar dacă entitățile vii sînt admise ca și energii minuscule ale Atotputerniciei Tale, ele devin deodată supuse controlului Tău suprem. De aceea, adevărata eliberare cere abandonarea entităților vii sub controlul Tău și această abandonare le va face fericite. Numai într-o astfel de poziție constituțională pot ele să devină stăpîne. Din această cauză, oamenii cu cunoaștere limitată, apărători ai teoriei monistice, după care entitatea vie și cu Supremul sînt egale în toate privințele, se înșeală de fapt pe ei înșiși și îi înșeală și pe ceilalți.[42]

Supremul *purușa* este singurul atotstăpînitor, cel care se bucură și entitatea de control independentă și, de aceea, El este numit *asamaurdhva*, „cel mai mare dintre toți." Învățînd să mediteze asupra lui *purușa* sau Purușottama (ființa supremă), în variatele Sale manifestări ca și Nārāyaṇa, Kṛṣṇa, Vāsudeva și Viṣṇu, condiționatul *jīva* va ajunge la purificare și la suprema eliberare din ciclul transmigrării.

Parā prakṛti și aparā prakṛti

Există două tipuri de *prakṛti: parā prakṛti* și *aparā prakṛti. Jīva* este numit *parā prakṛti* sau *prakṛti* superioară: *jīva* se află deasupra energiei inferioare, materia moartă, care se numește *aparā prakṛti. Jīva* se mai numește și energia marginală, pentru că, deși pur spiritual, el ajunge uneori sub influența lui *aparā prakṛti* (*māyā*), iar alteori sub influența energiei spirituale.

Bhagavān Kṛṣṇa descrie astfel energiile Supremului:

Pămînt, apă, foc, aer, spațiu, minte, inteligență și fals ego – aceste opt împreună alcătuiesc energiile mele materiale distincte (*prakṛti*). Alături de această energie inferioară, o, puternicule Arjuna, mai există o energie superioară a Mea, pe care o reprezintă toate entitățile vii ce se luptă cu natura materială și susțin universul.[43]

Jīva „susțin universul", pentru că ele sînt energia superioară (*parā prakṛti*) care acționează înlăuntrul materiei (*aparā prakṛti*). *Jīva* pot mînui materia pentru plăcerea lor. *Aparā prakṛti* (pămînt, apă, foc și așa mai departe) nu are posibilitatea de a genera singură nenumăratele manifestări din interiorul universului.

Activitățile din univers sînt rezultat al faptului că activul *jīva* pune în mișcare materia inertă. În felul acesta, versiunea vedică se află în opoziție cu concepția după care universul funcționează mecanic, fără nici o legătură spirituală. Datorită faptului că ele sînt energia spirituală superioară, *jīva* pot crea multe lucruri; în nici un caz însă, ele nu pot fi supremul *purușa*. De aceea, ele nu pot crea materie din nimic; nici viață din materie nu pot să creeze. Ele au doar posibilitatea de a mînui ceea ce le-a fost dat.

Jīva îl imită pur și simplu pe adevăratul *purușa*, care este Bhagavān, Suprema Personalitate a lui Dumnezeu. Cum în realitate *jīva* nu este *purușa*, imitîndu-l pe acesta, el își aduce nesfîrșite necazuri. În viața materială, orice *jīva* își spune: „Eu sînt *purușa*, stăpînul, cel care se bucură." Aceasta se numește iluzie (*māyā*). *Jīva* deține o anumită putere de a controla, dar, în toate cazurile, ea este limitată. Literatura vedică recomandă ca *jīva* să renunțe la încercarea sa zadarnică de a deveni Dumnezeu manipulînd *aparā prakṛti*.

Brahmā – Śiva – Viṣṇu

Există numeroase concepții eronate, care circulă curent, referitoare la „trinitatea hindusă" a lui Brahmā, Śiva și Viṣṇu. În general, dicționarele îl definesc pe Brahmā ca fiind „elementul de căpătîi al trinității hinduse",[44] iar alte surse descriu un Dumnezeu triumvirat, în care toate divinitățile sînt egale. Termenul în sine de „trinitate" sugerează o încercare de a aplica teologia creștină literaturii vedice, în maniera primilor misionari creștini. Pionierul indianisticii, Sir William Jones, a făcut cîndva următorul comentariu:

Nativi foarte respectabili mi-au dat asigurări că unul sau doi dintre misionari au putut fi îndeajuns de absurzi în zelul lor de a-i converti pe oamenii din Gentile, încît să le impună ideea că hindușii ar fi chiar și acum mai degrabă creștini, deoarece Brahmā, Viṣṇu și Maheśa (Śiva) ai lor nu sînt altceva decît trinitatea creștină; o afirmație în care nu putem decît să ne întrebăm care anume predomină, prostia, ignoranța sau impietatea.[45]

În orice caz, *Vedele* nu confirmă aceste teorii larg răspîndite. Toate cele trei personalități sînt considerate ca *guṇa-avatāra*, controlori ai celor trei tendințe ale naturii. Brahmā creează universul material și are sub control tendința pasiunii. Viṣṇu menține universul și controlează tendința bunătății, iar Śiva distruge universul și are în stăpînire starea ignoranței.

Brahmā, un foarte puternic *jīva*, este prima ființă vie născută în univers. Viața sa durează cît viața universului și, cînd universul este anihilat, el moare. Comparată cu viața umană, durata vieții sale este într-adevăr foarte mare:

> După calculul uman, o mie de ere luate împreună constituie durata unei zile a lui Brahmā. Și tot pe atît este lungimea nopții sale. Atunci cînd se manifestă ziua lui Brahmā, această multitudine de entități vii ajung să ființeze, iar la sosirea nopții lui Brahmā ele sînt în întregime anihilate.[46]

Cu toate acestea, *Brahma-saṁhitā* îl compară pe Brahmā cu un giuvaer a cărui strălucire nu face decît să reflecte lumina soarelui.[47] Brahmā creează cosmosul sub directa inspirație a lui Bhagavān, Suprema personalitate a lui Dumnezeu.

Śiva are ca sarcină distrugerea universului în momentul anihilării. Lui i s-a dat de asemenea în grijă *tamo-guṇa* (starea ignoranței), deși nu trebuie să tragem de aici concluzia că el însuși ar fi un ignorant. Unul dintre numele lui este *Āśutoṣa*, ceea ce ne spune că e ușor de mulțumit. Śiva acceptă să fie venerat chiar și de cele mai decăzute ființe, inclusiv stafii și demoni, care i se închină pentru binecuvîntări materiale (ce sînt ușor de obținut). *Bhāgavata Purāṇa* (12.13.16) afirmă *vaiṣṇavānāṁ yathā śambhuḥ*: „Śiva este cel mai mare vaiṣṇava (devot al lui Viṣṇu)." În *Padma Purāṇa*, Śiva face următoarea remarcă, adresîndu-se soției sale:

> Draga mea Pārvatī, există metode diferite de venerare și, dintre toate, cea mai înaltă este considerată a fi venerarea Persoanei Supreme (Bhagavān). Dar și mai înaltă decît venerarea Supremului Bhagavān este venerarea devoților Lui.[48]

Viṣṇu este o expansiune a lui Bhagavān Kṛṣṇa, sursa tuturor încarnărilor. Există multe expansiuni ale lui Viṣṇu și toate reprezintă unica Persoană Supremă, Bhagavān. Una dintre expansiunile lui Viṣṇu menține universul și controlează *sattva-guṇa*, starea bunătății. Dintre cele trei *guṇa-avatāra*, Viṣṇu este singurul care poate oferi eliberarea din *saṁsāra* (*hariṁ vinā naiva sṛtiṁ taranti*). De aceea, este inexact a se considera devoțiunea pentru Brahmā sau Śiva ca aducătoare de avantaje incomensurabile; aceasta deoarece de la nivelul lui *tamas* și *rajas* se poate realiza foarte greu Adevărul Absolut. Starea bunătății este asemenea unei trambuline din care omul poate transcede toate tendințele naturii și realiza relația sa pură cu supremul transcendental Bhagavān. Cum Brahmā și Śiva sînt expansiuni ale lui Viṣṇu, putem înțelege remarca lui Louis Renou: „În fond, ca religie în sensul strict al cuvîntului, hinduismul poate fi rezumat la viṣṇuism."[49]

Śruti și smṛti

Autoritățile vedice acceptă trei surse de cunoaștere vedică numite *prasthāna-traya*. *Śruti-prasthāna* se referă la cele patru *Vede* și la *Upaniṣade*. *Nyāya-prasthāna* se referă la *Vedānta-sūtra*, iar *smṛti-prasthāna* la *Purāṇe*, *Bhagavad-gītā* și *Mahābhārata*. Unii savanți empiriști spun că, în timp ce *śruti* sînt de acceptat, *smṛti* nu sînt. Ei susțin că *Vedele* (*śruti*) constituie cunoașterea originară și că *Purāṇele* sînt culegeri recente de povestiri imaginare. Alții sînt de părere că *Vedānta* (*nyāya* sau argumentele logice) pot fi admise, dar nu și *Purāṇele* (*smṛti*). Ei se întreabă chiar dacă *smṛti*, care includ *Bhagavad-gītā*, pot fi acceptate ca și autoritate vedică.

Am subliniat deja faptul că *ācārya* Madhva consideră *Vedele*, *Vedānta*, *Purāṇele* și *Mahābhārata* ca și *śāstre* vedice și că tot ceea ce afirmă această literatură constituie un adevăr valabil. *Ācārya* Śaṅkara acceptă de asemenea *Bhagavad-gītā* și compară *Gītā* cu o vacă ce ne hrănește cu esența *Vedelor* și a *Upaniṣadelor*. Jīva

Gosvāmī, în a sa *Kṛṣṇa-sandarbha,* citează din *śruti* spunînd că *aitihāsya-purāṇa* (*Purāṇele* istorice) trebuie să fie admise în special în această epocă. Rūpa Gosvāmī, în a sa *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* (1.2.101) dă un postulat în care spune că aderînd numai la *śruti* nu se va face decît să se repete cuvintele scripturilor, fără a le înțelege sau a le practica.

Autoritatea pe care o au *smṛti* este contestată numai de către savanții empiriști, nu și de *ācārya.* Cele patru *Vede* originale sînt *śruti*–ele au fost transmise oral. (*Śruti* înseamnă „a asculta"; *smṛti* înseamnă „a rememora" ,ceea ce a fost spus la origine.) *Śruti* este comparată cu mama, în timp ce *smṛti* ar fi sora; un copil aude de la mama sa, iar apoi învață din nou din descrierile surorii sale. Nu se poate nega autoritatea *Bhagavad-gītei* sau a *Bhāgavata Purāṇei* doar pentru că sînt *smṛti.* Învățătorul vedic Vācaspati Miśra afirmă în *Bhāmatī* că acest lucru ar fi *śruti-smṛti-virodhaḥ:* în contradicție atît cu *śruti,* cît și cu *smṛti.* Śaṅkara, Rāmānuja și Madhva au prezentat *smṛti* ca pe adevăruri valabile și au scris comentarii la *Bhagavad-gītā.* După cum vom vedea în capitolul următor, literatura vedică formează un întreg unitar, cuprinzător, menit înțelegerii transcendentale. Atunci cînd respingem părți majore, literatura vedică apare incompletă, incoerentă și neconcludentă. În consecință, tradiția vedică îndeamnă pe cel ce studiază aceste literaturi să asculte *śāstrele* de la un *ācārya* pe deplin realizat (*guru*).

4/ Literatura vedică – siddhānta și istorie

Cuvîntul *siddhānta* înseamnă „concluzie". Ne putem întreba dacă literatura vedică deține cu adevărat o *siddhānta.* Există o temă cuprinzătoare care să unifice aceste cărți atît de numeroase? Dacă scopul final este unul singur, de ce atunci *śāstrele* ne apar a prezenta multe filozofii diferite? Pentru ce acordă ele atîta importanță unor forme variate de venerare și de meditație? Oferă *śāstrele* în ele însele o istorie plauzibilă a literaturii vedice?

În general, cercetătorii își bazează răspunsurile la aceste întrebări pe sistemul istoric în care bănuiesc că au apărut cărțile. Astfel, s-a ajuns la o teorie după care *Ṛg Veda* ar fi apărut înaintea *Upaniṣadelor* și *Purāṇelor.* În sute și mii de ani, mentalitatea oamenilor s-ar fi schimbat și se presupune că au reușit să se dezvolte diverse filozofii și secte. Mulți savanți au tras concluzia că monoteismul a apărut în jurul anului 200 înainte de Cristos. În această viziune, s-ar părea că literatura vedică nu provine de la un singur maestru.

În orice caz, literatura vedică are propria sa versiune asupra *siddhāntei* și istoriei vedice. Pentru a înțelege versiunea vedică trebuie doar să lăsăm scrierile să vorbească singure.

Siddhānta vedică

Unde ar trebui să căutăm *siddhānta* vedică? Există o singură lucrare care să sintetizeze și să clarifice diversele tendințe tematice, pozițiile și concluziile lor relative? În mod sigur, un astfel de compendiu al *Vedelor* ar fi autorizat și acceptabil de către toate școlile de gîndire. Și, în mod cert, dintre toate lucrările, *Bhagavad-gītā* este cea care întrunește în gradul cel mai înalt aceste calități. Numai din acest motiv, *Gītā* a devenit cea mai cunoscută și frecvent tradusă dintre toate scrierile vedice. Iată un punct asupra căruia oamenii de știință și *ācārya* vedici cad de

acord. Śaṅkara a caracterizat *Gītā* ca pe „o condensare a esențelor tuturor învățăturilor vedice." Rāmānuja și-a pus cheia de boltă a întregii sale filozofii în a sa *Gītā-bhāṣya* (comentariu la *Bhagavad-gītā*). Śrīdhara Svāmī a spus că „Gītā, care a curs dintre buzele de lotus ale lui Padmanābha Însuși (Bhagavān Kṛṣṇa), trebuie înțeleasă cum se cuvine; ce folos am avea din multitudinea de alte scripturi?"[1] Thomas Hopkins a remarcat: „Măreția și importanța neîntreruptă a *Gītei* constă în performanța ei de a ajunge la o sinteză complexă și cu finalități multiple."[2] Remarcabilul comentator al *Gītei,* Grația Sa Divină A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, scrie că *Gītā* este „esența cunoașterii vedice. Deoarece *Bhagavad-gītā* este rostită de către Suprema Personalitate a lui Dumnezeu, nu mai e necesară parcurgerea unei alte literaturi vedice."[3] El adaugă că, dacă cineva are marea șansă de a citi *Gītā* fără o interpretare subiectivă, această persoană va depăși toate studiile de literatură vedică și toate scripturile.

Tot despre această mare operă scrie Louis Renou: „Pentru aproape toată lumea, *Bhagavad-gītā* este cartea prin excelență."[4] Ananda K. Coomerswamy descrie *Gītā* ca pe „un compendiu al întregii doctrine vedice ce se găsește în *Vedele, Brāhmaṇele* și *Upanișadele* timpurii și care, fiind astfel baza tuturor dezvoltărilor ulterioare, poate fi privită ca și centrul religiei indiene."[5] În urmă cu aproximativ două sute de ani, au început să apară traduceri în Occident și, printre alții, Immanuel Kant, Henry David Thoreau, Ralph Waldo Emerson și Aldous Huxley au considerat *Gītā* ca pe cartea ce i-a introdus în înțelepciunea vedică.

În cele șapte sute de versuri ale sale, *Bhagavad-gītā* conține principalele probleme ale filozofiei vedice. Dacă *Gītā* este citită în spiritul ei, se poate primi cunoașterea vedică prin procesul natural de *śabda.* În *Gītā,* discipolul aflat în criză, Arjuna, Îl acceptă pe Kṛṣṇa ca maestru spiritual. Arjuna este un războinic, iar conversația lui cu Kṛṣṇa are loc chiar înainte ca o mare bătălie să înceapă pe cîmpul de la Kurukșetra. Văzîndu-și prietenii și rudele care se aflau de cealaltă parte, Arjuna își pierde deodată dorința de a se lupta și datoria pe care o are de îndeplinit îi devine confuză. În această situație, Bhagavān Kṛṣṇa începe să-i dea instrucțiunile Sale, care corespund întregii cunoașteri vedice. Într-adevăr, Kṛṣṇa se referă adesea și chiar citează *śāstre* precum *Vedānta-sūtra.*

Dacă folosim *Bhagavad-gītā* ca pe o călăuză ce ne conduce spre *siddhānta* tuturor *śāstrelor* – dacă ea este, precum spune Śaṅkara, „o condensare a esențelor" – atunci ne putem întreba în continuare: „care este esența *Bhagavad-gītei?*" O întrebare deloc dificilă. Deoarece Kṛṣṇa declară în repetate rînduri că cel mai elevat dintre yoghini este cel pe deplin devotat iubirii pentru Bhagavān, Suprema Personalitate a lui Dumnezeu. Kṛṣṇa afirmă că această doctrină a devoțiunii și iubirii pentru Suprem este „partea cea mai tainică a scripturilor vedice."[6] În versurile finale, Kṛṣṇa îi spune în concluzie lui Arjuna că trebuie să lase la o parte toate tipurile de *dharma* și să i se predea simplu Lui. „Te voi elibera de toate reacțiile păcătoase. Să nu ai nici o teamă."[7]

Studentul nu trebuie să-L confunde pe Kṛṣṇa din *Bhagavad-gītā* cu „zeul rural, sectarian", ce apare în viziunea multor cercetători. Despre Bhagavān Kṛṣṇa din *Gītā,* Hopkins scrie: „Kṛṣṇa a fost revelat ca și Domnul Suprem (în *Bhagavad-gītā*), identificat cu vedicul Brahman și Purușa și cu forma universală a lui Viṣṇu. El este punctul culminant al tuturor formelor religioase din *Vede.*"[8] Ainslee Embree face următorul comentariu: „Pe tot cuprinsul *Gītei* este admis faptul că a transcede și a desăvîrși tipurile de activitate și cunoaștere reprezintă calea devoțiunii către Kṛṣṇa, ca și Domn Suprem. Dăruindu-se total Lui, oamenii găsesc țelul final pe care îl caută – realizarea adevăratului lor sine. Acest accent pus pe devoțiune este cel care a făcut *Gītā* să fie scriptura ce se adresează cel mai direct inimii indienilor."[9]

Dacă ne aplecăm asupra istoriei compunerii *śāstrelor,* putem vedea cum marile teme ale *Bhagavad-gītei* rezonează armonios de-a lungul întregii literaturi vedice.

Istoria vedică

Am scos pînă acum în relief faptul că nu există un calcul științific exact al tradiției orale în literatura vedică. Moriz Winternitz trage concluzia că „literatura vedică se întinde în timp de la o dată necunoscută (să-i spunem x) și pînă la anul 500 înainte de Cristos."[10] În orice caz, este general admis faptul că învățăturile sînt foarte vechi și că au fost puse sub formă scrisă secole după ce au fost compuse în realitate. Dr. Radhakrishnan scrie: „Marii gînditori indieni nu au făcut ei înșiși o tratare istorică a filozofiei indiene."[11] Aceasta datorită faptului că *ācārya* vedici nu au simțit nevoia unei investigații în plus, din moment ce scripturile își argumentează istoria ce stă la baza originii lor în felul următor: (1)Tradiția orală a început simultan cu creația cosmică, atunci cînd Ființa Supremă a transmis cunoașterea vedică, spunînd-o primei ființe vii, Brahmā.[12] (2)Vyāsadeva, o încarnare literară foarte puternică a lui Bhagavān, a transpus în scris *Vedele* la începutul erei Kali, cu aproximativ cinci mii de ani în urmă.

Bhāgavata Purāṇa (1.4.17-25) îl prezintă pe înțeleptul Vyāsadeva astfel:

> Marele înțelept, care era pe deplin înzestrat cu cunoaștere, a putut vedea prin viziunea sa transcendentală deteriorarea a tot ce este material, datorată influenței erei (Kali-yuga). El a văzut de asemenea că oamenii, lipsiți în majoritate de credință, vor avea durata vieții tot mai redusă și vor fi neliniștiți din cauza pierderii bunătății... A văzut că sacrificiile menționate în *Vede* erau mijloace prin care activitățile oamenilor pot fi purificate. Și, pentru a simplifica procesul, el a împărțit *Veda* unică în patru, pentru a le răspîndi pe acestea printre oameni... Faptele istorice și povestirile autentice menționate în *Purāṇe* sînt numite a cincea *Veda*. După ce *Vedele* au fost divizate în patru părți, Paila Ṛṣi a devenit profesorul *Ṛg Vedei*, Jaimini profesorul *Sāma Vedei* și Vaiśampāyana singur a fost glorificat prin *Yajur Veda*. Lui Sumantu Muni Āṅgirasa... i-a fost încredințată *Atharva Veda*... iar lui Romaharṣaṇa *Purāṇele* și povestirile istorice. Toți acești învățați, la rîndul lor, au transmis *Vedele* ce le-au fost încredințate numeroșilor lor discipoli, discipolilor discipolilor lor și discipolilor discipolilor discipolilor lor și, în acest mod, au apărut diversele ramuri de adepți ai *Vedelor*. Marele înțelept Vyāsadeva... a scris *Vedele* pentru ca ele să poată fi asimilate de oameni mai puțin dotați intelectual. Din compasiune, marele înțelept a gîndit cu chibzuință că aceasta va face omul în stare să atingă țelul suprem al vieții. Așa că a compus marea narațiune istorică numită *Mahābhārata* pentru femei, lucrători și prieteni ai celor născuți în a doua categorie (rude necalificate ale brāhmaṇilor).[13]

Conform acestei versiuni, *śāstrele* nu sînt rezultatul muncii multor mîini, pe parcursul a mii de ani. Bineînțeles, savanții nu sînt de acord cu o astfel de imagine, pentru că ea contrazice concepția noastră actuală asupra vechilor civilizații, dar cei ce urmează *Vedele* acceptă afirmațiile *śāstrelor* ca adevărate. Oricare versiune am accepta-o, o întrebare importantă rămîne. Dacă *śāstrele* sînt un întreg armonios, de ce ne apar ele a scoate în relief aspecte diferite ale Adevărului Absolut? Păstrînd această întrebare în minte, să privim acum mai atent diversele părți ale *Vedelor*.

Cele patru Vede

Cuvîntul *veda* înseamnă „a cunoaște" și desemnează cunoașterea divină. *Vedele* sînt constituite în principal din imnuri cîntate de preoți întru slăvirea zeilor. Secole de-a rîndul, aceste imnuri nu au fost scrise. *Ṛg Veda*, „*Veda* slăvirii", constă din 1 017 imnuri dispuse în zece cărți. Cele mai multe dintre ele sînt întru lauda lui Agni, zeul focului, și a lui Indra, zeul ploii și al cerurilor. Foloasele lor sînt încredințate celor instruiți în domeniile vieții spirituale. Cunoscută ca „*Veda* sacrificială", *Yajur Veda* conține instrucțiuni pentru îndeplinirea de sacrificii. *Sāma Veda* este „*Veda* cînturilor" și constă din 1 549 de versuri, dintre care multe apar, în contexte diferite, și în *Ṛg Veda*. În particular, *Sāma Veda* cîntă licoarea cerească, *soma*. *Atharva Veda* conține cînturi și ritualuri, multe pentru vindecarea bolilor. În ciuda faptului că ritualurile vedice sînt provocator de complicate, mulți savanți le

dau drept incantații sălbatice. Căutînd să corecteze acest punct de vedere, Ainslee Embree scrie: „*Veda* înseamnă «imnuri». Ele nu sînt, astfel, efuziunea spirituală a inimii omului primitiv la începuturile istoriei, așa cum a fost sugerat uneori; ele constituie realizarea unui sistem religios superior dezvoltat."[14]

În general, oamenii sînt atrași spre secțiunea *karma-kāṇḍa*, care se ocupă cu activitățile fructuoase menite elevării pe planetele cerești. Se spune că, dacă cineva dorește opulență materială, trebuie să îndeplinească sacrificiile vedice. Ignorînd adevărata *siddhānta* vedică, mulți oameni au considerat secțiunea *karma-kāṇḍa* fundamentală.

Cele patru *Vede* încurajează satisfacerea dorințelor materiale prin venerarea semizeilor. De exemplu, cel ce dorește activitate sexuală trebuie să-l venereze pe regele cerurilor, Indra, iar cel ce dorește copii reușiți trebuie să-i venereze pe marii strămoși numiți Prajāpatis. Acela care aspiră la o mare avere trebuie s-o venereze pe Durgādevī și cel ce tînjește după putere pe Agni, zeul focului. Cel ce-și dorește bani ar trebui să i se închine lui Vasus, iar acela care are nevoie de un corp puternic să venereze pămîntul. În orice caz, literatura vedică îi descrie pe semizei nu ca pe ființe imaginare, ci ca pe agenți autorizați ai voinței supreme care administrează treburile universale. Funcțiile naturii nu se desfășoară haotic; pentru fiecare aspect există o personalitate însărcinată cu grija lui. Indra, spre exemplu, distribuie căderile de ploaie, iar Varuṇa domnește asupra oceanelor.

Trebuie să remarcăm că, oricum, nici unul dintre acești zei – ce numără cam treizeci și trei de milioane – nu sînt situați vreodată pe aceeași treaptă cu Bhagavān, Supremul. Imnurile sacrificiale închinate semizeilor se încheie în general cu cuvintele *oṁ tat sat*. *Ṛg Veda* (1.2.22.20) spune *oṁ tad viṣṇoḥ paramaṁ padaṁ sadā paśyanti sūrayaḥ*: „Semizeii privesc mereu spre acel sălaș suprem al lui Viṣṇu."[15] *Bhagavad-gītā* ne dă o confirmare în acest sens:

oṁ-tat-sad iti nirdeśo
brahmaṇas tri-vidhaḥ smṛtaḥ

brāhmaṇās tena vedāś ca
yajñaś ca vihitāḥ purā

De la începuturile creației, cele trei silabe *oṁ tat sat* au fost folosite pentru a indica Adevărul Suprem Absolut (Brahman). Ele erau rostite de către *brāhmaṇi* în timpul intonării imnurilor vedice și a îndeplinirii sacrificiilor pentru mulțumirea Supremului.[16]

Cele trei cuvinte *oṁ tat sat* indică Adevărul Absolut, Supremul, Bhagavān (Viṣṇu). Aceste trei cuvinte sînt pronunțate pentru a asigura perfecțiunea sacrificiului. Unii savanți sînt surprinși să constate că *Purāṇele* Îl descriu pe Domnul Viṣṇu (sau Domnul Kṛṣṇa) ca pe aspectul cel mai înalt al Adevărului Absolut, în timp ce, după toate supozițiile, *Vedele* nu pun accent pe acest lucru. Și, în consecință, mulți oameni de știință trag concluzia că Viṣṇu a crescut în popularitate de-a lungul secolelor. Dar, de fapt, *Vedele* dau o importanță deosebită cuvintelor *oṁ tat sat, oṁ tad viṣṇoḥ*. De fiecare dată cînd cineva se închina vreunui semizeu (Indra sau Varuṇa sau oricare altul), el își aducea omagiile lui Viṣṇu pentru a avea succes. În *Bhagavad-gītā*, Kṛṣṇa afirmă că beneficiile venite de la semizei sînt, în realitate, „acordate numai de Mine."[17] Cum cele patru *Vede* se ocupă mai ales cu avansul material, iar Viṣṇu este Domnul eliberării de iluzia materială, cele mai multe dintre sacrificii sînt făcute pentru semizei și nu pentru Viṣṇu. Cu toate acestea, prin recitarea silabei *oṁ* și *oṁ tad viṣṇoḥ*, chiar și cei care urmează *karma-kāṇḍa* Îl recunosc pe Viṣṇu ca pe principalul binefăcător.

În *Bhagavad-gītā*, Kṛṣṇa îi critică pe cei care urmează cele patru *Vede* fără să cunoască scopul final al sacrificiului – *veda-vāda-ratāḥ pārtha nānyad astīti vādinaḥ*:

Oamenii cu o cunoaștere săracă sînt foarte atașați de cuvintele înflorite ale *Vedelor*, care recomandă diferite activități interesate în elevarea pe planetele cerești, avînd ca rezultat o naștere favorabilă, putere și așa mai departe. Fiind doritori de plăceri ale simțurilor și de o viață opulentă, ei spun că nu există nimic mai mult decît aceasta.[18]

Siddhānta vedică stabilită de *Bhagavad-gītā* corespunde cu cea din cele patru *Vede,* deși în *Vede* ea nu este atît de profund dezvoltată. Cu toate acestea, există în cele patru *Vede* multe referiri la supremația Supremului Bhagavān. *Atharva Veda* face această afirmație: „Persoana Supremă a dorit să creeze entități vii și astfel Nārāyaṇa a creat toate ființele vii. Din Nārāyaṇa s-a născut Brahmā. Nārāyaṇa i-a creat pe toți Prajāpatis (patriarhii). Nārāyaṇa l-a creat pe Indra.“[19] Astfel, *yo brahmāṇaṁ vidadhāti pūrvaṁ yo vai vedāṁś ca gāpayati sma kṛṣṇaḥ:* „Kṛṣṇa a fost cel care l-a instruit la începuturi pe Brahmā în cunoașterea vedică și care a răspîndit știința vedică în trecut.“[20] *Vedele* specifică în acest sens, *brahmaṇyo devakī-putraḥ:* „Fiul lui Devakī, Kṛṣṇa, este Persoana Supremă.“[21] Aflăm de asemenea că „la începutul creației a existat doar Persoana Supremă, Nārāyaṇa. Nu existau nici Brahmā, nici Śiva, nici foc, nici lună, nici stele pe cer, nici soare. Era numai Kṛṣṇa, cel care creează tot și se bucură de tot.“[22]

Bhagavān Kṛṣṇa face următoarea apreciere asupra *Vedelor:*

> *Vedele* se ocupă mai ales cu obiectul celor trei tendințe ale naturii materiale. Ridică-te deasupra acestor trei tendințe, o, Arjuna. Fii transcendental lor. Fii liber de toate dualitățile și de toate grijile legate de siguranță și reușită și rămîi stabilit în sine.[23]

Secțiunea *karma-kāṇḍa* din *Vede* dă instucțiuni referitoare la avansul material, dar, cu toate acestea, *Vedele* sînt menite în realitate elevării către viața transcendentală. Acolo unde activitățile *karma-kāṇḍa* destinate satisfacerii simțurilor se sfîrșesc, șansa realizării spirituale este oferită sub forma *Upanișadelor.*

Upanișadele

Upanișadele sînt o colecție de 108 dizertații filozofice. Cuvîntul *upa-ni-ṣat* înseamnă „a sta aproape“ și se referă la discipolul ce stă aproape, alături de *gurul* său, pentru a primi înțelepciunea transcendentală vedică. În felul acesta, *Upanișadele* marchează începutul vieții transcendentale. Cea mai importantă contribuție adusă de *Upanișade* este aceea că ele stabilesc natura Absolutului ca fiind nematerială. *Upanișadele* îl descriu pe Brahman ca realitatea eternă, nemanifestată, din care tot ce e manifestat izvorăște și în care există. Fiind de neconceput pentru simțurile materiale, Brahman este descris ca *nirguṇa* (lipsit de calități) și *rūpa* (fără formă). În exprimarea dată de *Bṛhad-āraṇyaka Upaniṣad* (3.9.26), Brahman „este de neînțeles pentru că nu poate fi cuprins.“[24] Astfel, înțelepciunea *Upanișadelor* transcede în mod clar secțiunea *karma-kāṇḍa* din cele patru *Vede,* deoarece „scopul religios nu mai este de a obține fericire pămînteană sau cerească prin sacrificii corect îndeplinite către zei, ci eliberarea din ciclul nașterii, ca rezultat al cunoașterii adevărate, prin absorbția în Brahman.“[25] *Upanișadele* pun accent pe meditația asupra impersonalului Brahman, dar, cu toate acestea, ele nu contrazic *siddhānta* condensată în *Bhagavad-gītā; Upanișadele* nu neagă faptul că Adevărul Absolut are personalitate. Prin negarea personalității materiale a lui Dumnezeu, *Upanișadele* afirmă de fapt că Dumnezeu are o personalitate spirituală. De exemplu, *Śvetāśvatara Upaniṣad* (3.19) explică foarte limpede că Adevărul Absolut nu are picioare și brațe materiale, dar are mîini spirituale cu care acceptă tot ce Îi este oferit; și că, în mod similar, Bhagavān nu posedă ochi materiali, dar deține ochi spirituali care văd totul. De asemenea, deși nu are urechi materiale, El aude tot și, posedînd simțuri spirituale perfecte, cunoaște trecutul, prezentul și viitorul.

Există multe asemenea imnuri vedice care stabilesc faptul că Adevărul Suprem Absolut este o persoană aflată mai presus de lumea materială. De exemplu, *Hayaśīrṣa Pañcarātra* spune că, deși fiecare *Upanișadă* îl prezintă la început pe Supremul Brahman ca impersonal, la sfîrșit, forma personală a lui Bhagavān se arată. Așa după cum precizează *Īśa Upaniṣad,* Adevărul Suprem Absolut este etern impersonal și personal totodată. Invocația din *Bṛhad-āraṇyaka Upaniṣad* spune: „Acela (Ființa Supremă) este întregul – acesta (universul) este întregul. Din întreg izvorăște întregul.“[26] *Śvetāśvatara Upaniṣad* (3.8) afirmă: „Îl cunosc pe

marele Puruṣa, care este luminos asemeni soarelui și mai presus de întunecime."[27] *Aitareya Upaniṣad* (1.1.2) îl descrie pe cel ce deține supremul control ca pe cauza energetică a creației: „El a creat aceste lumi..."[28] *Praśna Upaniṣad* (6.3) confirmă la rîndu-i acest lucru. *Kaṭha Upaniṣad* spune: „Eternul eternurilor, Conștiința conștiințelor... acordă răsplata (pentru activitățile tuturor) *jīva*."[29]

Pe lîngă realizarea de Brahman și de Bhagavān, *Upaniṣadele* vorbesc de asemenea despre realizarea formei intermediare, locale, Paramātmā (Suprasufletul). *Muṇḍaka, Śvetāśvatara* și *Kaṭha Upaniṣad* precizează că în interiorul inimii fiecărei entități vii se găsesc atît sufletul atomic individual (*jīva*) cît și Suprasufletul, Paramātmā. Ele sînt ca două păsări ce se odihnesc pe arborele trupului. Una dintre păsări (individualul *jīva*) se hrănește cu fructul pomului (ceea ce înseamnă că se bucură de simțuri), iar cealaltă pasăre (Paramātmā) stă ca un simplu martor. Uitarea relației sale cu Paramātmā îl determină pe *jīva* să-și schimbe poziția dintr-un arbore într-altul (procesul transmigrației). Atît *Kaṭha,* cît și *Śvetāśvatara Upaniṣad* mai spun în continuare: cu toate că cele două păsări stau în același pom, pasărea care mănîncă este complet absorbită de savurarea fructelor pomului. Dacă, într-un fel sau altul, ea își întoarce fața spre prietenul ei, care este Domnul, atunci ea va fi dintr-odată eliberată de toate anxietățile.[30]

Pe tot cuprinsul *Upaniṣadelor* vedem că sufletul individual – *jīva* și Paramātmā, Suprasufletul, își păstrează individualitatea lor separată, cu toate că ele pot ajunge la o anumită unitate, atunci cînd *jīva* acceptă să acționeze după dorința lui Paramātmā. În orice situație s-ar afla însă, nici Supremul Paramātmā, nici individualul *jīva* nu-și pierd vreodată individualitatea. Acesta este un lucru important, pentru că, după cum vom vedea mai tîrziu, conceptul de *bhakti* pe care se pune accent în *Bhagavad-gītā* e pierdut dacă *jīva* devine una cu Supremul Brahman în toate privințele. În *bhakti* se dezvoltă o relație de dragoste între individualul *jīva* și Persoana Supremă, Bhagavān. În nici un caz nu

trebuie să-l confundăm pe *jīva* cu supremul *puruṣa.* Dacă cineva îi confundă sau încearcă să-i contopească într-unul singur, pierde *siddhānta* fundamentală a literaturii vedice.

Prin descrierea calităților antimateriale (*nirguṇatva*) ale Absolutului, *Upaniṣadele* pregătesc drumul pentru o înțelegere adevărată a personalității transcendentale (Bhagavān), care posedă toată bogăția spirituală și este obiectul ultim al tuturor meditațiilor și al lui *bhakti* (devoțiunea).

Vedānta-sūtra

Vedānta-sūtra constă dintr-un codice care dezvăluie metoda de înțelegere a cunoașterii vedice și este forma cea mai concisă a întregii cunoașteri vedice. După *Vāyu* și *Skanda Purāṇa:* „O *sūtra* este un codice care exprimă esența întregii cunoașteri cu minimum de cuvinte. Ea trebuie să fie universal aplicabilă și lipsită de cusur în prezentarea ei lingvistică."[31]

Savanții cunosc *Vedānta-sūtra* sub o varietate de nume, cum ar fi: (1) *Brahma-sūtra,* (2) *Śārīraka,* (3) *Vyāsa-sūtra,* (4) *Bādarāyaṇa-sūtra,* (5) *Uttara-mīmāṁsā* și (6) *Vedānta-darśana. Vedānta-sūtra* are patru capitole (*adhyāyas*) și patru diviziuni (*padas*) în fiecare capitol. De aceea, *Vedānta-sūtra* e cunoscută ca și *ṣoḍaśa-pada* pentru că e formată din șaisprezece diviziuni de codice. Tema fiecărei diviziuni este descrisă pe de-a-ntregul în termenii a cinci subiecte diferite (*adhikaraṇas*) care sînt numite tehnic *pratijñā, hetu, udāharaṇa, upanaya* și *nigamana.* Fiecare temă trebuie să fie în mod necesar explicată cu referințe la *pratijñā,* sau o declarație serioasă a scopului tratatului. La începutul *Vedānta-sūtrei* există o declarație solemnă a scopului, *athāto brahma jijñāsā:* „Acum e timpul să ne întrebăm asupra Adevărului Absolut." Trebuie să se aducă argumente (*hetu*), să se dea exemple (*udāharaṇa*) în termenii unor fapte diverse, tema (*upanaya*) trebuie adusă treptat tot mai aproape de înțelegere și, în final, trebuie susținută prin citate cu autoritate (*nigamana*) din *śāstrele* vedice.

După marele lexicograf Hemacandra (cunoscut și sub numele de Kośakāra), *Vedānta* cuprinde semnificația *Upanișadelor*, care sînt ele însele parte din secțiunea *Brāhmaṇa* din *Vede.*[32] Așa după cum explică profesorul Apte în dicționarul său, secțiunea *Brāhmaṇa* furnizează reguli după care se pot folosi imnurile la diverse sacrificii și dă relatări detaliate asupra originii imnurilor.[33] (Pe de altă parte, secțiunea *mantra* conține imnurile în sine.) Așa că, Hemacandra a afirmat că *Vedānta-sūtra* formează suplimentul *Vedelor.* Cum *Veda* înseamnă „cunoaștere", iar *anta* înseamnă „sfîrșit", *Vedānta* dă înțelegerea corectă a țelului ultim al *Vedelor.* Putem remarca din nou că *Upanișadele,* care sînt în sine părți din secțiunea *Brāhmaṇa* a *Vedelor,* împărtășesc cunoașterea dată în codicele *Vedānta-sūtrei.*

Povestirile (Itihāsa)

Povestirile sau *Itihāsa* constituie o literatură vedică suplimentară. Ele includ *Mahābhārata* și *Purāṇele.* Datorită faptului că ritualurile vedice sînt greu de înțeles, iar *Vedānta-sūtra* este concentrată și cu un înalt nivel filozofic, povestirile oferă cunoașterea vedică sub formă de povești și întîmplări istorice. *Chāndogya Upanișad* se referă la *Mahābhārata* și la *Purāṇe* ca la a cincea *Veda.*[34]

Ācārya vedici consideră povestirile din *Purāṇe* istorie autentică, nu numai de pe această planetă dar și de pe multe alte planete din interiorul universului. Fără îndoială că multe date istorice provenind de pe alte planete nu sînt în concordanță cu viața pe această planetă (de exemplu, durate de viață fabulos de lungi sau capacitatea de a zbura fără nici un mijloc mecanic). Dar nu există nici un motiv care să ne îndreptățească să citim *Purāṇele* ca pe niște adăugiri făcute mai tîrziu. Ceea ce nu pare a fi de înțeles nu e în mod necesar și lipsit de autenticitate. A. Embree scrie: „*Purāṇele*... și-au prezentat înțelegerea lor asupra universului, în care supranaturalul a devenit loc comun, nașterile miraculoase, ceva la ordinea zilei."[35] Adepții *Purāṇelor* spun că, ținînd cont de condițiile existente pe diferite planete și de diferențele de timp și de situații, nu ar trebui să se considere *Purāṇele* greu de înțeles. Cu alte cuvinte, „Ar fi timpul ca savanții să renunțe la ideile preconcepute și să acorde *Purāṇelor* locul cuvenit, ca sursă pentru vechea istorie indiană."[36] Cei care apără *Purāṇele* aduc argumentul că marele *ṛși* Vyāsadeva nu a introdus povești imaginare în literatura sa. Vyāsadeva și marii *ācārya* contemporani cu el sau care l-au urmat – Śukadeva, Sūta, Maitreya și, mai recent, Rāmānuja și Madhva – au acceptat *Purāṇele* ca pe o literatură vedică autentică.

Purāṇele se ocupă în principal cu activitățile supraumane ale lui Bhagavān și diferitele Sale încarnări în diverse epoci. Ele sînt și o cronică a faptelor înțelepților și devoților lui Bhagavān. Cu toate că nu există o cronologie istorică strictă pentru povestirile din *Purāṇe, ācārya* vedici nu le consideră imaginare. Istoricii moderni caută în zadar o cheie pentru înțelegerea lor și, în final, frustrați, istoricii oferă doar teorii asupra propriilor lor compilații.

Mahābhārata, povestea „marelui regat al lui Bhārata-varșa", prezintă istoria imperiului lumii vechi. Cuprinzînd cam 100 000 de strofe de patru versuri, *Mahābhārata* este cel mai lung poem din literatura lumii, iar tradiția vedică o atestă ca fiind opera lui Vyāsadeva. Epicul ne vorbește despre pioasa familie Pāṇḍava, care a înfrînt dinastia demonică numită Kuru. Cei din familia Kuru le-au luat prin înșelăciune fraților Pāṇḍava dreptul la tron, i-au exilat în pădure și, la întoarcere, le-au refuzat pămîntul. Lucrarea este centrată pe următoarele optsprezece zile de bătălie între fii lui Kuru și verișorii lor, fii lui Pāṇḍu. Numită uneori „*Veda* lui Kṛșṇa", *Mahābhārata* îl are în centru pe Bhagavān Kṛșṇa – mai ales în partea ei cea mai importantă, *Bhagavad-gītā.*

Există optsprezece *Purāṇe* majore, șase compuse pentru oamenii aflați în starea ignoranței, șase pentru cei în starea pasiunii și șase pentru cei din starea bunătății. Dintre toate *Purāṇele, Bhāgavata Purāṇa* este cea mai importantă și cea mai citită. De asemenea, *Bhāgavata Purāṇa* (*Śrīmad-Bhāgavatam*) este considerată comentariul cel mai direct al *Vedānta-sūtrei,* din moment ce Vyāsadeva este autorul amîndurora.

Subiectul principal din *Bhāgavatam* este descrierea lui Bhagavān Kṛṣṇa, a însoțitorilor și devoților Săi. Alte *Purāṇe* dau de asemenea o descriere a metodelor prin care se pot venera semizeii, dar *Bhāgavatam* discută numai despre Supremul Bhagavān. Versul său de început (*janmādy asya yataḥ*) corespunde versului de început al *Vedānta-sūtrei* și indică faptul că Vyāsadeva scrie despre Adevărul Absolut, sursa tuturor emanațiilor.[37] Concentrîndu-se pe venerarea Personalității Supreme a lui Dumnezeu, Bhagavān Śrī Kṛṣṇa, se poate spune că *Śrīmad-Bhāgavatam* transcede secțiunea *karma-kāṇḍa* din *Vede* (ce se ocupă cu sacrificiile pentru obținerea de avantaje materiale), cît și secțiunea *jñāna-kāṇḍa* (destinată căutărilor filozofice) și secțiunea *upāsanā-kāṇḍa* (menită venerării semizeilor). *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.2.6) însăși definește calea cea mai înaltă în felul următor: „Acea religie este cea mai bună care îi determină pe cei ce o urmează să devină extatici în iubirea de Dumnezeu, care este fără motiv și liberă de oprelişti materiale, deoarece numai aceasta poate satisface sufletul.“[38]

Uneori, calea *bhakti* indicată prin acest vers își atrage critica după care ea ar fi făcută pentru cei ce nu pot urma o filozofie mai înaltă. Dar după însăși *Bhāgavatam* (1.2.12), adevărata *bhakti* trebuie să se bazeze pe o înțelegere a întregii literaturi vedice (cu alte cuvinte, *bhakti* trebuie să se dezvolte ca urmare a filozofiei Vedānta): „Adevărul Absolut este realizat de către studentul ce pune întrebări cu seriozitate sau înțeleptul înzestrat cu cunoaștere, care a devenit detașat prin îndeplinirea serviciului devoțional și ascultarea *Vedānta-sūtrei.*“[39]

Așa după cum scrie George Hart: „*Bhāgavata Purāṇa* se află printre cele mai frumoase opere despre devoțiune scrise vreodată, putînd fi egalată, în opinia mea, numai de alte opere în limba indiană.“[40] Cu toate acestea, *Śrīmad-Bhāgavatam* trebuie înțeleasă în lumina filozofiei Vedānta. *Vedānta-sūtra* explică Adevărul Absolut folosind argumente și o logică impecabilă, iar *Śrīmad-Bhāgavatam* este un comentariu elaborat la *Vedānta-sūtra.*

În general, recitatorii profesioniști ai lui *Śrīmad-Bhāgavatam* insistă asupra secțiunii *rāsa-līlā,* care descrie celebrul dans al lui Kṛṣṇa cu fetele din Vṛndāvana. Scoasă din context, această porțiune (Cîntul zece, capitolele 29-35) devine un obstacol în înțelegerea lui Bhāgavan Kṛṣṇa și a *siddhāntei* vedice.

Śrīmad-Bhāgavatam continuă de acolo de unde *Bhagavad-gītā* se sfîrșește. *Bhagavad-gītā* afirmă că dacă cineva deține cunoașterea asupra apariției și activităților transcendentale ale lui Bhagavān Kṛṣṇa, acela poate fi eliberat din ciclul nașterii și al morții.[41] *Śrīmad-Bhāgavatam* începe prin recunoașterea lui Bhagavān Kṛṣṇa ca și cauză a tuturor cauzelor și continuă apoi prin relatarea petrecerilor transcendentale, de la apariția lui Kṛṣṇa pînă la dispariția Lui. De aceea, *Śrīmad-Bhāgavatam* este numită uneori studiul de după absolvirea *Bhagavad-gītei.*

Śrīmad-Bhāgavatam se concentrează asupra lui Bhagavān Kṛṣṇa ca și concluzie ultimă a *Vedelor* și a *Vedāntei.* Cum numai Bhagavān Kṛṣṇa manifestă trăsăturile complete ale lui Dumnezeu, El este recunoscut ca fiind sursa tuturor încarnărilor, incluzînd expansiunile lui Viṣṇu. *Ete cāṁśa-kalāḥ puṁsaḥ kṛṣṇas tu bhagavān svayam* – Bhagavān Kṛṣṇa este *summum bonum.* Aceasta constituie tema predominantă a lui *Bhāgavatam.*[42] Să urmărim în continuare cum corespunde această *siddhānta* învățăturii transmise de *ācārya.*

5/ Învățăturile transmise de ācārya

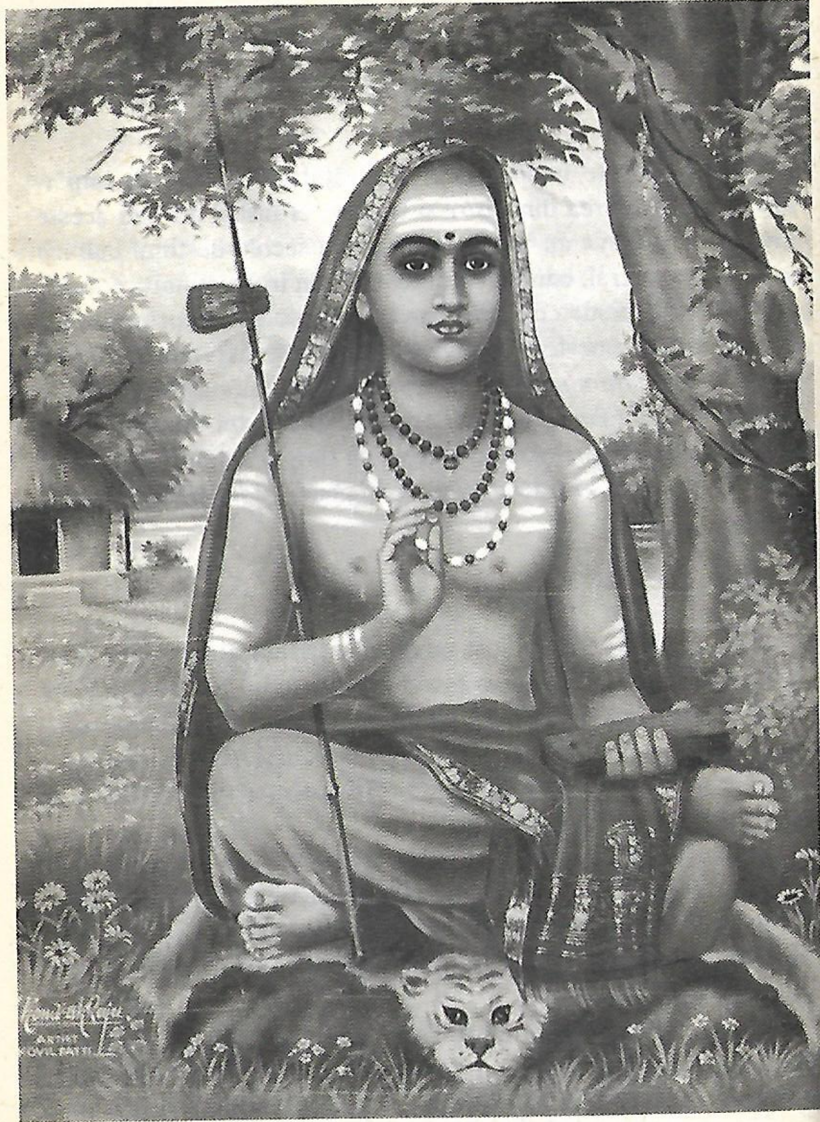
Un *ācārya* este un profesor al învățăturii vedice. El împărtășește cunoașterea din *śāstre* și trăiește el însuși urmînd aceste învățături. *Ācārya* au îndrumat timp de secole destinul culturii vedice. În general, oamenii au încredere în instrucțiunile date de *ācārya* vedici pentru că acești învățători oferă prin propriile lor acțiuni exemple perfecte. În plus, lor le-a fost mereu încredințată grija pentru *paramparā* vedică (transmiterea cunoașterii vedice); de aceea, ei sînt reprezentanții personali ai acestei cunoașteri. Cu toate că un *ācārya* vorbește potrivit cu timpul și împrejurările în care a apărut, el susține concluzia originară, *siddhānta* literaturii vedice.

Śaṅkara

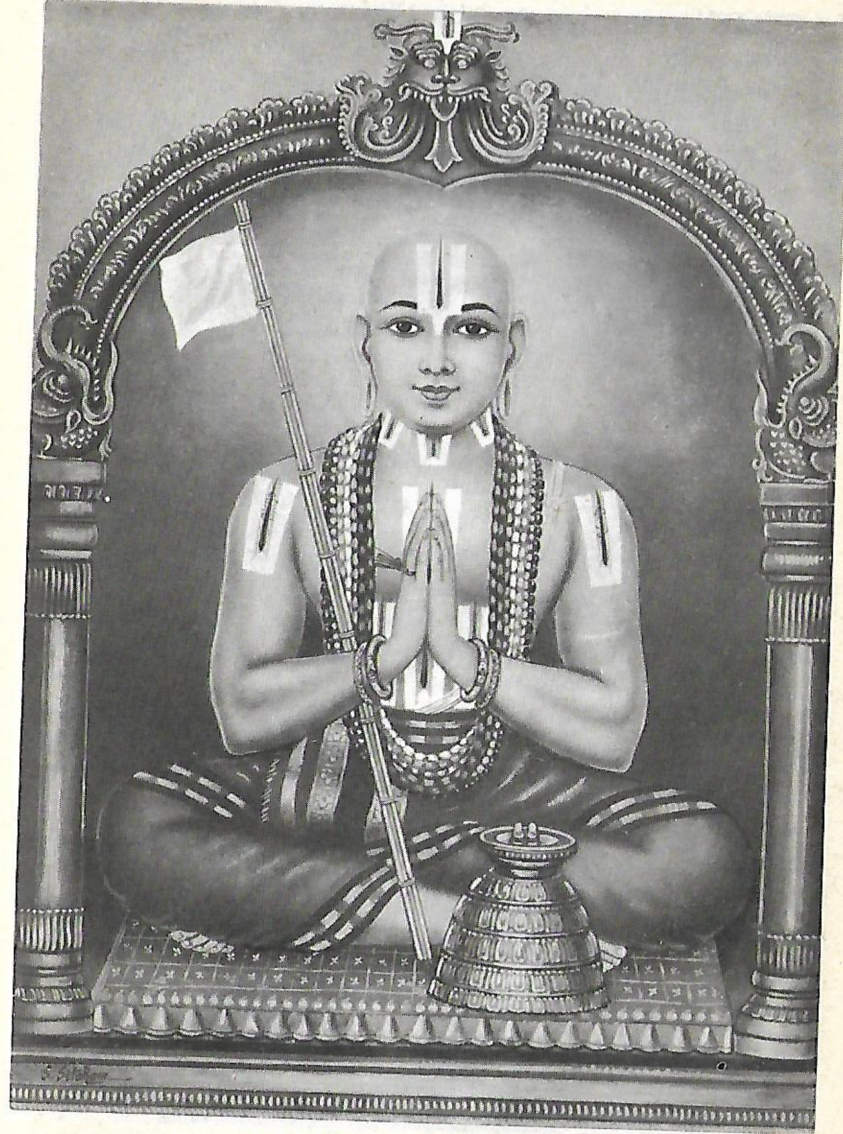
Śaṅkara (788–820) a fost un shaivit (adept al lui Śiva), născut într-o familie *brāhmaṇa* ortodoxă din sudul Indiei. De foarte tînăr a devenit ascet și tot pe atunci se pare că a compus cele două opere majore ale sale (*Vivekacuḍāmaṇi* și *Śārīraka-bhāṣya*). A călătorit mult pe tot cuprinsul Indiei și a murit în Himalaya la vîrsta de treizeci și doi de ani.

Atunci cînd a apărut Śaṅkara, budismul primise patronajul împăratului indian Aśoka și se răspîndise astfel în toată India. Śaṅkara a căutat să reformeze și să purifice viața religioasă prin reafirmarea autorității scripturilor vedice, pe care Buddha le respinsese în totalitate.

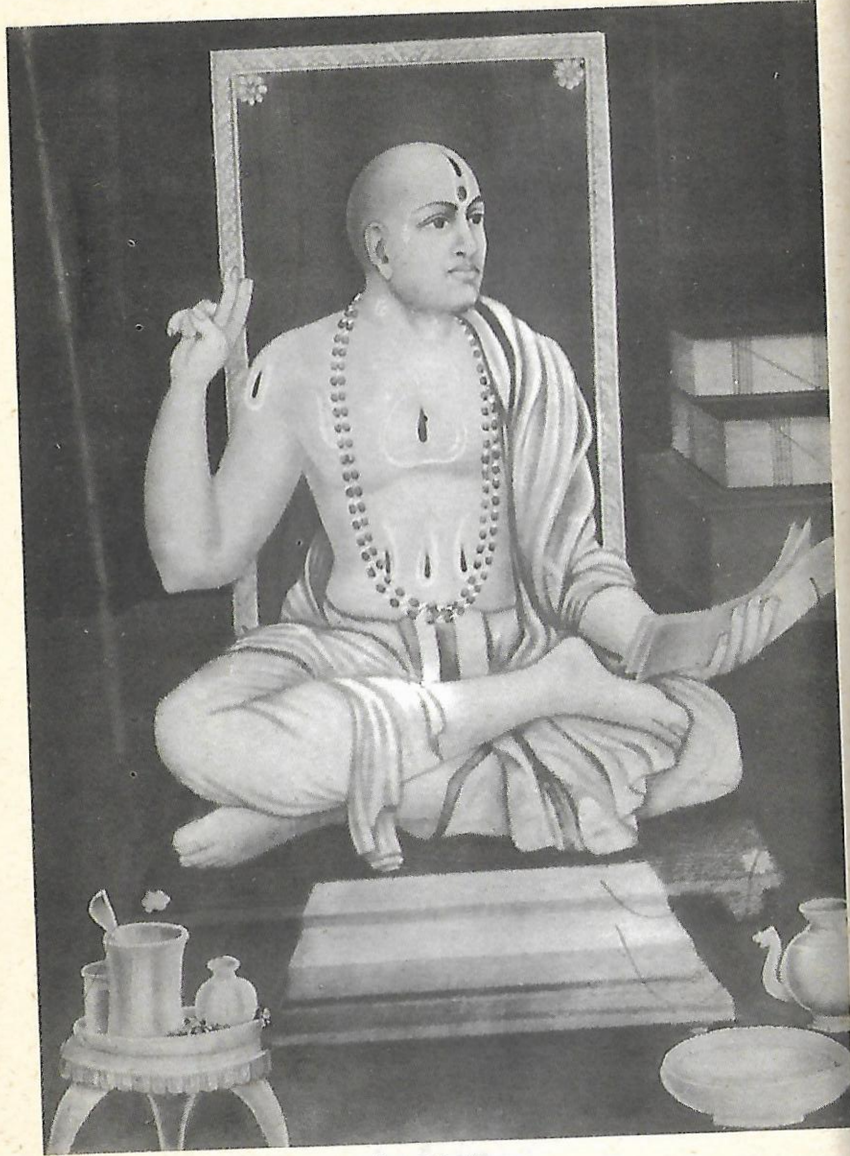
Interpretarea pe care Śaṅkara a dat-o literaturii vedice este cunoscută sub numele de *advaita-vedānta* (*Vedānta* nondualistă), deoarece el a afirmat că *jīva* este identic cu Dumnezeu. Cu toate că există multe fragmente în *śāstre* ce descriu Adevărul Absolut ca pe Suprema Persoană, iar pe *jīva* ca subordonatele Sale, părți eterne din El, Śaṅkara a susținut în învățăturile sale că

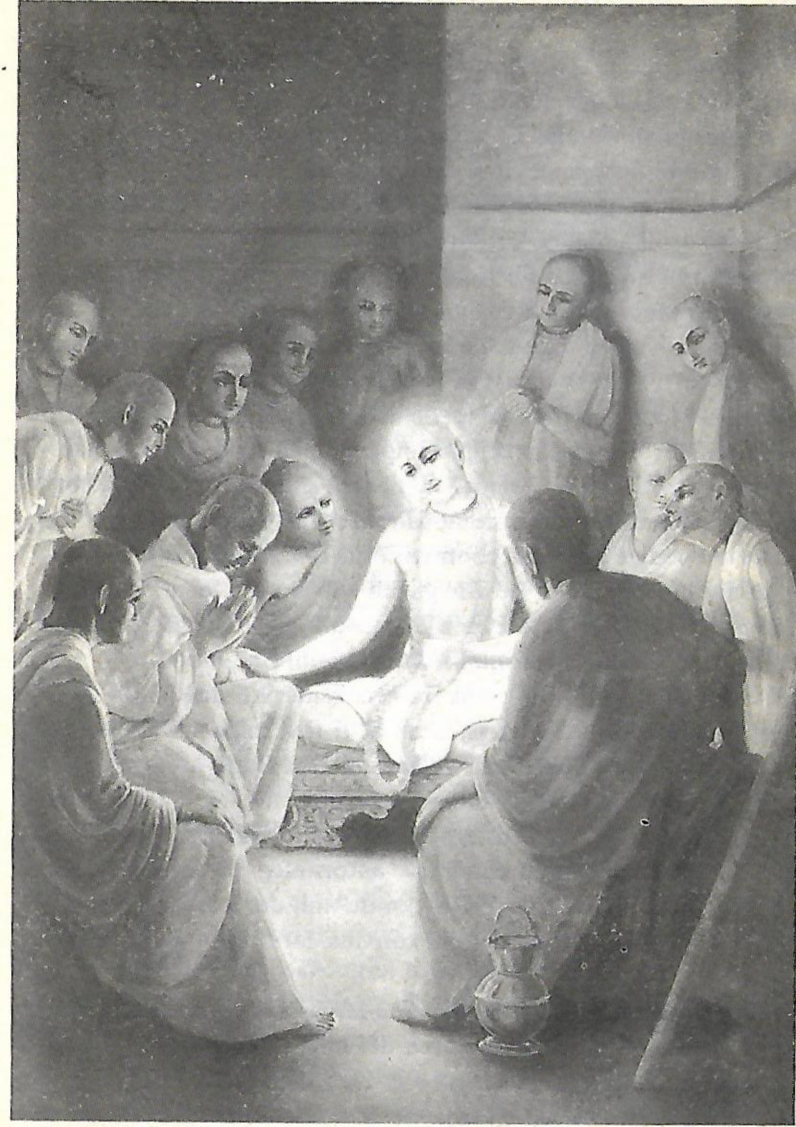
Śrī Śaṅkara

Śrī Rāmānuja

Śrī Madhva

Śrī Kṛṣṇa Caitanya

jīva sînt ele însele Adevărul Absolut (Parabrahman) și că fundamental nu există nici o varietate, individualitate sau personalitate în existența spirituală. El a spus că presupusele individualități, atît a Ființei Supreme, cît și a lui *jīva,* sînt false.

Prin negarea pluralității sufletelor – *jīva,* Śaṅkara s-a deosebit de toate școlile vedice ortodoxe. În continuare, Śaṅkara a susținut că întrebărilor referitoare la originea cosmosului nu li se poate răspunde și că natura *māyei* este inexplicabilă. Ca răspuns la versurile vedice care-L descriu pe *īśvara,* Persoana Supremă, ca și cauză a tuturor cauzelor, Śaṅkara a dezvoltat o teorie duală a lui Brahman. Din punctul lui de vedere, există două aspecte ale lui Brahman – Brahman cel pur impersonal și Brahman cel manifestat în univers ca și Dumnezeu. Pentru a ajunge la această concluzie, Śaṅkara a reinterpretat sau a respins marea majoritate a scrierilor vedice *smṛti* și a contrazis fățiș *Bhagavad-gītā* și *Purāṇele* punîndu-i pe *jīva* și pe Bhagavān sub semnul egal. Aparent, Śaṅkara a acceptat autoritatea *Bhagavad-gītei,* dar interpretările date de el versurilor se opun *siddhāntei* pure a *Gītei.*

Astfel că filozofia lui Śaṅkara e considerată uneori un compromis între teism și ateism. Cum ar fi fost imposibil să se reia concepția teistă a literaturii vedice imediat după ateismul total al budismului, Śaṅkara a făcut un compromis logic, potrivit cu timpul și împrejurările. Interpretarea lui seamănă cu budismul, dar el și-a bazat argumentele pe autoritatea literaturii vedice. Śaṅkara a trăit doar treizeci și doi de ani, dar peste tot unde a călătorit în India, filozofia lui a convins, iar budismul a intrat în declin.

O perioadă îndelungată, *Śārīraka-bhāṣya* a lui Śaṅkara a constituit pentru mulți interpretarea definitivă a *Vedāntei,* iar pentru unii învățați (de remarcat aici Radhakrishnan și Moore în „O carte sursă a filozofiei indiene“) rămîne în continuare. Troy Organ exprimă un alt punct de vedere:

> Acest curent de gîndire a fost susținut, din păcate, de mulți filozofi occidentali, cărora li s-a spus că *Vedānta* nonduală este imaginea corectă și dezvoltarea supremă a hinduismului. Acest lucru trebuie considerat ca fiind un tip special de pledoarie a unei forme nobile și fragile de hinduism viu.[1]

Rāmānuja

Rāmānuja (1017–1137) a fost un *brāhmaṇa* din sudul Indiei care a călătorit pe întinderi mari și și-a propovăduit învățătura. Pentru un timp, a fost preotul conducător al templului vaiṣṇava din Śrī Raṅga, în sudul Indiei. Acest templu este așezat pe o insulă aflată la confluența rîurilor Kāverī și Kolirana, lîngă Tricinapallī, în districtul Tānjora. Rāmānuja a scris trei comentarii majore: *Vedārtha-saṅgraha* (asupra *Vedelor*), *Śrī-bhāṣya* (asupra *Vedānta-sūtrei*) și *Bhagavad-gītā-bhāṣya* (asupra *Bhagavad-gītei*). El este cunoscut în special pentru robusta sa prezentare asupra vaiṣṇavismului (venerarea lui Viṣṇu sau Bhagavān) și pentru opoziția sa față de monismul impersonal al lui Śaṅkara.

Rāmānuja a expus *viśiṣṭādvaita* sau nondualismul calificat. El a spus că există o diferență între Parabrahman (Supremul Brahman) și *jīva* (eternele suflete fragmentare). Neacceptînd excluderea relației de iubire (*bhakti*) dintre Suprem și *jīva,* pe care a făcut-o Śaṅkara, Rāmānuja a căutat să prezinte contadicțiile filozofice ale lui Śaṅkara și încălcarea pe care acesta a adus-o *siddhāntei* vedice. Pe de altă parte, Rāmānuja a acceptat afirmațiile *Vedelor* privitoare la unitatea calitativă a Supremului cu *jīva.* El a prezentat astfel filozofia sa, a unității calitative, prin argumente logice care să arate că Absolutul conține atît ceea ce se schimbă (lumea materială și pe *jīva* prins în *saṁsāra*), cît și ceea ce este neschimbător (Domnul transcendental).

Rāmānuja a discutat relația dintre trup și suflet prin analogie: așa după cum *jīva* își are corpul în stăpînire, tot astfel Dumnezeu are sub control lumea materială și pe *jīva* aflat în interiorul ei; la fel cum corpul este un instrument pentru *jīva,* universul material este un instrument pentru Dumnezeu. După eliberare, sufletul există etern într-un corp spiritual; atunci cînd sufletul trece printr-o experiență, corpul material îi stabilește tipul de experiență pe care sufletul o traversează. Rāmānuja a mai spus

de asemenea că trupul și sufletul nu pot fi separate; chiar și material fiind, orice corp care trăiește are un suflet (*ātmā*), sau, prin *karma* sa, orice suflet are un anumit tip de corp. După eliberare sufletul există de asemenea într-un corp spiritual, în mod etern. Sufletul e cel ce trăiește experiența, nu corpul, cu toate că trupul determină tipul de experiență prin care trece sufletul. Prin analogie cu inseparabilitatea dintre trup și suflet, Domnul Suprem e conceput ca fiind atît Sufletul Suprem, cît și universul. În felul acesta, aderînd la principiile vedice, Rāmānuja a explicat diversa lume materială ca și parte a Adevărului Absolut. Natura eternă, neschimbătoare a Absolutului (adică a Domnului Suprem) nu intră în contradicție cu faptul că El menține schimbătoarea lume materială. Rāmānuja a susținut că, prin grația Domnului, *jīva* poate transcede lumea materială și ajunge în lăcașul etern al lui Viṣṇu.

Madhva

Asemeni lui Rāmānuja, Madhva (1239 – 1319) a aparținut tradiției vaiṣṇava și s-a dedicat combaterii filozofiei impersonale a lui Śaṅkara. *Pūrṇaprajña-bhāṣya* de Madhvācārya pune bazele unui tip de filozofie Vedānta numită *śuddha-dvaita* (dualism pur). În învățăturile sale, Madhva descrie trei entități – Domnul Suprem, *jīva* și lumea materială. Cu și mai multă insistență decît Rāmānuja, Madhva a susținut că Dumnezeu și *jīva* sînt etern distincți. În timp ce Śaṅkara L-a descris pe Dumnezeu ca fiind cauza materială a universului, Madhva a acceptat înțelesul direct din *smṛti-śāstra* și a susținut că Domnul este transcendental lumii materiale, care este produsul energiei Sale inferioare (*aparā prakṛti*). Cu alte cuvinte, Dumnezeu e distinct de creația Sa materială. În același timp, *jīva* sînt, la rîndul lor, distincte de materie, deoarece ele reprezintă energia spirituală, superioară a lui Dumnezeu.

Cu toate că *jīva* sînt superioare materiei, a spus Madhva, ele sînt diferite de Dumnezeu și sînt servitorii Lui. În timp ce Dumnezeu este independent, *jīva* depind total de El. Madhva a afirmat că Dumnezeu creează, menține și anihilează Cosmosul și, în același timp, în forma Sa originară eternă ca și Bhagavān Kṛṣṇa, Domnul rămîne superior materiei manifestate și nemanifestate. În plus, Madhva a explicat că fiecare persoană își modelează propria *karma* și că prin *bhakti* omul își poate înlătura întreaga sa *karma* și se poate întoarce la poziția sa originară de etern servitor al Domnului, în eterna lume spirituală.

Caitanya

În secolul șaisprezece, o dată cu apariția lui Kṛṣṇa Caitanya, în Bengal, filozofia teistă a lui Rāmānuja și Madhva, aparținînd vaiṣṇavismului (venerarea lui Viṣṇu sau Bhagavān) și-a atins apogeul. Filozofia lui Caitanya de *acintya-bhedābheda-tattva* a completat evoluția spre teismul devoțional. Rāmānuja a fost de acord cu Śaṅkara asupra faptului că Absolutul este unul singur, dar l-a contrazis pe acesta afirmînd varietatea individuală în interiorul unității. Madhva a subliniat eterna dualitate dintre Suprem și *jīva:* el a susținut că această dualitate se păstrează chiar și după eliberare. Caitanya, la rîndul Său, a precizat că Supremul și *jīva* sînt „într-un mod de neconceput, în același timp unul și diferiți" (*acintya-bheda-abheda*). El și-a manifestat cu tărie opoziția față de filozofia lui Śaṅkara pentru încălcarea adusă de acesta *siddhāntei* lui Vyāsadeva.

În respingerea adusă impersonalismului, Caitanya a spus că el umbrește sensul literaturii vedice. El a explicat înțelesul direct al *śāstrelor* ca fiind devoțiunea (*bhakti*) pentru Bhagavān Kṛṣṇa. În felul acesta, Caitanya a adus o contribuție fără precedent. S-a creat astfel posibilitatea unei relații devoționale între Dumnezeu și om. Rūpa Gosvāmī, unul dintre primii Săi discipoli, a descris darul unic făcut de Caitanya în felul următor: „O, Tu, cea mai generoasă încarnare! Ești Kṛṣṇa Însuși apărut ca Śrī Kṛṣṇa Caitanya Mahāprabhu... Tu răspîndești peste tot iubirea pură pentru Kṛṣṇa. Ne oferim omagiile noastre pline de venerație către Tine."[2]

Cunoaștem ceva mai mult despre Kṛṣṇa Caitanya decît despre

ācārya dinaintea Lui, mulțumită unor surse biografice precum *Śrī Caitanya-caritāmṛta* (1616) de Kṛṣṇadāsa Kavirāja Gosvāmī. Caitanya (1486–1534) s-a născut în Navadvīpa, în Bengal. A adoptat ordinul renunțării (*sannyāsa*) la vîrsta de douăzeci și patru de ani. Maestrul său spiritual, Īśvara Purī, a fost discipol al lui Mādhavendra Purī, care provenea din linia lui Madhva. Cei care L-au urmat imediat pe Caitanya (cei șase Gosvāmī: Rūpa, Sanātana, Jīva, Gopāla Bhaṭṭa, Raghunātha Bhaṭṭa și Raghunātha dāsa) au compus o literatură sanscrită de mari proporții și astfel au dovedit cu documente sistemul filozofic al lui Caitanya, potrivit dovezilor vedice. Caitanya Însuși a scris numai opt versuri, în extazul devoțiunii pentru Kṛṣṇa. Discipolii Săi au înțeles că Caitanya este Bhagavān Kṛṣṇa Însuși, apărut sub forma unui devot.

Unii cercetători L-au învinovățit pe Caitanya pentru introducerea unui element erotic în filozofia *bhakti.* Ceea ce Caitanya a propovăduit cu adevărat a fost faptul că psihologia sexuală originară și pură există în persoana Adevărului Absolut, Bhagavān Kṛṣṇa. Schimbul pur de plăcere dintre Supremul Bhagavān și servitorii Săi eliberați este o caracteristică a celei mai înalte relații spirituale. Acest dar reciproc nu e pîngărit de sexul profan și nu poate fi nici măcar înțeles de către o persoană afectată încă de dorințe materiale. Atunci cînd condiționații *jīva* încearcă să înțeleagă legăturile de dragoste ale lui Bhagavān Kṛṣṇa, ei ajung la o interpretare greșită a lui Bhagavān Kṛṣṇa, ca aceea de profan „zeu al iubirii". Caitanya, El Însuși un *sannyāsī,* cunoscut pentru evitarea strictă a femeilor și a legăturilor lumești, a subliniat faptul că relația lui *jīva* cu Bhagavān Kṛṣṇa este etern pură și transcendentală. Personalitatea Sa a arătat un dor conjugal pentru Kṛṣṇa. Mai mult, Caitanya a spus că această stare conjugală este una dintre cele cinci relații originare dintre *jīva* și Bhagavān. În sfîrșit, în viziunea lui Caitanya oricine poate atinge devoțiunea transcendentală către Bhagavān (Dumnezeu), dacă se lasă absorbit de incantarea numelor lui Bhagavān.

6/ Impersonalism versus teism

În comentariul său asupra *Vedāntei, Śārīraka-bhāṣya,* Śaṅkara acceptă principiul vedic conform căruia dincolo de materie se află existența spirituală, eternă. Cu toate astea, el insistă asupra faptului că această existență e impersonală. Astfel, după cum s-a constatat, Śaṅkara acceptă și respinge în același timp literatura vedică.

Principiile fundamentale ale comentariilor asupra Vedāntei făcute de Śaṅkara

1) Adevărul Absolut Impersonal

După *ācārya* vaiṣṇava, Adevărul Absolut ar fi incomplet fără personalitate. *Vedānta-sūtra* propune, *athāto brahma-jijñāsā:* „Să ne întrebăm asupra Adevărului Absolut." Apoi, *Vedānta-sūtra* definește Adevărul Absolut, *janmādy asya yataḥ:* „Adevărul Absolut este cel de la care emană totul." Astfel, *ācārya* vaiṣṇava deduc că Adevărul Absolut, sursa tuturor manifestărilor cosmice (ființe vii, planete, spațiu, timp și așa mai departe) trebuie să posede de asemenea calitățile ce emană din El. Una dintre aceste calități este, firește, personalitatea. Cu alte cuvinte, Adevărul Absolut sau întregul complet (*oṁ pūrṇam*) trebuie să dețină toate calitățile părților Sale.[1] Vaiṣṇavii acceptă astfel aspectul întreit de Brahman, Paramātmā și Bhagavān (așa cum au fost definite în capitolul trei).

Śaṅkara îl prezintă pe impersonalul Brahman ca absolut, pînă la excluderea lui Paramātmā și Bhagavān. El afirmă că existența eternă este lipsită de formă, simțuri, activități și conștiință individuală. El nu ia în considerare relatările din *Vede* referitoare la o relație spirituală pozitivă existentă între eliberații *jīva* și Supremul Brahman, Parameśvara.

Unii adepți ai lui Śaṅkara spun că un novice poate să-și închipuie Adevărul Absolut ca pe o persoană, pentru a-și facilita

meditația. În orice caz, śaṅkariții susțin că Brahman cel de pe urmă este fără formă. Pentru Śaṅkara și adepții săi lumea empirică este o iluzie și Brahman singur este adevărul. Śaṅkara l-a considerat pe *nirguṇa* Brahman (Brahman cel lipsit de însușiri) ca singura realitate, dar chiar și *Upaniṣadele* care pun accent pe impersonalul Brahman, recunosc forma, numele și personalitatea spirituală a Adevărului Absolut.

În *Bhagavad-gītā,* Bhagavān Kṛṣṇa afirmă că El este sursa a tot ce e material și tot ce e spiritual și că Brahman sălășluiește în El.[2] Śaṅkariții interpretează pe *aham* („Eu") din *Bhagavad-gītā* cu adresă la impersonalul Brahman, dar teiștii vaiṣṇava spun că *aham* se referă direct la persoana lui Bhagavān. Cu alte cuvinte *aham* are un înțeles precis și nu e un termen vag, supus interpretărilor.

În vreme ce adepții vaiṣṇava ai *Vedāntei* îmbrățișează metoda filozofică numită *mukhya-vṛtti* (explicație prin înțeles direct), filozofii śaṅkariți angajează metoda numită *gauṇa-vṛtti* (explicație prin înțeles indirect). *Mukhya-vṛtti* înseamnă definire exactă de dicționar, în timp ce *gauṇa-vṛtti,* dacă e impropriu aplicată, degenerează într-o jonglerie de cuvinte. Vaiṣṇavii aduc argumentul după care, dacă cineva acceptă autoritatea vedică așa cum este (emanînd de la Nārāyaṇa Însuși), interpretările fanteziste sau sensul indirect nu-și vor mai afla rostul. Ei consideră *śāstrele* vedice ca fiind *apauruṣeya,* situate deasupra celor patru defecte ale iluziei, erorii și așa mai departe; Dar Śaṅkara sugerează cu impertinență că, în unele dintre codicele *Vedānta-sūtrei,* Vyāsadeva dovedește o înțelegere insuficientă a logicii și gramaticii. Pe această bază, Śaṅkara schimbă prefixe și sufixe în codicele originale, pentru a le pune în concordanță cu filozofia prezentată în *Śārīraka-bhāṣya.*

Śaṅkariții încearcă să se opună nefericirii materiale prin contopirea cu Brahman și stingerea existenței individuale. În felul acesta, după teiștii vaiṣṇava, śaṅkariții îi neagă lui *jīva* posibilitatea de a se bucura de o fericire eternă multiplă la nivel

spiritual. Pentru Śaṅkara, după ce omul se eliberează de toate dorințele materiale și își realizează identitatea sa spirituală, el poate să fuzioneze cu Brahman. În conformitate cu teiștii vaiṣṇava, *jīva* nu poate rămîne etern contopit cu Brahman. *Āruhya kṛcchreṇa paraṁ padaṁ tataḥ patanty adho 'nādṛta-yuṣmad-aṅghrayaḥ:* Cu toate că, prin privațiuni severe, filozofii impersonaliști ajung la eliberarea de activitățile materiale și se înalță la Brahman, ei vor trebui să se coboare din nou în lumea materială, datorită faptului că dețin o cunoaștere imperfectă asupra Adevărului Absolut.[3] Vaiṣṇavii spun că, deoarece identitatea personală a lui *jīva* este eternă, acesta trebuie să intre în relații personale naștere după naștere, în trupuri materiale sau să transceadă viața materială și să se stabilească din nou pe sine în eterna sa relație personală cu eternul Bhagavān. Altfel spus, vaiṣṇavii susțin că *mokṣa* eternă nu e posibilă în afara relației personale cu Supremul Bhagavān.

2) *Ātmā* și Brahman sînt unul

Śaṅkara a dat o importanță deosebită frazei sanscrite *tat tvam asi* („Tu ești de asemenea acela"), care se referă la unitatea calitativă a lui *jīva* cu Supremul. Pentru a-și susține interpretarea monistică, Śaṅkara a tras concluzia după care entitatea vie (*ātmā* sau *jīva*) este egală în orice privință cu Supremul Brahman. Prin urmare, el a definit eliberarea (*mokṣa*) ca și abandonarea simțului iluzoriu a lui *jīva* de individualitate și contopirea sa ulterioară cu Brahman. Literatura vedică afirmă că *jīva* nu e corpul și că simțul individualității materiale e rezultatul influenței *māyei.* Toți transcendentaliștii proclamă *ahaṁ brahmāsmi:* „Eu nu sînt corpul; eu sînt suflet spiritual", așa după cum se spune în *Bṛhad-āraṇyaka Upaniṣad* (1.4.10). Cu toate acestea, teiștii susțin că, deși *jīva* este spirit, el nu e identic în toate privințele cu atotpătrunzătorul și atoatecunoscătorul Parabrahman. Ei spun că toate *jīva* sînt Brahman, dar Bhagavān este cel mai de seamă etern între eterni (*nityo nityānām*) și se află atît deasupra a ceea ce este supus greșelii cît și a ceea ce e infailibil.[4] Aceasta es-

te filozofia *acintya-bhedābheda-tattva,* a simultanei unități și diferențieri. Pentru un teist, *jīva* sînt una în calitate cu Supremul Brahman, dar cantitatea Lui este infinită, iar a lor infinitezimală.

Śaṅkara a argumentat că toate aceste deosebiri sînt produsul iluziei și sînt false, pentru că singurul adevăr este Brahman, Absolutul impersonal. Teiștii vaiṣṇava afirmă că pentru a demonstra acest lucru, Śaṅkara a încălcat în repetate rînduri *siddhānta* śāstrică. Madhva a prezentat cu minuțiozitate eterna distincție dintre sufletul spiritual finit și Spiritul Suprem și a contestat în amănunt teoria unui Absolut impersonal. Rāmānuja L-a asemuit pe supremul *īśvara* cu un mare foc, iar pe individualii *jīva* cu scînteii în acest foc. Teiștii spun că literatura vedică face o distincție clară între *jīva* și Suprem, care sînt unul și același în calitate, dar nu și în cantitate. Vaiṣṇavii îl compară pe *jīva* cu un cercel de aur, făcut din aur, dar totodată distinct de sursa de aur care e mina de aur. Teiștii susțin că Bhagavān Kṛṣṇa Își dezvăluie individualitatea spirituală, eternă în *Bhagavad-gītā,* atunci cînd îi spune lui Arjuna: „N-a fost nicicînd o vreme cînd Eu să nu fi existat, nici tu și nici unul dintre acești regi; nici în viitor nu va înceta vreunul dintre noi să existe.“[5]

Vaiṣnavii afirmă de asemenea că fericirea (*ānanda*) nu poate exista în afara unei relații. *Vedānta-sūtra* (1.1.12) spune *ānandamayo 'bhyāsāt,* ceea ce lasă să se înțeleagă că Supremul Absolut este plin de fericire în relația Sa de iubire reciprocă cu părțile Sale integrante. Richard Lannoy scrie: „După mistica *bhakti,* identitatea perfectă a lui *ātman* cu Brahman într-o stare de izolare pură împiedică posibilitatea ulterioară a unei legături de iubire cu Dumnezeu și poate duce numai la o condiție de sterilitate spirituală.“[6]

Śaṅkara a încurajat de asemenea venerarea formelor de manifestare a diferiților semizei (cinci în particular), pentru a realiza egalitatea finală dintre ființa vie și Domnul Suprem. Prin venerarea unei forme alcătuită din energie materială, Śaṅkara credea că se poate realiza calitatea lui Brahman în spatele multitudinii formelor. Pentru Śaṅkara venerarea era un proces trecător, menit elevării spre unitatea impersonală. Firește, teiștii vaiṣṇava resping această poziție. Ei susțin că Supremul Bhagavān nu poate fi egalat cu semizeii sau cu sufletul (*ātmā*). Ei fac distincție între venerarea sufletului, venerarea semizeilor și venerarea Supremului Bhagavān. Întru susținerea acestei idei, ei citează mantrele doisprezece și treisprezece din *Īśa Upaniṣad.*[7]

Teiștii vaiṣṇava aduc argumentul după care, dacă *ātmā* ar fi cu adevărat același cu Supremul, *ātmā* n-ar fi putut nicicînd cădea în iluzia identității materiale. Cu alte cuvinte: „Dacă eu sînt Brahman, cel mai mare, de ce sînt acoperit de ignoranță?“ Cum literatura vedică nu admite faptul că Supremul ar putea fi subiectul unei asemenea iluzionări, teiștii vaiṣṇava îi contestă pe śaṅkariții māyāvādī, spunînd că ei afirmă în mod nesăbuit că *māyā* (iluzia) ar converti puterea Supremului. Teiștii susțin că e imposibil ca Supremul Bhagavān să cadă pradă iluziei.

3) Negarea teoriei emanațiilor

Śaṅkara a negat faptul că Adevărul Absolut este sursa universului material. În infirmarea pe care el o aduce *pariṇāma-vādei* originale a lui Vyāsadeva (teoria emanației întregii existențe de la Supremul Brahman), Śaṅkara a spus că dacă Adevărul Absolut S-ar fi extins pe Sine în *jīva,* în universuri și în sufletele atotcuprinzătoare, natura Sa originară s-ar fi modificat. Cum Adevărul Absolut trebuie să fie neschimbător, El nu se poate extinde în diferite energii. Altfel spus, dacă cineva taie o bucată de hîrtie în mai multe bucăți, hîrtia nu mai există ca o entitate individuală. Teiștii vaiṣṇava se împotrivesc la aceasta prin menționarea lui *acintya-śakti,* potențialitățile de neconceput ale Absolutului. În concordanță cu versiunea vedică, Supremul deține potențialități de neconceput, prin care El se poate propaga pe Sine în întregul univers ca energie atotcuprinzătoare și, cu toate astea, să rămînă întregul complet. După cum spune *Īśa Upaniṣad:* „Deoarece El este întregul complet, chiar dacă atît de multe unități complete emană din El, El rămîne într-un perfect echilibru.“[8]

Ācārya vaiṣṇava susțin că Supremul Brahman trebuie să existe atît ca întreg infinit, cît și ca părți finite. Dacă El ar fi numai infinit, El n-ar putea fi cu desăvîrșire complet, pentru că n-ar intra într-o relație reciprocă de fericire transcendentală cu părțile Sale. Dacă *puruṣa* ar fi lipsit de formă și unul singur, El ar fi ca un rege fără supuși. Astfel, *ācārya* vaiṣṇava susțin că Supremul Brahman este sursa de energie pentru toate energiile (*janmādy asya*) și că energiile Sale se schimbă sau se transformă în mod constant. Prin interpretarea sa indirectă, Śaṅkara pretinde că dacă Adevărul Absolut ar fi fost transformat într-un fel sau altul, unitatea Sa s-ar fi pierdut. Teiștii vaiṣṇava pun în evidență faptul că Śaṅkara îl contrazice pe Vyāsadeva: după versiunea acestuia din urmă ceea ce se schimbă este subprodusul sau energia Supremului și nu Supremul; Supremul rămîne mereu întreg și complet. Așa că, din punctul de vedere vaiṣṇava, modificarea adusă de Śaṅkara teoriei emanațiilor a fost o încercare de a instaura impersonalismul prin discreditarea concepției vedice.

4) Teoria iluziei

Śaṅkara a înlocuit *pariṇāma-vāda* cu propria sa *vivarta-vāda* sau teoria iluziei. Susținînd că lumea materială nu are realitate, el a afirmat *brahma satyaṁ jagan mithyā:* „Brahman este real; universul e fals." Śaṅkariții dau uneori un exemplu după care a considera lumea reală este ca și a lua o frînghie drept un șarpe, dar vaiṣṇavii obiectează spunînd că irealitatea universului material nu este dovedită în *śāstrele* vedice. În *Bhagavad-gītā*, Kṛṣṇa afirmă explicit că natura materială este o „energie divină" a Sa și că se află sub controlul Său. Practic vorbind, sufletul condiționat trebuie să se lupte cu lumea materială, el nu poate să pretindă pur și simplu că ea nu există. Pentru vaiṣṇavi, universul are un scop dual. *Jīva* pot să se bucure de simțurile lor sub vraja *māyei* sau, eventual, ei își pot da seama de nebunia lor, pot să se îndrepte, să ajungă la eliberare și, în final, să se întoarcă la natura lor spirituală. Lumea materială este o scenă pentru această dramă. Ea este reală prin aceea că e energia Supremului și e iluzorie prin aceea că este temporară. Un miraj presupune existența reală a apei. O frînghie luată drept șarpe presupune existența adevărată a unui șarpe. Condiționații *jīva* consideră în mod eronat lumea materială ca fiind casa lor adevărată, dar vaiṣṇavii susțin că eternul lor cămin de prietenie și dragoste este lumea spirituală a Supremului Bhagavān. În a sa *Gītā-bhāṣya,* Śaṅkara însuși a spus despre Bhagavān Kṛṣṇa că este transcendental universului material (*nārāyaṇaḥ paro 'vyaktāt*). Dar reafirmînd teoria iluziei și respingînd virtual supremația lui Bhagavān, śaṅkariții (māyāvādī) au creat o formă subtilă de ateism îmbrăcat în haine de cunoaștere vedică.

Cu toate că śaṅkariții nu acceptă *Vedānta-sūtra* originală fără comentariile lui Śaṅkara, există un număr de alte comentarii importante asupra *Vedāntei,* inclusiv cele ale lui Rāmānuja și Madhva, precum și *acintya-bhedābheda-tattva* a lui Caitanya. În afară de acestea, după cum scot în evidență vaiṣṇavii, cel mai direct comentariu la *Vedānta-sūtra* vine de la autorul ei, Vyāsadeva. Aceasta este *Bhāgavata Purāṇa.* Dovezi care să susțină acest lucru se găsesc în *Garuḍa Purāṇa: sarva-vedānta-sāraṁ hi śrī-bhāgavatam iṣyate.*

Adevăratul Śaṅkara

Padma Purāṇa dezvăluie faptul că Śaṅkara este o încarnare a Domnului Śiva. În această operă, Domnul Śiva face următoarea mărturisire soției sale Pārvatī:

> Draga mea soție, îți voi spune acum modul în care am răspîndit ignoranța prin filozofia māyāvāda. Auzind-o doar, pînă și un învățat avansat ar cădea. În această filozofie, care în mod sigur e foarte nefavorabilă oamenilor în general, eu am prezentat eronat înțelesul *Vedelor* și am recomandat ca omul să renunțe la toate activitățile ca să obțină eliberarea de *karma.* În această filozofie māyāvāda i-am descris pe *jīvātmā* și pe Paramātmā ca fiind unul și același. Filozofia māyāvāda este lipsită de pioșenie. Este un budism mascat. Draga mea Pārvatī, sub forma unui *brāhmaṇa* în Kali-yuga, am propovăduit eu această imaginată filozofie māyāvāda. Pentru a-i înșela pe ateiști am descris Suprema Personalitate

a lui Dumnezeu lipsită de formă și de calități. În mod asemănător, în explicațiile date *Vedāntei,* am descris aceeași filozofie māyāvāda pentru a duce pe toată lumea pe căi greșite, spre ateism, prin negarea formei personale a lui Dumnezeu.[9]

În mod natural se pune întrebarea: „Pentru ce a făcut Domnul Śiva un asemenea lucru?" După *śāstre,* el a urmat pur și simplu ordinele. În *Śiva Purāṇa,* Supremul Bhagavān i-a spus Domnului Śiva: „În Kali-yuga să-i amăgești în general pe oameni, propunîndu-le înțelesuri imaginare ale *Vedelor,* pentru a-i zăpăci."[10]

Astfel, *Vedele* ne sugerează că Śaṅkara și-a pus masca impersonalismului pentru a-și putea duce la îndeplinire sarcina primită de la Domnul Suprem: aceea de a-i discredita pe budiști și de a reafirma autoritatea vedică. În timpul vieții sale, Śaṅkara a revelat de mai multe ori faptul că el era în realitate un devot foarte avansat al Supremului Bhagavān. El nu a negat niciodată forma spirituală cunoscută ca *sac-cid-ānanda-vigraha,* forma eternă și plină de fericire a cunoașterii existente înainte de creația materială. Într-adevăr, în primul vers din a sa *Gītā-bhāṣya,* el afirmă că Nārāyaṇa, Supremul Bhagavān, este transcendental acestei creații materiale. Tot în a sa *Meditație asupra Bhagavad-gītei,* el scrie *namo 'stu te vyāsa:* „Salutare ție, o, Vyāsa. Tu ai o inteligență măreață și ochii tăi sînt la fel de cuprinzători ca și petalele unui lotus pe deplin înflorit. Ai fost tu cel ce a aprins această candelă a cunoașterii, hrănind-o cu uleiul *Mahābhāratei.*"[11] El Îl descrie pe Bhagavān Kṛṣṇa ca pe *gurul* întregului univers și învățătorul tuturor lumilor și Îi oferă omagiile sale, *kṛṣṇāya gītāmṛta-duhe namaḥ:* „Salutare ție, o, Domn Suprem, căci tu ești cel ce dăruiește ambrozia *Gītei.*"[12]

Śaṅkara scoate de asemenea în evidență că, *vedaiḥ sāṅga-pada-kramopaiṣādaiḥ:* este Bhagavān Kṛṣṇa cel „a cărui măreție e cîntată în versurile *Vedelor,* despre care vorbesc cei ce cîntă *Sāma* și a cărui glorie *Upaniṣadele* o proclamă cu toată puterea."[13]

Există de asemenea un număr de opere, precum ar fi *Rugăciuni* *către Kṛṣṇa,* în care Śaṅkara își dezvăluie cunoașterea asupra *bhakti-yogăi* în legătură cu Bhagavān. Una dintre ultimele sale afirmații a devenit celebră:

bhaja govindaṁ bhaja govindaṁ
bhaja govindaṁ mūḍha-mate
samprāpte sannihite kāle na hi
na hi rakṣati ḍukṛñ-karaṇe

El spune: „Voi, nesăbuiți intelectuali, doar să-L adorați pe Govinda, să-L adorați pe Govinda, să-L adorați pe Govinda. Știința voastră gramaticală și jongleria cu cuvintele nu vă vor salva în clipa morții." Acesta a fost ultimul sfat al lui Śaṅkara; era menit celor ce puteau fi confuzionați de dispute intelectuale, pierzînd astfel adevărata *siddhānta* vedică.

7/ Filozofia socială vedică

Hinduismul

După cum a observat Ainslee T. Embree, cuvintele „hindus" și „hinduism" nu pot fi găsite în literatura vedică:

> Cadrul fizic este teritoriul cunoscut lumii vestice din vremuri străvechi ca și India, un cuvînt împrumutat de greci de la persani, care, datorită dificultății în a pronunța inițiala „s", au numit marele rîu Sindhu (în timpurile noastre Indus) cu numele de „Hindu". Acest cuvînt a fost apoi folosit de către străini pentru a denumi religia și cultura oamenilor ce locuiau pe pămîntul udat de cele două rîuri, Indus și Gange, cu toate că locuitorii înșiși nu au folosit termenul.[1]

Firește, cuvintele „hindus" și „hinduism" au ajuns la o largă răspîndire și oricare dicționar îl definește pe Viṣṇu ca pe „Dumnezeul hindus", cu toate că nici un *ācārya* și nici o scriptură nu au utilizat vreodată acest cuvînt. Sub numele de „religie hindusă" au fost cuprinse toate tipurile de activități sociale, culturale, naționaliste și religioase, multe dintre acestea nefiind vedice. Pentru a desemna societatea vedică autentică, *śāstrele* folosesc denumirea de „āryan". Pentru cei ce urmau *Vedele* avansul uman însemna un avans pe calea realizării spirituale și o comunitate cu idealuri spirituale era cunoscută ca și o comunitate āryană. Instituția socială āryană a devenit cunoscută ca și *varṇāśrama-dharma,* ea organizînd societatea după opt categorii. Vom examina acum filozofia socială vedică în termenii concreți ai *varṇāśrama-dharmei.*

Societatea centrată pe Dumnezeu

Sociologul Pitirim Sorokin a caracterizat societatea *varṇāśrama,* folosind propria sa terminologie, ca pe o „cultură ideatică", adică o cultură a cărei privire asupra lumii este esențialmente metafizică, în loc de a fi a percepțiilor sau a senzualității. Prima

mantra din *Īśa Upaniṣad* ne furnizează ideea de bază a acestei culturi ideatice:

> Tot ceea ce este însuflețit sau neînsuflețit în interiorul universului este controlat și aparține lui Dumnezeu. De aceea, omul ar trebui să accepte numai acele lucruri care-i sînt necesare lui, ce-i sînt rezervate ca și partea sa și n-ar trebui să accepte alte lucruri, știind bine cui aparțin acestea.[2]

Acesta este motto-ul societății *īśāvāsya,* centrată pe Dumnezeu. *Īśa* se referă la Persoana Supremă Absolută, Bhagavān.

Conform acestei viziuni, *jīva* nu posedă nimic. Nici comunitatea și nici statul nu-și pot asuma proprietatea. Așa după cum explică *Īśa Upaniṣad,* natura a desemnat fiecărei specii o cotă suficientă, atît pentru supraviețuire, cît și pentru pace și fericire. Animalele adoptă din instinct aceste reglememtări naturale referitoare la hrana, odihna, înmulțirea și apărarea lor, dar ființele umane au tendința unică de a se bucura și de a poseda lucruri ce depășesc cota lor naturală. *Vedele* călăuzesc omul spre reglementările naturale. *Varṇāśrama-dharma* susține că fiecare va primi ceea ce-i este necesar prin aranjamentul divin și că nu vor exista lipsuri dacă umanitatea va trăi în condiția sa naturală, sănătoasă.

Houston Smith reliefează faptul că religiile trebuie să devină active social dacă doresc să rămînă importante, dar că nu trebuie să se desprindă de „preocupările prime ale religiei", dacă vor să rămînă religioase. Conform concepției *īśāvāsya* din *Īśa Upaniṣad,* atît nevoile materiale, cît și aspirațiile transcendentale își găsesc realizarea într-o societate centrată pe Dumnezeu. N-a existat problema foametei sau a lipsei de lucru sub cîrmuirea vedicilor *rājarṣi* (regii sfinți) și nici o industrializare greoaie care să fi creat nevoi artificiale. Scopul societății *īśāvāsya* nu era atît o pașnică viață materială, cît șansa deplină pentru toți de a atinge eliberarea din *saṁsāra.*

Dharma – artha – kāma – mokṣa

Literatura vedică recomandă religia (*dharma*), dezvoltarea

economică (*artha*), satisfacerea simțurilor (*kāma*) și eliberarea (*mokṣa*). O societate nu e considerată civilizată dacă nu urmărește aceste scopuri într-un mod reglementativ. *Bhāgavata Purāṇa* (4.22.34) ne lămurește în acest sens:

> Cei ce posedă o dorință puternică de a traversa oceanul neștiinței nu trebuie să se asocieze cu modul ignoranței (*tamas*), deoarece activitățile hedoniste reprezintă obstrucția cea mai mare în realizarea principiilor religioase, a dezvoltării economice, a satisfacerii reglementate a simțurilor și, în final, a eliberării. Literatura vedică prezintă procesul de hrănire, somnul, înmulțirea și apărarea ca fiind comune ființei umane și animalelor. *Dharma* este însă prerogativul special al omului.[4]

Cei ce doresc beneficii de ordin material îndeplinesc activitățile pioase și ceremoniile religioase recomandate în *Vede.* A te ruga la Dumnezeu pentru beneficii materiale nu reprezintă, probabil, o *bhakti* pură, dar e un fenomen des întîlnit. *Vedele* încurajează recunoașterea calității de proprietar a lui Bhagavān și dezvoltarea economică, *artha,* ca pe un scop al religiei în contextul material. Creșterea economică e necesară pentru sporirea satisfacerii simțurilor (*kāma*), iar eliberarea de viața materială (*mokṣa*) devine un lucru atrăgător atunci cînd se face simțită deziluzia produsă de temporara fericire dată de plăcerile simțurilor. Dintre cele patru activități, eliberarea este cea mai importantă. „Dintre cele patru principii – și anume, religia, dezvoltarea economică, satisfacerea simțurilor și eliberarea – eliberarea trebuie tratată cu cea mai mare seriozitate. Celelalte trei sînt supuse distrugerii prin legea strictă a naturii – moartea."[5]

Varṇāśrama-dharma

Literatura vedică ne confirmă faptul că *varṇāśrama-dharma* a existat din timpuri imemoriale. Nu provine de la oameni, ci de la Bhagavān Kṛṣṇa Însuși, care spune în *Bhagavad-gītā, cātur-varṇyam mayā sṛṣṭaṁ guṇa-karma-vibhāgaśaḥ:* „Corespunzător cu cele trei tendințe ale naturii materiale și activitățile atribuite

lor, cele patru diviziuni ale societății umane au fost create de Mine."[6] Cu alte cuvinte, sistemul *varṇāśrama* a existat de la începuturile civilizației. *Viṣṇu Purāṇa* explică în continuare:

varṇāśramācāravatā
puruṣeṇa paraḥ pumān
viṣṇur ārādhyate panthā
nānyat tat-toṣa-kāraṇam

„Suprema Personalitate a lui Dumnezeu, Domnul Viṣṇu, este venerat prin îndeplinirea corectă a datoriilor prescrise în sistemul *varṇa* și *āśrama.* Nu există altă cale de a mulțumi Personalitatea Supremă a lui Dumnezeu. Trebuie să fii situat în instituția celor patru *varṇa* și *āśrama.*" (*Viṣṇu Purāṇa* 3.8.9)[7]

Cele patru *varṇa* (ordinele sociale) includ (1) *brāhmaṇii,* învățătorii și sfătuitorii spirituali; (2) *kṣatriya,* administratorii și războinicii; (3) *vaiśya,* fermierii și oamenii de afaceri; (4) *śūdra,* muncitorii și meșteșugarii. Aceste *varṇa* nu reprezintă fracțiuni politice sau sociale; ele sînt categorii naturale ce se pot găsi în orice civilizație umană.

Conform cu concepția vedică, în orice comunitate din lume există intelectuali (cei motivați de bunătate sau *sattva-guṇa*), militari și politicieni (cei motivați de pasiune sau *rajo-guṇa*), fermieri și oameni de afaceri (cei motivați atît de pasiune, cît și de ignoranță) și muncitori obișnuiți (cei motivați de ignoranță sau *tamo-guṇa*). Cei ce susțin *varṇāśrama-dharma* spun că, deși sistemul poate degenera într-o concepție de apartenență ereditară la o castă, forma lui originară emană de la Supremul Bhagavān și este de aceea sănătoasă și favorabilă tuturor. În realitate, societatea este încununată de succes numai atunci cînd aceste ordine naturale cooperează pentru realizarea spirituală. *Bhāgavata Purāṇa* (1.2.13) spune următoarele: „de aceea se ajunge la concluzia că perfecțiunea supremă pe care cineva o poate atinge, îndeplinindu-și datoriile prescrise (*dharma*) în conformitate cu împărțirea pe caste și ordine de viață, este aceea de a-L mulțumi pe Domnul Hari (Supremul Bhagavān)."[8]

Pe lîngă cele patru *varṇa* mai există cele patru *āśrama* sau ordine spirituale. Acestea sînt: (1) *brahmacarya* (viață de student celibatar), (2) *gṛhastha* (viață de familie), (3) *vānaprastha* (viața celui ce s-a retras) și (4) *sannyāsa* (viață de renunțare).

Āryenii au privit instituția *varṇāśrama* ca pe instrumentul material ideal prin care umanitatea putea să se ridice la nivel spiritual. Dacă fiecare Îl mulțumește pe Dumnezeu prin serviciul său profesional, atunci există pace și prosperitate în societate și individul va putea atinge, în cele din urmă, *mokṣa.* Cum *varṇāśrama-dharma* există în prezent, în India, într-o formă coruptă, oamenii pretind a fi *brāhmaṇa* și *kṣatriya* numai prin naștere, chiar dacă nu posedă personal calitățile unui *brāhmaṇa* sau ale unui *kṣatriya.* În *Bhagavad-gītā,* Kṛṣṇa spune în mod precis că El a creat cele patru ordine în conformitate cu *guṇa* și *karma,* nu cu nașterea. Ținînd cont de acest criteriu, e mai sigur să spunem că, în epoca prezentă a lui Kali, o societate *varṇāśrama-dharma* pură nu mai există.

După literatura vedică, în erele trecute, *varṇāśrama-dharma* nu era numai o simplă concepție simbolică, ci un sistem răspîndit în toată lumea. Elementul ei de bază, care asigura reușita, era un rege puternic și pios, ce primea sfaturi de la *brāhmaṇa.* Istorisirile vedice povestesc despre regi ca Pṛthu, Prahlāda, Dhruva, Rāmacandra, Yudhiṣṭhira și Parīkṣit care au guvernat ideal timp de mii de ani. Dar, după cum a fost prezis în *śāstre,* prezenta eră Kali a corupt *varṇāśrama-dharma* pură, așa cum apărea ea descrisă în literatura vedică.

Îndatoririle prescrise în cele patru ordine sociale

În concepția vedică, trupul social este analog celui uman sau corpului lui *īśvara* (Bhagavān). Astfel, *brāhmaṇii* sînt capul, *kṣatriya* brațele, *vaiśya* mijlocul, iar *śūdra* picioarele. În corpul social, ca în orice trup, toate părțile sînt importante și nimeni nu neglijează nici una dintre ele, cu toate acestea, creierul are o importanță specială, deoarece el furnizează informații celorlalte părți.

Śāstrele menționează printre calitățile brahmanice controlul minții și al simțurilor, toleranța, simplitatea, curățenia, cunoașterea, sinceritatea, devoțiunea și credința în înțelepciunea vedică. *Brāhmaṇii* erau învățători în toate domeniile cunoașterii vedice, preoți ce îndeplineau ceremoniile vedice și cei ce beneficiau de caritate. Nimic din această descriere nu sprijină punctul de vedere al lui Max Weber, după care *brāhmaṇa* era „similar… cu anticul vrăjitor."[9] Weber creează o aură ocultă, primitivă în jurul *brāhmaṇilor,* pe care îi descrie cu consecvență ca folosind „magia" și „charisma".[10]

După filozofia *varṇāśrama,* un *brāhmaṇa* nu era un vrăjitor ce răspîndea farmece, ci un nobil cu o comportare perfectă și o cunoaștere spirituală autentică. Lannoy spune:

> Omul desăvîrșit spiritual este, probabil, idealizat în India într-o măsură la fel de mare azi, cum a fost întotdeauna, chiar dacă puțini trăiesc la înălțimea modelului. Nimic ce să constituie o atracție asupra maselor comparabilă cu a lui nu l-a înlocuit ca și centru simbolic al roții sociale.[11]

Bhagavad-gītā pune accent de asemenea pe datoriile ce revin unui *kṣatriya* (războinic sau administrator): „Eroism, putere, hotărîre, inventivitate, curaj în bătălie, generozitate și spirit de conducere…"[12] *Kṣatriya* îi protejau pe cei slabi și făceau daruri din caritate. Cu toate că erau cunoscători ai *śāstrelor,* ei nu-și asumau niciodată poziția de învățători. Datoria lor era să lupte pentru o cauză dreaptă. De exemplu, în *Bhagavad-gītā,* Arjuna nu a mai vrut să lupte, dar Kṛṣṇa l-a îndemnat să lupte pentru că era de datoria lui ca și *kṣatriya.*

Śāstrele mai prezintă datoriile ce revin unui *vaiśya,* cît și cele ale unui *śūdra:* „A se ocupa de ferme, de protejarea vacilor și de afaceri reprezintă activitățile caracteristice pentru un *vaiśya,* iar pentru *śūdra* există munca și serviciul către ceilalți."[13] După *śāstrele* vedice, vaca este asociată lui Bhagavān Kṛṣṇa și petrecerilor Sale și este totodată una dintre cele șapte mame ale omului. De aceea, după standardul āryan, uciderea vacilor este un lucru barbar. Așa după cum un rege protejează oamenii ce-i sînt supuși, un *vaiśya* protejează vacile. Un *vaiśya* este în primul rînd un agricultor, care cultivă cereale și legume în ferme sătești și paște turme de vaci. Societatea vedică nu era avansată în ceea ce privește industria și urbanizarea. În concepția vedică, omul poate trăi fericit cu puțin pămînt pe care să-și cultive cerealele și să-și pască vitele. În acest mod problemele sale economice sînt rezolvate. Pentru *vaiśya* bogăție nu înseamnă banii, ci vacile, cerealele, untul și laptele. Aparent, acești oameni erau deprinși cu nestematele, cu hainele scumpe și chiar cu aurul și, deseori, ei luau aceste lucruri în schimbul produselor agricole.

Śūdra îndeplineau servicii pentru celelalte trei clase. *Śūdra* erau oameni fără înclinații pentru viața intelectuală, militară sau negustorească. Cu toate acestea, în *Bhagavad-gītā,* Kṛṣṇa ne asigură că orice ordin social poate atinge țelul suprem: „Cei ce-și găsesc adăpost în Mine, chiar dacă aparțin unei nașteri inferioare – femei, *vaiśya* (comercianți), ca și *śūdra* (muncitori) – pot atinge destinația supremă."[14]

Corespunzător cu *karma* sa, *jīva* primește un corp situat în stările naturii. Spiritual, deosebirile dintre caste – ca și toate celelalte diferențe materiale – nu există. În același timp însă, astfel de distincții dau posibilitatea fiecăruia în societate să se angajeze pe deplin în a-L servi și a-L mulțumi pe Supremul Bhagavān.

Îndatoririle prescrise în cele patru ordine spirituale

Primul ordin în care se intră este *brahmacarya,* viața de student celibatar. După maestrul vedic Yājñavalkya: „Jurămîntul de *brahmacarya* ajută pe cel ce îl practică să se abțină de la imoralitate sexuală în acțiunile, cuvintele și gîndurile sale – oricînd, în orice împrejurări și în orice loc." De aceea, *brahmacarya* se respectă din copilărie, cînd nu există încă nici o noțiune despre sexualitate. La vîrsta de cinci ani, copiii sînt trimiși la *gurukula,* reședința maestrului spiritual, iar maestrul îi educă în disciplina strictă de *brahmacarya.*

Exercițiul de *brahmacarya* formează caracterul pentru toată viața. În acești primi ani, maestrul observă înclinațiile studentului său și determină *varṇa* pentru care este el cel mai potrivit. Cînd băiatul ajunge la douăzeci și cinci de ani, el poate părăsi viața de *brahmacārī* și protecția maestrului spiritual pentru a se căsători și a începe viața de familie. Ideea este că, exersîndu-se prin parcurgerea stadiului de *brahmacārī*, el nu va deveni în nici o împrejurare victima sexualității neîngrădite.

Moralistul vedic Cāṇakya Paṇḍita spune că omul educat privește fiecare femeie, cu excepția propriei sale soții, ca pe mama sa, proprietatea altora ca pe un gunoi în stradă și tratează pe fiecare așa cum i-ar place lui însuși să fie tratat.

În concepția vedică, restrîngerea vieții sexuale este vitală, pentru că practica sexuală reprezintă dorința materială ce înlănțuie cel mai puternic. Datorită atașamentului față de plăcerile sexuale, omul se întoarce în lumea materială și suportă mizeriile materiale, viață după viață. Pentru siguranță, sistemul *varṇāśrama* creează o adaptare a dorințelor adînc înrădăcinate ale lui *jīva* pentru satisfacerea simțurilor. În esență, sistemul *varṇāśrama* oferă un mod de viață în care omul își poate satisface dorințele și în care, totodată, prin reglementare, el se poate detașa treptat de legătura materială.

Gṛhastha (susținătorul de familie) are o licență pentru plăcerile simțurilor, care nu este îngăduită în celelalte trei *āśrama*, dar totul este reglementat în așa fel încît el să-și poată satisface dorințele și totuși să se purifice spiritual. Într-o căsătorie *gṛhastha*, relațiile sexuale sînt permise numai pentru a produce copii buni. Cu toate că *gṛhastha-āśrama* acordă licență pentru plăcerea sexuală, *Vedele* cer ca cineva să nu devină mamă sau tată, decît dacă îi poate elibera pe cei ce depind de el de moarte. Purificarea existenței copilului începe în momentul concepției în pîntecul mamei. În ritualul *garbhādhāna-saṁskāra*, părinții își exprimă intenția de a avea un copil și îndeplinesc o ceremonie care să le purifice conștiința înainte de concepție.

A treia *āśrama* e numită *vānaprastha*, sau viața retrasă. Cineva poate fi situat ideal în *gṛhastha-āśrama*, cu toate astea, el este sfătuit să se elibereze de toate legăturile familiale la vîrsta de cincizeci de ani, cu scopul de a se pregăti pentru viața următoare. *Vānaprastha* este un stadiu intermediar între viața de *gṛhastha* și renunțarea totală. În *vānaprastha-āśrama* soțul și soția își întrerup relațiile sexuale, dar soția poate rămîne cu soțul ca și însoțitoarea sa. În mod ideal, ei călătoresc împreună la locuri sfinte de pelerinaj ca și Hardwar, Hṛṣīkeśa, Vṛndāvana și Purī. Prin călătorii în aceste locuri sacre, *vānaprastha* se detașează de căminul lor, de familia și de afacerile lor. În cele din urmă, bărbatul rupe toate legăturile de familie și adoptă *sannyāsa*, ordinul renunțării.

Sannyāsī este maestrul spiritual al tuturor *varṇa* și *āśrama* și cel ce trăiește după instrucțiunile vedice are îndatorirea de a-i arăta respect. Deoarece el este întruchiparea renunțării, unui *sannyāsī* i se acordă cea mai înaltă prețuire. Cel ce e pregătit să adopte *sannyāsa* se apropie de un *sannyāsī* și îi cere să primească ordinul renunțării printr-o ceremonie vedică. După ce a adoptat în mod oficial *sannyāsa*, el își va rade părul de pe cap, va îmbrăca haine simple, de culoarea șofranului și va purta un băț de *sannyāsī* (*daṇḍa*). El este considerat din punct de vedere civil mort, iar soția sa, rămasă în grija copiilor mai mari, devine oficial văduvă.

Cu toate acestea, legăturile de familie sînt atît de puternice încît noului *sannyāsī* i se permite la început să trăiască într-o casă mică, la o oarecare distanță de casa sa și să accepte mîncare trimisă de familia sa. Deci *kuṭīcaka* este prima dintre cele patru stadii progresive de *sannyāsa* (*kuṭīcaka* însemnînd cel ce trăiește într-o căsuță). În cea de a doua fază (*bahūdaka*), el nu mai primește mîncare de acasă, ci pleacă în alte sate pentru a propovădui cunoașterea vedică. În acest timp, își asigură masa cerșind din casă în casă. În al treilea stadiu (*parivrājakācārya*), un *sannyāsī* se lasă cu totul în mila Supremului Bhagavān și călătorește pe distanțe mari, pentru a da învățătură spirituală oricui îi iese în cale. În stadiul final (*paramahaṁsa* sau „omul ca o lebădă"), el s-a

realizat complet pe sine ca și servitor al Supremului Bhagavān și e capabil de a-i instrui pe alții în arta *bhakti-yogăi,* iubirea de Dumnezeu.

Un *sannyāsī* care stă singur și meditează în mod constant asupra Supremului Bhagavān este numit *bhajanānandī.* Un *sannyāsī* care acceptă discipoli se numește *goṣṭhy-ānandī.* Asupra lui *goṣṭhy-ānandī sannyāsī,* Bhagavān Kṛṣṇa face următoarea apreciere: „Pentru cel ce face înțeles secretul suprem devoților, serviciul devoțional este garantat și, în final, el se va întoarce la Mine. Nu există în lume servitor care să-Mi fie Mie mai drag și nici nu va exista vreunul mai drag decît el vreodată."[15]

Ținînd cont de diversele poziții pe care oamenii le au în cadrul tendințelor naturii, *varṇāśrama-dharma* oferă un sistem științific, menit elevării fiecăruia. Țelul ultim al culturii vedice este predarea Supremului Bhagavān și această dăruire este *siddhānta* ce guvernează literatura și tradiția vedică.

8/ Primii indianiști

Primii occidentali care au cercetat literatura vedică au fost britanicii, în a doua jumătate a secolului al optsprezecelea. Opera lor poate fi înțeleasă cel mai bine în contextul istoric mai larg[1] al guvernării britanice în India.

Scurt istoric al guvernării britanice în India

Printre primii invadatori ai Indiei s-au numărat persanii (600 î C.) și grecii sub Alexandru cel Mare (300 î.C.). Cel dintîi mare imperiu hindus din India, Imperiul Maurya, întemeiat de Candragupta (300 î.C.) s-a extins sub împăratul Aśoka pînă la a cuprinde întregul subcontinent și a sprijinit budismul. După Aśoka, diverse triburi nordice au invadat India, pînă sub domnia unei alte dinastii Gupta, care a unificat o parte a țării pentru cîteva sute de ani. În secolul șapte, arabii musulmani au început să cucerească India și mulți conducători musulmani au ridicat imperii, pînă la Imperiul Mogul, al cărui principal stăpînitor a fost Akbar. Sub domnia fiului lui Akbar, Jahangir (1605 – 1627), britanicii și-au stabilit primul punct comercial în India. Primii europeni care au sosit au fost portughezii și aceștia au intrat în competiție cu francezii și englezii pentru controlul comercial asupra orașelor portuare. Prin încheiere de înțelegeri cu conducătorii locali, companiile comerciale au devenit mai puternice decît Imperiul Mogul. Companiile au primit monopoluri oficiale din partea guvernelor lor și au ținut armate uriașe de mercenari. Prin victoria asupra unei armate indiene în bătălia de la Plassey, în 1757, British East India Company a obținut în final supremația. În decursul secolului al optsprezecelea, compania a anexat prin tratative sau a cîștigat terenuri prin campanii militare; avînd în cele din urmă controlul deplin asupra Indiei, ea a cedat țara Guvernului Britanic.

La început, Guvernul Britanic a fost prudent în a nu forța vreo

schimbare în ceea ce privește religia poporului indian. Această politică a părut mereu a fi cea mai înțeleaptă pentru a conduce cele cîteva sute de milioane de cetățeni indieni fără a da naștere la revolte. Astfel, sub Lord Cornwallis (1786 – 1793, 1805) *laissez-faire*-ul a dominat atitudinea lui East India Company față de modul indian de viață.[2] Prin reglementările lui East India Company din 1793, generalul guvernator a promis „să păstreze legile din Shaster și Koran și să-i protejeze pe nativii indieni în exercitarea liberă a religiei lor."[3] Totuși, cu un an înainte ca aceste reglementări să intre în vigoare, Charles Grant a scris: „Compania a manifestat un zel lăudabil pentru extinderea, atît cît i-au permis mijloacele, a cunoașterii Evangheliei printre triburile păgîne în mijlocul cărora fabricile ei erau plasate."[4] În 1808, același autor a descris deschiderea școlilor creștine și traducerea Bibliei în dialectele indiene ca pe „principalele eforturi făcute sub patronajul Guvernului Britanic în India de a împărtăși nativilor o anumită cunoaștere a creștinismului."[5]

Istoricul Vincent Smith prezintă trei tendințe principale în politica britanică la începutul anilor 1800.[6] Conservatorii, care erau interesați în a ameliora modul indian de viață, recomandau însă o prudență extremă din teama de reacții violente; ei și-au dat seama că tradițiile indiene nu vor fi răsturnate cu ușurință. Liberalii au simțit nevoia de a introduce ideile și valorile apusene, dar au sperat să le poată integra treptat. Raționaliștii, conduși de George Berkeley și David Hume, au avut intenții mai radicale. Ei erau de părere că rațiunea poate învinge întreaga ignoranță umană. Și cum Apusul era campionul rațiunii, Orientul nu avea decît de profitat din această cunoaștere.

Pentru cei mai mulți englezi ai secolului al optsprezecelea (fie că se aflau la ei acasă sau în străinătate), religie însemna creștinism. Firește, rasismul a avut și el rolul său. „Atitudinea europenilor față de indieni se datora unui sentiment de superioritate rasială – o convingere păstrată cu grijă și care era împărtășită de orice englez în India, de la cei mai de sus la cei mai de jos."[7] Astfel, generalul guvernator, marchizul de Hastings, la sosirea sa

în India, în 1813, scria: „Hindusul pare o ființă limitată la simple funcții animale și chiar și în acestea indiferent... cu un intelect cu nimic superior celui al unui cîine."[8]

Fără autorizație sau permisiune guvernamentală, evangheliști creștini au venit în India, cu scopul de a face prozeliți pentru a îndepărta „superstițiile țării".[9] Alexander Duff (1806 – 1878) a fondat Scots College, în Calcutta, pe care el l-a preconizat ca pe „un centru pentru o mare campanie împotriva hinduismului".[10] Duff a căutat să-i convertească pe nativi înrolîndu-i în școli și colegii engleze și a pus accentul pe însușirea creștinismului prin intermediul limbii engleze. Un alt misionar de frunte, un baptist, William Carey (1761 – 1834) s-a strecurat ilegal în India și a făcut o propagandă atît de zeloasă împotriva culturii vedice, încît Guvernul Britanic din Bengal i-a pus stavilă ca unui pericol politic. După ce a confiscat un număr de pamflete create de Carey, generalul guvernator al Indiei, Lordul Minto, le-a caracterizat pe acestea ca „invective grosolane... Lipsite de argumente de orice fel, ele erau pline de focul iadului și de focuri chiar mai arzătoare, aruncînd acuzații asupra unei întregi rase de oameni, doar pentru că aceștia credeau în religia pe care o învățaseră de la părinții lor."[11] Duff, Carey și alți misionari au cîștigat cu timpul putere și au devenit și mai agresivi; în cele din urmă, ei au obținut permisiunea de a-și duce campaniile fără autorizație guvernamentală. Misionarii s-au opus în mod activ încercării Guvernului Britanic de a lua o poziție neutră față de cultura indiană și au acționat plini de optimism întru convertirea totală a nativilor. Ei nu au ezitat să înfiereze literatura vedică, spunînd că ea reprezintă doar „absurdități" menite „amuzamentului copiilor".[12]

Istoricul Arthur D. Innes scrie: „Educatorii nu au prea reușit să-și ascundă speranțele lor, după care cunoașterea vestică avea să dizolve poveștile sacre ale Orientului, iar fundamentul credințelor populare păstrate cu grijă avea să fie înlăturat."[13] Suspiciunea legată de constrîngerea religioasă a învrăjbit relațiile indo-britanice și, în 1857, a contribuit în mare măsură la răscoala Sepoy (a mercenarilor indieni).[14]

Primii savanți

Acesta era cadrul în care au apărut primii indianiști. Acești primi cercetători ai *Vedelor* nu au format un grup politic sau științific unitar; ei erau de diverse orientări, conservatori, liberali și radicali. Sir William Jones, primul britanic care a stăpînit sanscrita și a studiat *Vedele*, și-a atras furia eminentului istoric britanic James Mill pentru „ipoteza sa privind existența unui înalt nivel de civilizație".[15] În mod caracteristic, Mill credea că oamenii din India nu au fost niciodată civilizați și, de aceea, pretenția lor de a fi avut un trecut glorios (care a fost susținută de unii dintre primii indianiști) era pur și simplu fantezie istorică. În orice caz, prin traducerea *Vedelor* pentru cititorul occidental, dovedind astfel vechiul geniu vedic, savanții au sporit prestigiul Indiei în Occident. Pe de altă parte, cum a spus Aubrey Menen: „Trebuie să nu uităm că ei (englezii din secolul al șaptesprezecelea) nu erau englezii aproape păgîni de astăzi. Fiecare om era un creștin și făcea parte din datoria unui creștin să spele păgînul în sîngele mielului."[16]

Cu toate acestea, unii dintre primii savanți au ajuns să admire cultura vedică pe care o cercetau, chiar dacă inițial s-au imaginat pe ei înșiși purtători ai luminii creștine în întunecimea religioasă a păgînilor.

Sir William Jones (1746–1794), Charles Wilkins (1749–1836) și Thomas Colebrooke (1765–1837) sînt considerați a fi părinții indianisticii.[17] Jones a fost educat la Oxford și acolo și-a început studiile în limbi orientale, precum și în alte limbi; se spune că a stăpînit în total șaisprezece. În plus, a scris o gramatică a limbii persane, a tradus din diverse literaturi orientale și a practicat dreptul. După numirea sa ca judecător al Curții Supreme, Sir William a plecat în Calcutta, în 1783. Acolo a fondat Societatea Asiatică din Bengal al cărei președinte a fost toată viața. A tradus un număr de opere sanscrite în engleză, iar cercetările sale în domeniul lingvistic l-au afirmat ca pe una dintre cele mai strălucitoare minți ale secolului al optsprezecelea. Sir William nu a

avut tendința de a folosi invective împotriva altor religii, în special cea vedică, pe care o admira. În viziunea sa, povestirile Orientului, ca și cele ale Greciei și ale Romei, puteau îmbogăți atît tradiția engleză, cît și mintea umană. În mod paradoxal, poziția lui Sir William era aceea a unui „creștin convins și sincer".[18] Astfel, el a descris *Bhāgavata Purāṇa* ca pe o „poveste amestecată"[19] și a făcut supoziții după care *Bhāgavata* ar veni de la evangheliile creștine, aduse în India și „repetate hindușilor, care le-au grefat pe vechea fabulă a lui Ce'sava (Keśava, un nume al lui Kṛṣṇa), Apollo al Greciei."[20] Bineînțeles, această teorie a fost infirmată prin aceea că dovezi ale venerării lui Kṛṣṇa au precedat epoca lui Cristos cu sute de ani.[21]

H.H. Wilson (1786–1860), recunoscut ca „cel mai mare expert în sanscrită al timpului său",[22] și-a desăvîrșit educația la Londra și a călătorit în India în carul serviciului medical al lui East India Company. El a fost secretar al lui Asiatic Society din Bengal (1811–1833) și, cu toate că își îndeplinea și obligațiile ca medic, a reușit să publice un dicționar sanscrit-englez. A devenit profesor permanent de sanscrită la Oxford în 1833 și director al lui Royal Asiatic Society în 1837. Titlurile atribuite numelui său includ *Viṣṇu Purāṇa*, *Prelegeri asupra sistemelor religioase și filozofice ale hindușilor* și *Ṛg Veda*, printre altele. El și-a adus de asemenea contribuția la cartea lui Mill *Istoria Indiei* și a tipărit mai multe traduceri din literaturile orientale. A propus ca Marea Britanie să se abțină de la a-i forța pe hinduși să renunțe la tradițiile lor religioase. În comparație cu evangheliștii, el a părut a fi un campion al protejării ideilor vedice. Totuși, unele lucruri pe care le-a afirmat pot să ne surprindă:

> Din rezumatul ce ți-a fost prezentat, îți vei da seama că religia practică a hindușilor nu este în nici un caz un sistem concentrat și compact, ci un compus eterogen, alcătuit din elemente variate și nu rareori incompatibile și că s-au făcut adăugiri ample și neautorizate la cîteva fragmente vechi, cele mai multe dintre acestea adăugiri fiind deosebit de dăunătoare și rușinoase. În orice caz, nu ne este de mare folos să încercăm să facem lumină în această

> multitudine; superstițiile lor se bazează pe ignoranță și pînă cînd fundamentul nu va fi îndepărtat, suprastructura, oricum fantezistă și putredă, va rămîne întreagă.[23]

Fundamental, Wilson a simțit că ar trebui ca pur și simplu cultura creștină să o înlocuiască pe cea vedică și a crezut că o cunoaștere completă a tradițiilor indiene ar ajuta la împlinirea acestei convertiri. În conservatorismul său îndulcit, el pare a se fi făcut ecoul lui East India Company. Conștient de faptul că locuitorii Indiei nu vor renunța cu ușurință la tradițiile lor, el a făcut acest comentariu plin de abilitate:

> Întreaga orientare a tradiției brahmanice este îndreptată spre obținerea dependenței de autoritate – la început de *guru*, apoi de cărți. Un învățat *brāhmaṇa* nu crede decît în învățătura primită; el nu se aventurează niciodată spre o gîndire independentă; el face apel la memorie; citează texte fără măsură și cu o fidelitate indiscutabilă. Ar fi greu să-l convingi că *Vedele* sînt opere foarte obișnuite, scrise de oameni, că *Purāṇele* țin de vremurile moderne și sînt neautentice sau chiar și numai că *tantrele* nu ar merita respect. Atîta timp cît el opune autoritatea rațiunii și înăbușă eforturile de convingere pentru sentințele unui înțelept celebru, înțelegerea sa nu poate fi influențată decît într-o foarte mică măsură. De aceea, e sigur că el va apela la autoritățile sale și deci e important să se arate că aceste autorități sînt lipsite de valoare.[24]

Wilson a mai prevenit asupra faptului că adepții *Vedelor* vor arăta mai degrabă o „împotrivire tenace", legată de „principiile lor speculative... mai ales cele privind natura și condiția sufletului."[25] Dar el spera că printr-un efort inspirat, serios, „înșelătorul" sistem de gîndire vedică va fi „dezvăluit, pentru a se arăta că este greșit și fals prin sulița Ithuriel a adevărului creștin."[26] Ca cel dintîi titular al cursului de sanscrită la Oxford, H.H. Wilson a ținut conferințe publice pentru promovarea cauzei sale. Intenția lui a fost ca prelegerile „să-i ajute pe candidați – contra unei sume de două sute de lire... să ajungă la cea mai bună infirmare a sistemului religios hindus."[27]

Scrierile lui Wilson sînt pline de asemenea pasaje ce cuprind o metodă detaliată de a exploata psihologia vedică înnăscută prin imitarea relației *guru*-discipol. În cazul lui Wilson, acuzația de a fi fost părtinitor a fost agravată de acuzațiile de învățătură lipsită de validitate. Recent, Natalie P.R. Sirkin a prezentat dovezi documentate ce-l dezvăluie pe Wilson ca pe un plagiator; cele mai importante lucrări publicate de el au fost manuscrise adunate de la autori decedați, ale căror opere și le-a atribuit, scriind în același timp și lucrări ce nu se bazau pe o muncă serioasă de cercetare. „A scris o analiză asupra *Purāṇelor* fără să le citească."[28]

Un alt binecunoscut pionier al indianisticii a fost F. Max Müller (1823–1900), născut la Dessau și educat la Leipzig. Acesta a învățat sanscrita și a tradus antica *Hitopadeśa* înainte de a sosi în Anglia, în 1846. Autorizat de către East India Company să traducă *Ṛg Veda*, el a trăit la Oxford și a scris multe cărți de mitologie și religie comparată. Müller este cunoscut cu precădere pentru seria lui „Cărți sacre ale Orientului", o operă de cincizeci de volume, căreia i s-a dedicat începînd cu 1875.

În 1876, Müller i-a scris unui prieten: „India este mult mai coaptă pentru creștinism decît au fost Roma sau Grecia pe vremea Sfîntului Pavel."[29] El a adăugat că nu i-ar place să meargă în India ca misionar, pentru că asta l-ar face dependent de guvern. Preferința sa este exprimată astfel: „Mi-ar place să trăiesc vreo zece ani liniștit și să învăț limba, să încerc să-mi fac prieteni și numai după aceea să văd dacă sînt potrivit să iau parte într-o activitate prin intermediul căreia vechea ticăloșie a amestecului clerului indian în viața laică ar putea fi nimicită, deschizînd calea pentru simpla învățătură creștină."[30] Müller a considerat filozofia vedică „legendă āryană" și „mit" și a crezut că această civilizație āryană n-a făcut decît să ajute evoluția creștinismului. „Istoria pare a arăta că întreaga rasă umană a necesitat o instruire treptată înainte, în deplinătatea timpului, ca să se poată mărturisi adevărurile creștinismului."[31] Müller a adăugat: „Vechile religii pe care le-a avut lumea nu au făcut decît să servească la netezirea căii lui Cristos, contribuind la aceasta prin greșelile lor."[32]

Succesorul lui H.H. Wilson în postul de profesor permanent la

Oxford a fost Sir Monier Monier-Williams (1819–1899). Născut la Bombay, Monier-Williams a urmat colegiul lui East India Company și, mai tîrziu, a predat acolo. După numirea sa ca profesor de sanscrită la Oxford, în 1870, el a ținut o prelegere inaugurală intitulată „Studiul sanscritei în relație cu activitatea misionară în India". Monier-Williams a mai scris o carte numită *Hinduism* (1894), care a fost publicată și distribuită de Societatea pentru Promovarea Cunoașterii Creștine. El este cunoscut studenților la indianistică din secolul douăzeci mai ales pentru al său *Dicționar sanscrit-englez*. Și-a dedicat de asemenea douăzeci și cinci de ani fondării unui institut la Oxford pentru răspîndirea informațiilor legate de literatura și cultura indiană. A reușit să ducă aceasta la bun sfîrșit și astfel Indian Institute a luat ființă oficial în 1896. Monier-Williams nu a fost de acord cu viziunea lui Müller asupra *śāstrelor* vedice referitoare la evoluția spre creștinism:

> În mod sigur nu se poate face o greșeală mai mare decît să forțezi aceste biblii necreștine în conformitate cu o teorie științifică a dezvoltării și apoi să prezinți Sfînta Biblie creștină ca pe o încoronare a evoluției religioase. Departe de aceasta, astfel de biblii necreștine sînt toate dezvoltări într-o direcție greșită. Toate încep cu o licărire de lumină adevărată și sfîrșesc într-o totală întunecime.[33]

Monier-Williams a scris în continuare: „Am impresia că misionarii noștri sînt deja suficient de convinși de necesitatea studierii acestor opere și de aceea de a se pune la curent cu falsele credințe împotriva cărora au de luptat. Ce șansă ar putea avea o armată de invadatori în țara dușmanului, fără o cunoaștere a poziției și tăriei fortărețelor sale și fără a ști cum să întoarcă bateriile pe care le-ar putea captura împotriva inamicului?"[34]

Un alt pionier indianist a fost Theodore Goldstücker (1821–1872), care s-a născut la Königsberg și și-a desăvîrșit educația acolo și la Bonn, unde a studiat sanscrita, filozofia și limbile orientale. După ce s-a stabilit în Anglia, în 1850, a primit numirea ca profesor de sanscrită la London's University College; a păstrat acest post pînă la sfîrșitul vieții. Goldstücker a scris mai multe cărți despre literatura sanscrită și a fondat Societatea pentru

Publicarea Textelor Sanscrite. A luat parte la multe proiecte de cercetare și elaborare de lucrări scrise referitoare la India. *Dicționarul Biografic Indian* îl prezintă ca pe o autoritate în literatura hindusă veche.[35] Goldstücker i-a privit pe indieni ca pe niște ființe împovărate de religia vedică, aceasta nefăcînd altceva decît să le aducă peste tot în lume „dispreț și batjocură". În consecință, a propus ca ei să fie reeducați în valori europene. Goldstücker a scris: „Mijloacele de a combate acest adversar sînt tot atît de simple, pe cît sînt de irezistibile: o instruire corectă a tinerei generații în vechea sa literatură."[36] În cartea sa *Scrieri inspirate ale hinduismului*, Goldstücker a atacat valabilitatea literaturii vedice. Scopul său a fost să demonstreze noii generații de adepți ai *Vedelor* că el a desființat în mod scolastic scriptura lor și că ei ar trebui să-și manifeste aprecierea prin adoptarea valorilor europene și schimbarea modului lor de a fi.

Este lamentabil faptul că acest *raison d'être* sectant a umbrit primele studii asupra literaturii vedice. În orice caz, citind teoriile și analizele acestor primi indianiști, studentul ar trebui să nu uite părtinirea existentă în spatele strălucitoarei învățături.

Influența lor asupra științei moderne

E de la sine înțeles că azi, departamentele pentru sanscrită ale colegiilor nu mai acordă premii pentru „cea mai bună respingere a hinduismului". În realitate, dacă cineva citește una dintre cărțile curente ale cercetătorilor în domeniul vedic, va afla că autorii se descriu pe ei înșiși ca „simpatizanți din afară", „prieteni ai Indiei" și „admiratori ai tradiției de toleranță a religiei indiene".

Cu toate acestea, unele dintre principalele teze ale indianiștilor misionari au apărut mai tîrziu ca lucruri demne de stimă. Doar pentru că au fost pionierii, Wilson, Monier-Williams, Müller și alții au lăsat o impresie durabilă asupra modului în care trebuie abordat studiul *śāstrelor*. „Bazele pentru recuperarea trecutului Indiei au fost puse de către eminenți savanți clasici, incluzîndu-i pe Sir William Jones, James Prinsep, H.T. Colebrooke

şi H.H. Wilson... ceea ce datorăm acestor oameni este cu adevărat enorm."[37]

Savanţii vedici moderni nu sînt înclinaţi spre misionarism, totuşi, destul de des, din uzanţe academice, ei aprobă tacit multe dintre concluziile primilor indianişti. Spre exemplu, primii cercetători au descris literatura vedică sub forma unui amestec de texte nearmonizate. Sir Monier Monier-Williams a scris: „Da, după un studiu de o viaţă asupra cărţilor religioase ale hinduşilor mă simt obligat să-mi exprim public părerea despre ele. Acestea încep promiţător, în mijlocul scînteilor de adevăr şi lumină, iar ocazional a gîndurilor sublime provenite de la sursa întregului adevăr şi a luminii, dar sfîrşesc într-o tristă descompunere şi în lamentabile impurităţi."[38] La fel ca şi predecesorii lor, savanţii zilelor noastre nu acordă credit *Purāṇelor,* cu toate că *ācārya* vedici au acceptat *Purāṇele* la egalitate cu celelalte *śāstre* vedice. Recent, un savant a făcut un comentariu în care a spus că Müller a încercat să transforme hinduismul într-o „formă nouă şi mai pură" şi nu a reuşit, dar „concepţia sa asupra istoriei hinduismului, care prezintă o antiteză între forma ei vedică şi aşa numita formă purāṇică... supravieţuieşte încă într-o versiune ajustată".[39] În plus, mulţi dintre savanţii zilelor noastre continuă să susţină că *Vedele* sînt esenţialmente mitologice şi că *Purāṇele* nu sînt nici măcar în consonanţă cu mitologia vedică. Cu alte cuvinte, savanţii dezaprobă ceea ce afirmă *ācārya* – anume că literatura vedică formează un tot coerent şi că *Purāṇele* reprezintă culmea ei. Dar cum *Purāṇele* sînt cele care susţin monoteismul, dacă nu le luăm în considerare, pierdem în parte imaginea vedică asupra Adevărului Absolut.

După cum ne puteam aştepta, mulţi dintre studenţii de astăzi ajung să considere literatura vedică lipsită de claritate şi neconcludentă. Cel mai adesea, cînd cineva îşi începe studiile de indianistică, aude că autorităţile vedice sînt dubioase, că existenţa eternă reprezintă doar năzuinţa spre perpetuarea sinelui şi că Dumnezeu şi semizeii sînt *ipso facto* mituri. De fapt, cel ce a compus *Vedele,* Vyāsadeva, deseori nici nu este pomenit. Moriz Winternitz scrie că numele autorilor literaturii vedice ne sînt necunoscute şi că uneori „un profet mitic al timpurilor primitive este numit autor."[40] Cu toate acestea, mărturiile vedice confirmă faptul că Vyāsadeva este cel ce a compus literatura: „După aceea, în a şaptesprezecea încarnare a Divinităţii, Śrī Vyāsadeva a apărut în pîntecul lui Satyavatī, soţia lui Parāśara Muni şi el a împărţit *Veda* cea unitară în mai multe ramuri şi subramuri."[41] Totuşi, Winternitz face următorul comentariu: „Cei care sînt ortodocşi... cred că acelaşi Vyāsa care a adunat laolaltă *Vedele* şi a compus *Mahābhārata* este şi cel care la începutul erei Kali-yuga, prezenta eră prin care trece lumea, a fost autorul celor optsprezece *Purāṇe.* Dar acest Vyāsadeva este o formă a slăvitului Domn Viṣṇu Însuşi."[42] Şi astfel, fără nici o altă explicaţie, Winternitz respinge posibilitatea paternităţii literare a lui Vyāsadeva şi trece mai departe luînd în discuţie alţi posibili autori: deoarece *Purāṇele* îl prezintă pe Vyāsadeva ca pe un *avatāra,* e evident că el nu a putut exista. În felul acesta personalităţile şi afirmaţiile vedice devin suspecte, chiar „mitologice", doar pentru că sînt nepămîntene. Cel ce studiază *Vedele* trebuie să înţeleagă clar că *Vedele* descriu ceea ce este dincolo de această lume şi a respinge ceea ce spun ele pe această bază înseamnă efectiv auto-înfrîngere. De *Vede* trebuie să te apropii cu mintea deschisă şi să le laşi să vorbească singure. Altfel, ele vor rămîne o amestecătură de „tristă putreziciune şi impurităţi lamentabile."

În zilele noastre, mulţi savanţi continuă să minimizeze validitatea existenţială şi transcendentală a *Vedelor,* de multe ori chiar fără a da măcar o explicaţie care să spună de ce cunoaşterea empirică ar fi superioară procesului *śabda,* cunoaşterea venită de la o autoritate. Astfel, subtil dar sigur, savanţii indianişti de azi au moştenit părtinirea pionierilor şi, cu toate că tendinţa nu mai este astăzi „evanghelistă", ci „empiristă", rezultatul este acelaşi. Cu tot respectul pentru eforturile lăudabile ale empiriştilor, noi propunem studentului să încerce să privească într-un mod nou

literatura vedică, prin ochii *Vedelor.* Lăsînd pentru moment la o parte moștenirea pionierilor indianiști britanici, proaspătul student al literaturii vedice va beneficia de întoarcerea la sursele primare – *śāstrele* originare și comentariile făcute de *ācārya.* În acest fel, fără noțiuni preconcepute, studentul va putea aprecia într-un mod superior cunoașterea coerentă și cu multe aspecte pe care o oferă *Vedele.*

Apendice

Îndrumător pentru pronunția sanscrită

De-a lungul secolelor, limba sanscrită a fost scrisă într-o multitudine de alfabete. Tipul de scriere cel mai răspîndit în India este cel numit *devanāgarī*, ceea ce în traducere exactă înseamnă „scrisul de urbe al zeilor, *deva*". Alfabetul *devanāgarī* constă din patruzeci și opt de caractere, incluzînd treisprezece vocale și treizeci și cinci de consoane. Vechii gramatici sanscriți au organizat alfabetul după principii lingvistice concise, iar acest aranjament a fost admis de către toți specialiștii apuseni. Sistemul de transliterație utilizat în această carte corespunde unui sistem acceptat de aproape toți specialiștii din ultimii cincizeci de ani și folosit pentru a indica pronunția fiecărui sunet sanscrit.

Vocala scurtă **a** este pronunțată ca în cuvîntul p**a**t; **ā** lung ca **a** în m**a**re; **i** scurt ca **i** în p**i**n. **Ī** lung este pronunțat ca în cuvîntul l**i**nă, **u** scurt ca în l**u**p, iar **ū** lung ca în r**u**gă. Vocala **ṛ** e pronunțată ca **ri** în **ri**ng. Vocala **e** se pronunță ca în cuvîntul englez th**e**y; **ai** ca în m**ai**; **o** ca în **o**u; iar **au** ca în cuvîntul englez h**ow**. *Anusvara* (**ṁ**), care este o nazală pură, e pronunțată ca **n** în cuvîntul francez bo**n,** iar *visarga* (**ḥ**), care e o aspirantă puternică, se pronunță ca sunetul **h** la sfîrșit de cuvînt. Astfel **aḥ** se pronunță **aha**, iar **iḥ** ca **ihi.**

Consoanele guturale – **k, kh, g, gh** și **ṅ** – se pronunță din gît în aproape același fel ca în engleză. **K** se pronunță ca în **k**întec, **kh** ca în E**kh**art, **g** ca în **g**reu, **gh** ca în lar**g h**otar și **ṅ** ca în li**ng**vistic. Consoanele palatale – **c, ch, j, jh** și **ñ** – sînt pronunțate din cerul gurii cu mijlocul limbii. **C** se pronunță ca în **c**eas, **ch** ca în englezescul staun**ch h**eart, **j** ca în **g**er, **jh** ca în cuvîntul englez he**dgeh**og, iar **ñ** ca în cuvîntul englez ca**ny**on. Consoanele cerebrale – **ṭ, ṭh, ḍ, ḍh** și **ṇ** – se pronunță cu vîrful limbii împins spre rădăcina dinților și retras consecutiv. **Ṭ** e pronunțat ca în **t**ub, **ṭh** ca în engleză în ligh**t h**eart, **ḍ** ca în **d**ans, **ḍh** ca în engleză

red-hot, iar **ṇ** ca în **nucă**. Consoanele dentale – **t, th, d, dh** și **n** – se pronunță în același fel ca și cerebralele, însă cu partea din față a limbii îndreptată spre dinți. Consoanele labiale – **p, ph, b, bh** și **m** – sînt pronunțate cu buzele. **P** se pronunță ca în **pin**, **ph** ca în cuvîntul englez **uphill**, **b** ca în **barcă**, **bh** ca în engleză în **rub hard** iar **m** ca în **mama**. Semivocalele – **y, r, l** și **v** – se pronunță respectiv ca în **yes**, **rugă**, **lumină** și **voce**. Sibilantele – **ś, ṣ** și **s** – sînt pronunțate respectiv ca în cuvîntul german **sprechen** și în cuvintele **șine** și **soare**. Litera **h** se pronunță ca în cuvîntul **hartă**.

Note

Capitolul unu

1. Moriz Winternitz spune că *Purāṇele* sînt cărți sacre de gradul doi. F. Max Müller susține teoria după care ele ar fi antiteza *Vedelor*, fiind primitive și degradate. Horace H. Wilson atribuie scrierea *Bhāgavata Purāṇei* gramaticianului Vopadeva. Acestea sînt cîteva exemple asupra modului în care alte literaturi vedice decît cele patru *Vede* sînt privite ca mai puțin autentice sau ca opere ulterioare.
2. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrīmad-Bhāgavatam, Cîntul Întîi*, vol. 1, pag. 210 (cunoscută și ca *Bhāgavata Purāṇa.*)
3. Karl H. Potter, *Presuppositions of India's Philosophies*, pag. *vii.*
4. Sarvepalli Radhakrishnan și Charles A. Moore, pag. *xxiii.*
5. Heinrich Zimmer, *Philosophies of India*, pag. 4.
6. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Bhagavad-gītā As It Is*, pag. 630, (13.8-12) (aici menționată ca *Gītā*).
7. *Indian Thought and Its Development*, traducere de D-na Charles E.B. Russell, pag.1.
8. Bhakti Śrī Rūpa Siddhāntī Gosvāmī, traducere din *Vedānta-sūtra* (din Kṛṣṇa Dvaipāyana-Vyāsa), pag. 45.
9. Bhaktivinoda Ṭhākura, „Aruṇodaya-kīrtana", *Cîntece compuse de ācārya vaiṣṇava*, culegere de Acyutānanda Svāmī, pag. 29.
10. *Gītā*, pag. 80.
11. Rai Bahadur Srisa Chandra Vasu Vidyarnava, trad. *Bṛhad-āraṇyaka Upaniṣad* (din *Yajur Veda Albă*).
12. Hiriyanna, Mysore, *Popular Essays in Indian Philosophy*, pag. 14.
13. Ananda K. Coomerswamy, ed., *Am I My Brother's Keeper?*, pag. 55.
14. Bhakti Śrī Rūpa Siddhāntī Gosvāmī, trad., *Muṇḍaka Upaniṣad* (din *Atharva Veda*), pag. 89.
15. Hiriyanna, *Popular Essays*, pag. 13.
16. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *The Nectar of Instruction*, pag. 1.

17. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrī Caitanya-caritāmṛta, Ādi-līlā*. vol. 1, pag. 255.
18. Narottama dāsa Ṭhākura, „Nāma-saṅkīrtana“, *Cîntece*, adunate de Acyutānanda, pag. 60-61.
19. Bhakti Śrī Rūpa Siddhāntī Gosvāmī, trad., *Śvetāśvatara Upaniṣad* (din *Yajur Veda Neagră*), pag. 388.
20. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Kṛṣṇa, the Supreme Personality of Godhead*, vol. 3, pag. 75-76.
21. Ibid., pag. 76.
22. Troy Wilson Organ, *Hinduism*, pag. 57.
23. Hemchandra Raychaudhuri, *Studies in Indian Antiquity*, pag. 174.
24. Rhadakrishnan și Moore, *A Sourcebook in Indian Philosophy*, pag. 66.
25. Sarvepalli Radhakrishnan, *Indian Philosophy*, pag. 57-59.
26. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Teachings of Lord Caitanya*, pag. 30.

Capitolul doi

1. pag. 1.
2. Sarvepalli Radhakrishnan și Charles A. Moore, *A Sourcebook in Indian Philosophy*, pag. 355.
3. Sten Konow și Paul Tuxen, „The Indus Civilization“, *Traditional India*, ed. O.L. Chavarria-Aguilar, pag. 28.
4. *A History of Ancient Sanskrit Literature As It Illustrates the Primitive Religion of the Brahmins*, pag. 63.
5. Sarvepalli Radhakrishnan, *Indian Philosophy*, pag. 57-58.
6. Moriz Winternitz, *A History of Indian Literature*, vol. 1, trad. S. Ketkar, pag. 24.
7. Ibid.
8. Ibid.
9. Ibid.
10. Kendrick Frazier, „Human Evolution“, *Science News*, iulie, 1975.
11. Chavarria-Aguilar, *Traditional India*, pag. 24.
12. Sir Mortimer Wheeler, *Civilizations of Indus Valley and Beyond*, pag. 78.
13. Chavarria-Aguilar, *Traditional India*, pag. 11.
14. Ibid.

15. Patty Jo Watson, *Explanation in Archaeology*, pag. 22-23.
16. *Encyclopedia Brittanica*, s.v. „Prehistoric Religion“.
17. *Encyclopedia Brittanica*, s.v. „Linguistics“.
18. Stuart Piggot, *Prehistoric India to 1000 B.C.*, pag. 249.
19. Ibid., pag. 248.
20. S.M. Natarajan, „Vedic Society and Religion“, *An Outline of the Cultural History of India*, ed. Syad Latif, pag.14.
21. George Cardona, ed., *Indo-European and Indo-Europeans: Papers Presented at the Third International Indo-European Conference at the University of Pennsylvania*, pag. 253.
22. Piggot, *Prehistoric India*, pag. 248.
23. Cardona, *Indo-European and Indo-Europeans*, pag. 1-2.
24. Charles F. Hockett, *A Course in Modern Linguistics*, pag. 531.
25. Ibid.
26. Richard Garbe, *India and Christendom: The Historical Connection Between Their Religions*, trad. Lydia J. Robinson, pag. 214-217.

Capitolul trei

1. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrīmad-Bhāgavatam, Cîntul Întîi*, vol. 1., pag. 98 (cunoscută și ca *Bhāgavata Purāṇa.*) (Aici numită *Bhāgavatam*).
2. Bhakti Śrī Rūpa Siddhāntī Gosvāmī, *Vedānta-sūtra* (de Kṛṣṇa Dvaipāyana-Vyāsa), pag. 63.
3. *The Thirteen Principal Upaniṣads*, trad. Robert Ernest Hume, pag. 373.
4. Sarvepalli Radhakrishnan și Charles A. Moore, *A Sourcebook în Indian Philosophy*, pag. 38.
5. Thomas Hopkins, *The Hindu Religious Tradition*, pag. 39.
6. Ibid., pag.36.
7. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Bhagavad-gītā As It Is*, pag. 86, 98 (2.12; 2.20) (aici numită *Gītā*).
8. Ibid., pag. 100.
9. Ibid., pag. 651 (13.25).
10. Ibid. pag. 330 (6.20-23).
11. Ibid. pag. 712 (15.15).
12. *Bhāgavatam*, pag. 131 (1.2.33).

13. *Gītā*, pag. 292 (5.18).
14. Ibid. pag. 316, 341 (6.8; 6.32).
15. Bhaktisiddhānta Sarasvatī Gosvāmī Ṭhākura, trad., *Śrī Brahma-saṁhitā*, ed. Bhaktivilāsa Tīrtha Gosvāmī, pag. 124 (aici menționată ca *Brahma-saṁhitā*).
16. Ibid., pag. 128.
17. *Gītā*, pag. 371 (7.7)
18. *Brahma-saṁhitā*, pag. 1.
19. *Bhāgavatam*, pag. 166-167.
20. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrī Caitanya-caritāmṛta, Ādi-līlā*, vol. 1, pag. 159.
21. *Brahma-saṁhitā*, pag. 65.
22. *Gītā*, pag. 430-431 (8.20-21).
23. Ibid., pag. 94 (2.17).
24. Ibid., pag. 95.
25. Radhakrishnan și Moore, *Sourcebook*, pag. 508.
26. Troy Wilson Organ, *Hinduism*, pag. 115.
27. Ruth Reyna, *Introduction to Indian Philosophy*, pag. 61.
28. *Gītā*, pag. 380 (7.14).
29. Ibid., pag. 380.
30. Ibid., pag. 381-382 (7.15).
31. Radhakrishnan și Moore, *Sourcebook*, pag. 45.
32. *Gītā*, pag. 380 (7.14).
33. Ibid., pag. 263 (4.37).
34. Ibid., pag. 789 (18.11).
35. Ibid., pag. 670 (14.7).
36. Ibid., pag. 671 (14.8).
37. Ibid., pag. 677 (14.14-15).
38. Satischandra Chatterjee, *The Fundamentals of Hinduism*, pag. 40.
39. *Gītā*, pag. 129 (2.45).
40. Swami Nikhilananda, trad., *The Upaniṣads: A Second Selection*, pag. 133.
41. *Gītā*, pag. 370 (7.6).
42. Ibid., pag. 369-370.
43. Ibid., pag. 367, 369 (7.4-5).
44. Ca și *New World Dictionary of the English Language* al lui Webster, pag. 175.

45. Baron John S. Teignmouth, *Memoirs of Life, Writings and Correspondence of Sir William Jones*, pag. 362.
46. *Gītā*, pag. 427, 429 (8.17-18).
47. *Brahma-saṁhitā*, pag. 139.
48. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *The Nectar of Devotion*, pag. 103.
49. Louis Renou, *Hinduism*, pag. 20.

Capitolul patru

1. Śrīdhara Svāmī, *Subodhinī-ṭikā*, trad. Nārāyaṇa dāsa Bhakti-sudhākāra, pag. 2.
2. Thomas Hopkins, *The Hindu Religious Tradition*, pag. 91.
3. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Bhagavad-gītā As It Is*, pag. 28 (aici menționată ca *Gītā*).
4. *Hinduism*, pag. 33.
5. *Hinduism and Buddhism*, pag. 5.
6. *Gītā*, pag. 718-719 (15.19-20).
7. Ibid., pag. 835 (18.66).
8. Hopkins, *Hindu Religious Tradition*, pag. 94.
9. V.D. Mahajan, *Ancient India*, pag. 72.
10. Ruth Reyna, *Introduction to Indian Philosophy*, pag. 16.
11. Sarvepalli Radhakrishnan și Charles A. Moore, *A Sourcebook in Indian Philosophy*, pag. 355.
12. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrīmad-Bhāgavatam, Cîntul Întîi*, vol. 1, pag. 44 (cunoscută și ca *Bhāgavata Purāṇa*. Aici numită *Bhāgavatam*.)
13. Ibid., pag. 207-214.
14. Ainslee T. Embree, *The Hindu Tradition*, pag. 5.
15. Sayana Acarya, trad., *Ṛg Veda*, pag. 32.
16. *Gītā*, pag. 772 (17.23).
17. Ibid., pag. 394 (7.22).
18. Ibid., pag. 127 (2.42-42).
19. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrī Īśopaniṣad*, pag. 72-73.
20. Bhaktivinoda Ṭhākura și Bhakti Śrī Rūpa Siddhāntī Gosvāmī, trad., *Śrīmad Bhagavad-gītā with the Gītā-bhūṣaṇa Commentary of Śrīla Baladeva Vidyābhūṣaṇa*, pag. 769.
21. Ibid., pag. 770.

22. *Gītā*, pag. 504.
23. Ibid., pag. 129 (2.45).
24. Hopkins, *Hindu Religious Tradition*, pag. 39.
25. Encyclopedia of Religion and Ethics, s.v. „Vedic Religion."
26. Nalinimohan M. Sastri, *A Study of Śaṅkara*, pag. 22.
27. Swami Nikhilananda, trad., *The Upaniṣads: A Second Selection*, pag. 99.
28. Swami Gambhirananda, trad., *Eight Upaniṣads*, pag. 22.
29. Major B.D. Basu, I.M.S., ed., *The Sacred Books of the Hindus*, vol. 1, pag. 128.
30. *Gītā*, pag. 102.
31. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrī Caitanya-caritāmṛta, Ādi-līlā*, vol. 2, pag. 88.
32. Ibid., pag. 89.
33. Ibid.
34. Dr. Nisikanta Sanyal, Bh.S., comp., *Śruti-ratna-mālā*, pag. 195.
35. Embree, *Hindu Tradition*, pag. 214-215.
36. Mahajan, *Ancient India*, pag. 13.
37. *Bhāgavatam*, pag. 43-44.
38. Ibid., pag. 90.
39. Ibid., pag. 100.
40. George L. Hart III, *A Rapid Sanakrit Method*, pag. *iv*.
41. *Gītā*, pag. 227-228 (4.9).
42. *Bhāgavatam*, pag. 166-167.

Capitolul cinci

1. Troy Wilson Organ, *Hinduism*, pag.7.
2. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrī Caitanya-caritāmṛta, Madhya-līlā*, vol. 7, pag. 272.

Capitolul șase

1. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrī Īśopaniṣad*, pag.1.
2. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Bhagavad-gītā As It Is*, pag. 503, 690 (10.8; 14.27) (aici menționată ca *Gītā*).
3. Mahārṣi Kṛṣṇa Dvaipāyana Veda-vyāsa, *Śrīmad-Bhāgavata Mahā-purāṇa*, pag. 482.

4. Bhakti Śrī Rūpa Siddhāntī Gosvāmī, trad., *Kaṭha Upaniṣad* (din *Yajur Veda Neagră*), pag. 347.
5. *Gītā*, pag. 86 (2.12).
6. *The Speaking Tree: A Study of Indian Culture and Society*, pag. 362.
7. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrī Īṣopaniṣad*, pag. 45, 50.
8. Ibid., pag. 1.
9. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrī Caitanya-caritāmṛta, Ādi-līlā*, vol. 2, pag. 95-96.
10. Ibid., pag. 95.
11. Dinkar Vishnu Gokhale, ed., *The Bhagavad-gītā with the Commentary of Śrī Śaṅkarācārya*, pag. 6.
12. Ibid.
13. Ibid.

Capitolul șapte

1. *The Hindu Tradition*, pag. 8.
2. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrī Īśopaniṣad*, pag. 4.
3. Finley P. Dunne, Jr., *The World Religions Speak on the Relevance of Religion in the Modern World*, pag. 10.
4. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrīmad-Bhāgavatam, Cîntul Patru*, vol. 3, pag. 931.
5. Ibid., pag. 932.
6. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Bhagavad-gītā As It Is*, pag. 235 (4.13) (aici menționată ca *Gītā*).
7. Munilala Gupta, trad., *Viṣṇu Purāṇa*, pag. 228.
8. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrīmad-Bhāgavatam, Cîntul Întîi*, vol. 1, pag. 102.
9. Max Weber, *The Religion of India: The Sociology of Hinduism and Buddhism*, trad. Hans Garth, pag. 61.
10. Ibid., peste tot.
11. Richard Lannoy, *The Speaking Tree: A Study of Indian Culture and Society*, pag. 353.
12. *Gītā*, pag. 813 (18.43).
13. Ibid., (18.44).
14. Ibid., pag. 486 (9.32).

15. Ibid., pag. 838-839 (18.68-69).

Capitolul opt

1. W.H. Moreland, *A Short History of India*, în întreaga lucrare.
2. J. Allan, *The Cambridge Shorter History of India*, pag. 557.
3. H.H. Dodwell, ed., *The Cambridge History of the British Empire*, vol. 5 pag. 122.
4. Casa Comunelor, ed., *Observations on the State of Society*, pag. 1.
5. Robert Chatfield, *The Rise and Progress of Christianity in the East*, pag. 367.
6. Vincent A. Smith, *The Oxford History of India*, pag. 579.
7. R.C. Majumdar, ed., *History and Culture of the Indian People*, vol. 10, pag. 348.
8. Ibid., pag. 337.
9. George Smith, *Dictionary of National Biography*, vol. 6, pag. 126.
10. Ibid.
11. H.C. Rawlinson, *The British Achievement in India*, pag. 53.
12. Christian Literature Society for India, *Hindu Series: Epic Poems and Puranas*, pag. 140, 142.
13. Arthur D. Innes, *Shorter History of the British in India*, pag. 303.
14. T. Walter Wallbank, *India: A Survey of the Heritage and Growth of Indian Nationalism*, pag. 27.
15. Majumdar, *History and Culture*, pag. 338.
16. Aubrey Menen, *The Mystics*, pag. 118.
17. A.L. Basham, *The Wonder That Was India*, pag. 5.
18. „Jones Tradition in British Orientalism", *Indian Arts and Letters* 20 (1946): 10.
19. Sir William Jones, *The Works of Sir William Jones*, pag. 395.
20. Ibid.
21. Richard Garbe, *India and Christendom: The Historical Connection Between Their Religions*, trad. Lydia J. Robinson, pag. 214-217.
22. C.E. Buckland, *Dictionary of Indian Biography*, pag. 455.
23. H.H. Wilson, *Works*, vol. 2, pag. 79-80.
24. Ibid., pag. 80-81.
25. Ibid., pag. 114.

26. Ibid., pag. 115.
27. „Horace Hayman Wilson", *Emminent Orientalists*, pag. 71-72.
28. „H.H. Wilson and Gamesmanship in Indology", *Asian Studies* 3 (1965): 303.
29. Nirad C. Chaudhuri, *Scholar Extraordinary*, pag. 325.
30. Ibid.
31. Vivekenanda Rock Memorial Committee, *Indian's Contribution to World Thought and Culture*, pag. 167-168.
32. Ibid.
33. Sir Monier Monier-Williams, *Religious Thought and Life in India*, pag. 10.
34. Ibid.
35. Buckland, *Dictionary*, pag. 169.
36. Theodore Goldstücker, *Inspired Writings of Hinduism*, pag. 115.
37. Theodore de Bary, ed., *Approaches to Asian Civilizations*, pag. 29.
38. Monier-Williams, *Religious Thought*, pag. 34-35.
39. Chaudhuri, *Scholar Extraordinary*, pag. 327.
40. Moriz Winternitz, *A History of Indian Literatures*, vol. 1, trad. S. Ketkar, pag. 26.
41. A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, *Śrīmad-Bhāgavatam, Cîntul Întîi*, vol. 3, pag. 57.
42. Winternitz, *History*, pag. 527.

Bibliografie

ACYUTĀNANDA SVĀMĪ, comp., *Songs of the Vaiṣṇava Ācāryas*. New York: Bhaktivedanta Book Trust, 1974.

ALLAN, J. et al. *The Cambridge Shorter History of India*. Delhi: S. Chand and Co., 1964.

BASHAM, A.L. *The Wonder That Was India*, Londra: Sidgwick and Jackson, 1954.

BASU, MAJOR B.D., I.M.S., ed. *The Sacred Book of the Hindus*, vol. 1. Allahabad: Panini Office, n.d.

BHAKTISIDDHĀNTA SARASVATĪ GOSVĀMĪ ṬHĀKURA. *Śrī Brahma-saṁhitā*. Madras: Tridaṇḍī Śrī Bhaktiprajña Yati, 1973.

BHAKTIVEDANTA SWAMI PRABHUPĀDA, A.C. *Bhagavad-gītā As It Is*. New York: Macmillan Co., 1972.

BHAKTIVEDANTA SWAMI PRABHUPĀDA, A.C. *Kṛṣṇa, the Supreme Personality of Godhead*, vol.3. New York: Bhaktivedanta Book Trust, 1974.

BHAKTIVEDANTA SWAMI PRABHUPĀDA, A.C. *The Nectar of Devotion* (un studiu în sumar al lui *Bhakti-rasāmṛta-sindhu*, de Śrīla Rūpa Gosvāmī). New York: Bhaktivedanta Book Trust, 1970.

BHAKTIVEDANTA SWAMI PRABHUPĀDA, A.C. *The Nectar of Instruction*, (un studiu în sumar al lui *Śrī Upadeśāmṛta*, de Śrīla Rūpa Gosvāmī). New York: Bhaktivedanta Book Trust, 1975.

BHAKTIVEDANTA SWAMI PRABHUPĀDA, A.C. *Śrī Caitanya-caritāmṛta, Ādi-līlā*, vol. 1, 2; *Madhya-līlā*, vol.8. New-York: Bhaktivedanta Book Trust, 1974-1975.

BHAKTIVEDANTA SWAMI PRABHUPĀDA, A.C. *Śrī Īśopaniṣad*. New York: Bhaktivedanta Book Trust, 1974.

BHAKTIVEDANTA SWAMI PRABHUPĀDA, A.C. *Śrīmad-Bhāgavatam, First Canto*, vol. 1; *Fourth Canto*, vol. 3. New York: Bhaktivedanta Book Trust, 1974.

BHAKTIVEDANTA SWAMI PRABHUPĀDA, A.C. *Teachings of Lord Caitanya*. New-York: Bhaktivedanta Book Trust, 1974.

BUCKLAND, C.E. *Dictionary of Indian Biography*. Londra: Swan Sonnerschein and Co., 1906.

CARDONA, GEORGE, ed. *Indo-European and Indo-Europeans: Papers*

Presented at the Third International Indo-European Conference at the University of Pennsylvania. Philadelphia: University of Pennsylvania, 1971.

CASA COMUNELOR, ed. *Observations on the State of Society.* Londra, 1823.

CHATFIELD, ROBERT. *The Rise and Progress of Christianity in the East.* Londra, 1808.

CHATTERJEE, SATISCHANDRA. *The Fundaments of Hinduism.* Calcutta: University of Calcutta Press, 1970.

CHAUDHURI, NIRAD C. *Scholar Extraordinary.* Londra, 1974.

CHAVARRIA-AGUILAR, O.L., ed. *Traditional India.* Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1964.

CHRISTIAN LITERATURE SOCIETY FOR INDIA. *Hindu Series: Epic Poems and Puranas.* Londra și Madras, 1898.

COOMERSWAMY, ANANDA K., ed. *Am I My Brother's Keeper?* New-York: John Day Co., 1974.

COOMERSWAMY, ANANDA K., *Hinduism and Buddhism.* New-York: Philosophic Library, n.d.

DE BARY, WILLIAM THEODORE, et al., ed. *Approaches to Asian Civilization.* New-York: Columbia University Press, 1964.

DODWELL, H.H., ed. *The Cambridge History of the British Empire.* Cambridge: University Press, 1964.

DUNNE, FINLEY P. JR., ed. *The World Religions Speak on the Relevance of Religion in the Modern World.* The Hague: Dr. W. Junk N.V. Publishers, 1970.

EMBREE, AINSLEE T. *The Hindu Tradition.* New-York: Vintage, 1972.

EMINENT ORIENTALISTS. Madras: G.A. Natesan and Co., 1922.

ENCYCLOPEDIA BRITTANICA. 30 volume. Chicago, 1974.

ENCYCLOPEDIA OF RELIGION AND ETHICS. 12 volume. New-York, 1922.

FRAZIER, KENDRICK. „Human Evolution", *Science News* iulie, 1975.

GAMBHIRANANDA, SWAMI. trad. *Eight Upanișads*, II. Calcutta: Advaita Ashrama, 1966.

GARBE, RICHARD. *India and Christendom: The Historical Connection Between Their Religions.* Traducere de Lydia J. Robinson. La Salle, Illinois: Open Court Publishing Co., 1959.

GOKHALE, DINKAR VISHNU, ed. *The Bhagavad-gītā with the Commentary of Śrī Śaṅkarācārya.* Poona, India: Oriental Book Agency, 1931.

GUPTA, MUNILALA, trad. *Vișṇu Purāṇa.* Gorakha Pura, India: Gita Press, n.d.

GOLDSTÜCKER THEODORE. *Inspired Writings of Hinduism.* Calcutta: Susil Gupta, 1952.

HART, GEORGE L. III. *A Rapid Sanskrit Method.* Madison: University of Wisconsin Department of Indian Studies, 1972.

„H.H. WILSON AND GAMEMANSHIP IN INDOLOGY". *Asian Studies* 3 (1965): 303.

HIRIYANNA, MYSORE. *Popular Essays in Indian Phillosophy.* Mysore, India: Kevalaya Publishers, 1952.

HOCKETT, CHARLES F. *A Course in Modern Linguistics.* New-York: Macmillan Co., 1958.

HOPKINS, THOMAS. *The Hindu Religious Tradition.* Encino, Calif.: Dickenson Publishing Company, 1971.

HUME, ROBERT ERNEST, trad. *The Thirteen Principal Upanișads.* Londra: Oxford University Press, 1934.

INNES, ARTHUR D. *Shorter History of the British in India.* Londra, 1902.

JONES, SIR WILLIAM. *The Works of Sir William Jones.* Londra, 1807.

„JONES TRADITION IN BRITISH ORIENTALISM". *Indian Arts and Letters* 20 (1946): 10

LANNOY, RICHARD. *The Speaking Tree: A Study of Indian Culture and Society.* Londra: Oxford University Press, 1971.

LATIF, SYAD. ed. *An Outline of the Cultural History of India.* Hyderabad: Institute of Indio-Middle East Cultural Studies, 1958.

MAHAJAN, V.D. *Ancient India.* New Delhi: S. Chand and Co., 1974.

MAJUMDAR, R.C.et al., ed. *History and Culture of the Indian People.* Bombay: Bharatiya Vidya Bhavan, 1965.

MENEN, AUBREY. *The Mystics.* New-York: Dial, 1974.

MONIER-WILLIAMS, SIR MONIER. *Religious Thought and Life in India.* Oxford: Oxford University Press, 1885.

MORELAND, W.H. *A Shorter History of India.* Londra: Longmans Green and Co., 1957.

MÜLLER, F. MAX. *A History of Ancient Sanakrit Literature as It Illustrates the Primitive Religion of the Brahmins.* Varanasi: Chowkhambha Sanskrit Series Office, 1968.

NIKHILANANDA, SWAMI, trad. *The Upanișads: A Second Selection.* Londra: Phoenix House, 1954.

ORGAN, TROY WILSON. *Hinduism.* Woodbury, New-York: Barron's Educational Series, 1974.
PIGGOT, STUART. *Prehistoric India to 1000 B.C.* Londra: Cassell and Co., 1962.
POTTER, KARL H. *Presuppositions of India's Philosophies.* Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1963.
RADHAKRISHNAN, SARVEPALLI și MOORE, CHARLES A. *A Sourcebook in Indian Philosophy.* Princeton N.J.: Princeton University Press, 1957.
RADHAKRISHNAN, SARVEPALLI. *Indian Philosophy.* New-York: Macmillan Co., 1923.
RAWLINSON, H.G. *The British Achievement in India.* Londra: Hodge, 1948.
RAYCHARIDHURI, HEMACHANDRA. *Studies in Indian Antiquity.* Calcutta: Calcutta University Press, 1958.
RENOU, LOUIS. *Hinduism.* New-York: Washington Square Press, 1969.
REYNA, RUTH. *Introduction to Indian Philosophy.* New-Delhi: Tata McGraw-Hill Publishing Co., 1964.
ŚAṄKARĀCĀRYA. *Viveka-cuḍāmaṇi.* Mayavati, India: Advaita Ashrama, 1926.
SANYAL, DR. NISIKANTA, BH. S., comp. *Śruti-ratna-mālā.* Nadia, Bengalul de Vest: Sundara Vidyāvinoda, 1941.
SASTRI, NALINIMOHAN S. *A Study of Śaṅkara.* Calcutta: University of Calcutta, 1942.
SAYANA, ACARYA, trad. *Ṛg Veda.* Mathura, India: Vedanurgi Acarya Gopala Prasada, 1868.
SCHWEITZER, ALBERT. *Indian Thought and Its Development.* Boston: Beacon Press, 1936.
SIDDHĀNTĪ GOSVĀMĪ, BHAKTI ŚRĪ RŪPA et al., trad. *Kaṭha Upaniṣad.* Calcutta: Sārasvata Gauḍīya Mission, 1971.
SIDDHĀNTĪ GOSVĀMĪ, BHAKTI ŚRĪ RŪPA et al., *Muṇḍaka Upaniṣad.* Calcutta: Sārasvata Gauḍīya Mission, 1971.
SIDDHĀNTĪ GOSVĀMĪ, BHAKTI ŚRĪ RŪPA, ed. *Śrīmad Bhagavad-gītā with the Gītā-bhūṣaṇa Commentary of Śrīla Baladeva Vidyābhūṣaṇa.* Calcutta: Sārasvata Gauḍīya Mission, 1967.
SIDDHĀNTĪ GOSVĀMĪ, BHAKTI ŚRĪ RŪPA et al., trad. *Śvetāśvatara Upaniṣad.* Calcutta: Sārasvata Gauḍīya Mission, 1971.
SIDDHĀNTĪ GOSWĀMĪ, BHAKTI ŚRĪ RŪPA et al., trad. *Vedānta-sūtra.* Nadia, Bengalul de Vest: Sārasvata Gauḍīya Mission, 1968.

Bibliografie

SIRKIN, NATALIE P.R. „H.H. Wilson and Gamesmanship in Indology", *Asian Studies* 3 (1965).
SMITH, VINCENT A. *The Oxford History of India.* Oxford: Oxford University Press, 1958.
SMITH, GEORGE. *Dictionary of National Biography* (21 vol.). Oxford: Oxford University Press, 1950.
ŚRĪDHARA SVĀMĪ, *Subodhinī-ṭikā* (despre *Bhagavad-gītā*). Calcutta: Gauḍīya Mission, 1946.
TEIGNMOUTH, BARON JOHN S. *Memoirs of the Life, Writings and Correspondence of Sir William Jones.* Londra: J. Hatchard, 1804.
VEDA-VYĀSA, KṚṢṆA DVAIPĀYAṆA. *Śrīmad-Bhāgavata Mahā-Purāṇa.* Gorakha Pura, India: Gita Press, n.d.
VIDYARNAVA, RAI B.S.C. VASU, trad. *Bṛhad-āraṇyaka Upaniṣad.* Allahabad: The Painini Office, 1933.
VIVEKENANDA ROCK MEMORIAL COMMITEE. *India's Contribution on World Thought and Culture.* Madras, 1970.
WALLBANK, T. WALTER. *India: A Survey of the Heritage and Growth of Indian Nationalism.* New-York: Henry Holt and Co., 1948.
WATSON, PATTY JO. *Explanation in Archaeology.* New-York: Columbia University Press, 1971.
WEBER, MAX. *The Religion of India: The Sociology of Hinduism and Buddhism.* Traducere de Hans Garth et al. Glencoe, Illinois: The Free Press, 1958.
WEBSTER'S NEW WORLD DICTIONARY OF THE AMERICAN LANGUAGE. Cleveland: The World Publishing Co., 1964.
WHEELER, SIR MORTIMER. *Civilizations of the Indus Valley and Beyond.* Londra: Thames and Hudson, 1966.
WILSON, H.H. *Works.* Londra: Trubner and Co., 1862.
WINTERNITZ, MORIZ. *A History of Indian Literature,* vol. 1. Calcutta: University of Calcutta, 1926.
ZIMMER, HEINRICH. *Philosophies of India.* New-York: Pantheon Books, 1951.

Glosar

A

Ācārya — cel care învață pe alții prin exemplu personal; un preceptor spiritual învățat în ale scripturii; *guru.*

Acintya — de neconceput, i.e. mai presus de concepția materială, dincolo de limitele de percepție și cunoaștere ale simțurilor materiale, ale minții și intelectului; posibil de înțeles numai prin cunoaștere spirituală.

Agni — semizeul ce are în grijă focul.

Akarma — o acțiune înfăptuită cu abnegație pentru Dumnezeu și care nu atrage, în consecință, o reacție prin legea *karmei.*

Anumāna — în epistemologia vedică, calea de dobîndire a cunoașterii prin raționamente inductive.

Arjuna — arcașul legendar căruia Kṛṣṇa i-a revelat înțelepciunea desăvîrșită în textul spiritual clasic *Bhagavad-gītā.*

Artha — dezvoltare economică. Urmează după *dharma* (religiozitate) și precede *kāma* (satisfacerea simțurilor) pe calea progresivă către *mokṣa* (eliberare).

Āśrama — cele patru trepte evolutive ale ciclului uman de viață (destinate elevării către perfecțiunea spirituală). Acestea încep cu *brahmacarya* (celibat și studiu), se continuă apoi cu *gṛhastha* (viață de familie) și *vānaprastha* (retragere) și culminează cu *sannyāsa* (ordinul renunțării).

Ātmā — sinele. Cu toate că acest cuvînt, *ātmā*, se poate referi, în contexte diferite, la corp, minte sau intelect, el indică în general sufletul sau spiritul etern, individual.

Avatāra — (literal, „cel care coboară“). O încarnare deplină sau parțială a lui Dumnezeu, care apare în lumea pămînteană pentru a împlini o anumită misiune divină.

B

Bhagavad-gītā — scriptura cea mai importantă a tradiției vedice, întrupînd învățăturile lui Kṛṣṇa către Arjuna și prezentînd devoțiunea către Dumnezeu ca mijloc principal și scop final al realizării spirituale.

Bhagavān — (*bhaga* - opulență și *vān* - posesiune) Dumnezeu, Adevărul Absolut, realizat ca Suprema Persoană care posedă toate opulențele (frumusețe, putere, faimă, bogăție, cunoaștere și renunțare).

Bhakti — devoțiune dezinteresată, spirituală (pentru Dumnezeu).

Bhārata-varṣa — numele tradițional, scriptural al Indiei (literal, „țara lui Bharata". Bharata a fost un rege al vechii Indii.)

Brahmā — prima ființă vie creată în Univers, controlor al stării pasiunii (*rajo-guṇa*). Brahmā creează multitudinea de forme de viață din univers, sub direcționarea lui Viṣṇu.

Brahmacārī — un student celibatar în modul de viață indicat în *Vede*, aflat sub îndrumarea unui mentor spiritual.

Brahmacarya — prima dintre cele patru *āśrama* (trepte spirituale ale ciclului uman de viață). În timpul stadiului de *brahmacarya*, tînărul student (aflat între 5 și 25 de ani) respectă celibatul și studiază *Vedele* sub îndrumarea unui *guru*.

Brahman — 1. spirit; 2. impersonalul, aspectul atotpătrunzător al Supremului; 3. Ființa Supremă.

Brāhmaṇa — un membru al celei mai înalte dintre cele patru *varṇa* (diviziuni sociale și profesionale ale societății vedice); o persoană educată spiritual, calificată pentru a profesa ca învățător sau preot.

Brāhmaṇe — porțiunile din *Vede* ce furnizează instrucțiuni complexe pentru îndeplinirea ritualurilor sacrificiale.

C

Cit-śakti — energia spirituală a Adevărului Absolut, care face să existe lumea spirituală (Vaikuṇṭha).

D

Dharma — datorie sau religie. *Sva-dharma* se referă la datoria profesională sau pămîntească, în timp ce *sanātana-dharma* se referă la natura noastră eternă, adică iubirea și serviciul pentru Dumnezeu.

G

Gopī — păstorițe; fetele din Vṛndāvana a căror iubire pură, devoțională pentru Kṛṣṇa este descrisă în *Bhāgavata Purāṇa* și în alte opere devoționale mai tîrzii.

Gṛhastha — 1. cea de-a doua dintre cele patru *āśrame* (trepte spirituale ale ciclului uman de viață). Ca *gṛhastha*, omul își întemeiază o familie și are o profesiune. 2. cel situat într-o poziție socială.

Guṇa — (literal, „frînghie"). Cele trei tendințe sau stări ale naturii materiale — bunătate (*sattva*), pasiune (*rajas*) și ignoranță (*tamas*) — care condiționează sufletele condiționate și le leagă de lumea materială.

Guṇa-avatāra — cele trei forme de manifestare ale zeității care prezidează cele trei stări ale naturii (*guṇa*). Domnul Viṣṇu are în grijă tendința spre bunătate (*sattva*), Domnul Brahmā controlează starea pasiunii (*rajas*), iar Domnul Śiva are sub control starea ignoranței (*tamas*).

Guru — maestru sau preceptor spiritual.

I

Indra — marele suveran al împărăției cerești și zeul ploii.

Indraloka — planeta cerească în care locuiește Indra.

īśvara — deținătorul controlului; în particular, deținătorul supremului control (*parameśvara*), Bhagāvan.

J

Jīva — sufletul sau spiritul etern, individual.

K

Kali-yuga — prezenta eră istorică (a patra și ultima în eternul ciclu de repetare a patru ere de degenerare progresivă). Kali-yuga este caracterizată printr-un declin progresiv în cunoașterea spirituală și, în consecință, prin degenerarea civilizației umane. S-au derulat pînă în prezent cam 5 000 de ani dintr-un total de 432 000 de ani de Kali-yuga, conform escatologiei vedice.

Kāma — satisfacerea simțurilor. Urmează după *dharma* (religiozitate) și *artha* (dezvoltare economică), pe calea progresivă către *mokṣa* (eliberare).

Karma — 1. acțiuni sau activități materiale profitabile îndeplinite în conformitate cu reglementările scripturale; 2. reacțiile materiale ale activității omului; 3. legea ce guvernează munca (acțiunea) și reacțiile sale.

Karma-kāṇḍa — porțiunea din *Vede* ce se ocupă cu activitățile fructuoase îndeplinite de materialiști, pentru purificare și elevarea treptată către platforma spirituală.

Karma-yoga — calea elevării spirituale prin acțiuni dezinteresate, pline de abnegație, dedicate Supremului.

Kṛṣṇa — forma originară a lui Bhagavān, cel ce grăiește *Bhagavad-gītā*; Suprema Persoană (Puruṣottama).

Kṣatriya — un membru al celei de a doua dintre patru *varṇa* (diviziuni profesionale și sociale ale societății vedice); un războinic, politician sau administrator al bunurilor publice.

M

Mahābhārata — marea epopee istorică a vechii Indii, atribuită lui Vyāsadeva și care include textul *Bhagavad-gītei.*

Mahātmā — (literal, „suflet mare"). O persoană înțeleaptă și cu o viziune cuprinzătoare.

Mantra — o silabă, un cuvînt sau un vers intonat sau asupra

căruia se meditează pentru a invoca înțelegerea sau realizarea spirituală.

Māyā — iluzie; energia Supremului care iluzionează entitatea vie, făcînd-o să-și uite natura reală, spirituală.

Mokṣa — eliberarea din ciclul nașterii și al morții din lumea materială.

N

Nārāyaṇa — un nume al formei personale a Adevărului Absolut; expansiunea cu patru brațe a lui Śrī Kṛṣṇa.

P

Parabrahman — Spiritul Suprem; Domnul Suprem; Bhagavān.

Paramātmā — Supersufletul sau Suprasufletul; forma cu patru brațe a Domnului Viṣṇu care însoțește fiecare entitate vie supusă nașterii și morții în lumea materială.

Prakṛti — (literal, „cea care e dominată"). Energiile dominate ale Supremului, de două tipuri: *parā* (superioară) *prakṛti* (entitățile vii) și *aparā* (inferioară) *prakṛti* (natura materială sau materia moartă).

Pratyakṣa — în epistemologia vedică este calea de dobîndire a cunoașterii prin intermediul simțurilor; empirism.

Purāṇa — cele 18 texte epice ce prezintă cunoașterea vedică sub forma narațiunilor istorice și alegorice.

Puruṣa — (literal, „cel care se bucură"). 1. Supremul care domină sau care se bucură (de *prakṛti*, natură), adică Bhagavān. 2. Individualul *jīva* (ființa vie) ca cel ce domină și se bucură de corpul material.

R

Rajo-guṇa - (*rajas* - pasiune și *guṇa* — tendință). Tendința mate-

rială a pasiunii, caracterizată prin activități profitabile și dorințe pentru plăcerile simțurilor.

Ṛși — înțelept, sfînt.

S

Śabda — (literal, „sunet"). În epistemologia vedică este calea de dobîndire a cunoașterii prin revelație scripturală.

Sac-cid-ānanda — eternitate, cunoaștere și fericire, calitățile spirituale ale Domnului Suprem (Bhagavān) și ale minusculelor entități vii eterne (*jīva*).

Sādhu — sfînt.

Saṁhitā — secțiuni din *Vede* conținînd rugăciuni și imnuri recitate pentru a îmbuna sau a slăvi diferiți semizei.

Sampradāya — o succesiune de discipoli formată din *guru*, prin care învățătura vedică este păstrată și transmisă din generație în generație.

Saṁsāra — „roata" repetatelor nașteri și morți în lumea materială, din care o ființă vie se poate elibera prin diferite discipline sirituale.

Sāṅkhya — studiul analitic al elementelor lumii materiale, culminînd în realizarea faptului că sufletul este transcendental naturii materiale.

Sannyāsa — a patra și ultima dintre cele patru *āśrama* (trepte spirituale ale ciclului uman de viață). În *sannyāsa*, omul renunță la toate legăturile de familie și sociale și se dedică pe deplin avansului spiritual.

Sannyāsī — cel ce a adoptat ordinul *sannyāsa*; călugăr, cel ce a renunțat.

Śāstra — scripturi revelate (*Vedele* și literatura vedică).

Sattva-guṇa — (*sattva* - bunătate și *guṇa* - tendință, stare). Tendința materială a bunătății, caracterizată prin purificare de sine și dezvoltarea cunoașterii spirituale.

Siddhānta — (literal, „concluzie"). O concluzie filozofică (cea a literaturii vedice, în particular).

Siddhi — puteri sau abilități deosebite, dobîndite prin practica *yogăi* mistice, cum ar fi aceea de a zbura, de a merge pe apă, etc.

Śiṣya — un student sau discipol al unui *guru*.

Śiva — semizeul ce controlează tendința materială a ignoranței (*tamo-guṇa*) și care anihilează universul material la sfîrșitul vieții lui Brahmā.

Smṛti — literaturi suplimentare *Vedelor*, vizînd *Purāṇele*, *Bhagavad-gītā* și *Mahābhārata*.

Soma-rasa — o licoare specială absorbită de semizei în planetele cerești, pentru a le crește durata de viață și capacitatea pentru plăcere senzuală.

Śrīmad-Bhāgavatam (Bhāgavata Purāṇa) — cea mai cunoscută dintre cele optsprezece *Purāṇe*. Promulghează calea *bhakti* (a devoțiunii) față de Śrī Kṛṣṇa. Faimoasă pentru celebrul său Cînt Zece, care descrie petrecerile lui Śrī Kṛṣṇa.

Śruti — (literal, „ceea ce este auzit" [de la Nārāyaṇa, Dumnezeu]); cele patru *Vede*: *Ṛg*, *Sāma*, *Yajur* și *Atharva*.

Śūdra — membru al celei de a patra dintre cele patru *varṇa* (diviziuni profesionale și sociale ale societății vedice); muncitor sau meșteșugar.

Svāmī — (literal, „stăpîn al simțurilor"). Un titlu dat celor care sînt *sannyāsī* (călugări ce au făcut legămîntul renunțării și învățători).

T

Tamo-guṇa — (*tamas* - ignoranță și *guṇa* - tendință, stare). Tendința materială a ignoranței, caracterizată prin ignoranță, letargie și nebunie.

U

Upaniṣad — o diviziune a literaturii vedice (*śruti*), constînd din 108 texte metafizice.

Upāsanā-kāṇḍa — secțiunea *Vedelor* ce recomandă metode de venerare a semizeilor pentru obținerea de rezultate profitabile.

V

Vaikuṇṭha — (literal, „lipsit de anxietate"). Eterna lume spirituală, mai presus de universul material.

Vaiṣṇava — devot sau cel ce Îl venerează pe Viṣṇu, Kṛṣṇa sau o altă formă a lui Bhagavān.

Vaiśya — membru al celei de a treia dintre cele patru *varṇa* (diviziuni sociale și profesionale ale societății vedice); fermier sau negustor.

Vānaprastha — a treia dintre cele patru *āśrama* (trepte spirituale ale ciclului uman de viață); stadiul ce urmează după *gṛhastha* (viață de familie). În viața de *vānaprastha*, omul se retrage din viața socială și de familie activă și călătorește în locuri sfinte de pelerinaj, pentru a se pregăti în vederea ultimului stadiu, *sannyāsa* (ordinul renunțării).

Varṇa — cele patru diviziuni sociale și profesionale ale societății vedice, care sînt *brāhmaṇa* (preoți și învățători), *kṣatriya* (războinici și administratori publici), *vaiśya* (fermieri și negustori) și *śūdra* (muncitori și meșteșugari).

Varṇāśrama-dharma — vechiul sistem vedic de organizare a societății în patru diviziuni social-profesionale (*varṇa*) și patru trepte spirituale (*āśrama*) care să promoveze stabilitatea socială, economică și politică și sănătatea spirituală a tuturor membrilor societății.

Vedānta-sūtra — tratatul filozofic scris de Vyāsadeva, constînd din aforisme concise, ce explică înțelesurile esențiale ale *Upaniṣadelor*.

Veda — cele patru scripturi vedice originare revelate (*Ṛg, Sāma, Yajur* și *Atharva*), despre care se spune că au fost inițial emanate de către Suprem și, mai tîrziu, adunate de înțeleptul Vyāsadeva.

Viṣṇu — o expansiune a lui Bhagavān Śrī Kṛṣṇa. Viṣṇu, descris în general cu patru brațe, menține tendința materială a bunătății (*sattva-guṇa*) și este sursa lui Brahmā și a lui Śiva. Există multe expansiuni Viṣṇu și toate sînt una și aceeași Persoană Supremă, Bhagavān.

Vyāsadeva (Kṛṣṇa Dvaipāyana Vyāsa) — „încarnarea literară a lui Dumnezeu", care, coform cu istoriografia vedică ortodoxă, a adunat *Vedele* și *Upaniṣadele* și a scris *Vedānta-sūtra, Purāṇele* și *Mahābhārata.*

Y

Yajña — sacrificiu sau îndeplinire de sacrificiu.

Yoga — sistem de disciplină spirituală (care poate fi *karma-yoga, aṣṭānga-yoga, jñāna-yoga, bhakti-yoga*) destinată apropierii de Suprem.

Yoghin — cel ce practică un sistem de *yoga.*

Sînteți invitați să vizitați centrele noastre la următoarele adrese:

ISKCON
Porumbescu 92
1900 Timișoara
România
Tel: +40-96-154776

Centar za Vedske Studije
I Bizek 5
41090 Zagreb
Croația
Tel: +38-41-190548

ISKCON
Angel Kanchev 34
etajul 1
1000 Sofia
Bulgaria
Tel: +395-2-878948

Center for Vedic Studies
Kurfuersten-Anlage 5
69115 Heidelberg
Germania
Tel: +49-6221-165101

ISKCON
Mariaremetei ut 77
1028 Budapesta
Ungaria
Tel: +36-1-1768774

ISKCON
Khoroshevskoye shosse d8., korp.3
125284 Moscova
Rusia
Tel: +7-095-9454755

VVZ-Veda
Custendilska 17
11000 Belgrade
Serbia
Tel: +38-11-781695

Centrum pro Vedska Studija
Na Blanseku 740/24
14300 Praga
Republica Cehă
Tel: +42-2-4025106

ISKCON
c/o Braukmann
Theresienhoehe 6c
80339 München 2
Germania
Tel: +49-89-501624

Nava-Jiyada-Nrsimha-Ksetra
Zielberg 20
94118 Jandelsbrunn
Germania
Tel: +49-8583-316

ISKCON
Hegyi Minalyne u. 62
4030 Debrecen
Ungaria
Tel: +36-52-342496

ISKCON
Anatol Popovici 13
Chișinău
Republica Moldova
Tel: +022-558099

În fiecare duminică, la ora 4 p.m. avem un program de după-amiază, conținînd o lecție de filozofie, muzică de meditație, interpretată la instrumente tradiționale și un festin vegetarian. Centrul pentru Studii Vedice oferă, de asemenea, cursuri de știință vedică și de Bhagavad-gītā, săptămînal, la Universitatea Tehnică din Timișoara. Vă rugăm luați legătura la telefon: 96-154776.

CĂRȚILE
Grației Sale Divine
A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda

în limba română:

Śrī Īśopaniṣad
Călătorie ușoară spre alte planete
Dincolo de naștere și moarte

în limba engleză:

Bhagavad-gītā As It Is
Śrīmad-Bhāgavatam, cantos 1-10 (12 vol.)
Śrī Caitanya-caritāmṛta (17 vol.)
Teachings of Lord Caitanya
The Nectar of Devotion
The Nectar of Instruction
Śrī Īśopaniṣad
Easy Journey to Other Planets
Kṛṣṇa Consciousness: The Topmost Yoga System
Kṛṣṇa, The Supreme Personality of Godhead
Perfect Questions, Perfect Answers
Teachings of Lord Kapila, the Son of Devahūti
Transcendental Teachings of Prahlāda Mahārāja
Teachings of Queen Kuntī
Kṛṣṇa, the Reservoir of Pleasure
The Science of Self-Realization
The Journey of Self-Discovery
The Path of Perfection
A Second Chance
Message of Godhead
Civilization and Transcendence
Search for Liberation
Life Comes From Life
The Perfection of Yoga
Beyond Birth and Death
On the Way to Kṛṣṇa
Rāja-Vidyā: The King of Knowledge
Elevation to Kṛṣṇa Consciousness
Kṛṣṇa Consciousness: The Matchless Gift
Back to Godhead magazine (fondatorul)

INTRODUCERE ÎN LITERATURA VEDICĂ

Śrī Īśopaniṣad, considerată a fi cea mai tainică dintre cele 108 Upanișade. 19 mantre de aur, traduse și comentate de Śrīla Prabhupāda.

Grația Sa Divină A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, Śrī Īśopaniṣad

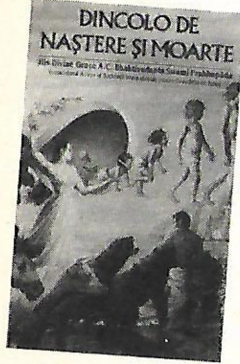
Coperți broșate, 112 pagini, 8 ilustrații colorate

Omul modern caută să călătorească spre alte planete. Această carte ne arată modul în care putem să ajungem în alte lumi fără nave spațiale. Călătorii astrale, puteri yoga și, prin secretul bhakti-yogăi, drumul spre lumea de dincolo.

Grația Sa Divină A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, Călătorie ușoară spre alte planete

Coperți broșate, 64 pagini

Ce este sinele? Ce se întîmplă după moarte? Întrebări legate de reîncarnare. Eliberarea? Această carte oferă răspunsuri surprinzătoare la astfel de probleme incitante.

Grația Sa Divină A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda, Dincolo de naștere și moarte

Coperți broșate, 64 pagini

În pregătire:

Bhagavad-gītā așa cum este
A doua șansă
Nectarul îndrumării
Perfecțiunea în yoga

Cărțile pot fi comandate la:

Centrul pentru Studii Vedice
Porumbescu 92
Timișoara
România

„Cititori, bucurați-vă. Acelora dintre voi care s-au aplecat, plini de nedumerire, asupra căii fără de urmă a filozofiei indiene, această carte le aduce speranță și ușurare. Țineți în mîinile voastre o expunere plină de înțelepciune și deosebit de bine scrisă a particularităților gîndirii vedice... Citiți-o și aflați iluminare."

Profesor Jerry Clack
Departamentul pentru Limbi Clasice,
Universitatea Duquesne

„Sînt impresionat de prezentarea făcută de Satsvarūpa dāsa Goswami. Primul său capitol este una dintre cele mai reușite exprimări posibile a importanței pe care o are *guru* în transmiterea cunoașterii spirituale... "

Dr. Thomas J. Hopkins
Departamentul pentru Studii Religioase,
Colegiul Franklin și Marshall

THE BHAKTIVEDANTA BOOK TRUST